

DE LA CAMFANYA GALINSOGA AL CONSELL DE GUERRA 1-IV-1960

Joan Crexell
1980

275

De la campanya Galinsoga al Consell de Guerra 1-IV-1960

Joan Crexell

1980

Per a Jaume Rafaró, català, patriota.

"AMIC: Moltes vegades ens hem preguntat tots: Sí, però què s'hi pot fer? Els esdeveniments del 1960 han iniciat un redreçament. I han vingut, en bona part, per la natural majoria d'edat de la joventut i per la tasca humil i constant d'uns quants homes de fe. Fe en la veritable Pàtria, que augmenta i premia sempre el més petit esforç, perquè la veritat no ha estat ni serà mai colgada mentre els homes en siguin dignes."

(Del full clandestí "Informacions", s.a.d., ^[196] s.11.)

Introducció

Aquest llibre pretén d'ésser la història d'un any de la vida de Catalunya. En concret, tracta del període comprès entre juny de 1959 i octubre de 1960, és a dir des que Luis de Galinsoga va pronunciar la frase "Todos los catalanes son una mierda!" fins a la destitució del governador civil Acedo Colunga, l'home que ens havia titllat de "mal nacidos". Tot al llarg d'aquests mesos assistim a un revifament de l'activitat de signe catalanista, caracteritzada per un fet insòlit: una massiva participació popular de la gent anònima del carrer. Com molt bé deia Jordi Pujol en el full de cloenda de la campanya contra el director de "La Vanguardia española": "Catalunya és viva, Catalunya torna a ser conscient, Catalunya serà altre cop un país fort", per a afegir després un "Catalunya té la iniciativa".

Aquell any va ésser molt mogut. I a part del desvetllament catalanista, s'aconseguien importants victòries polítiques i sobretot morals: fer cedir el règim el qual es veié obligat a destituir a Galinsoga i a Acedo Colunga. I això es va produir gràcies a la pressió popular -en bona part espontània i no organitzada- sota una dictadura de tipus feixista la qual, pel que fa a Catalunya, va dur a terme una persecució tan dura que es pot comparar a la de Felip V. Ens trobem, doncs, davant d'un d'aquells moments històrics molt poc corrents, en els quals el poble català sembla posseït d'una rauxa que el fa vibrar i que el transforma en el sentit de fer-lo capaç d'actuar durant un cert lapse de temps més o menys prolongat en defensa de la seva dignitat nacional. Com deia un amic canadenc, "Catalunya és com un cam de blat: ve una ventada que tot ho ajeu, però de sobte ve un altre cop de vent i tot s'alça buscant el sol". Aquest és un d'aquells moments en què la voluntat de ser com a collectivitat està a flor de pell. Parallelament a tot això, i per la pròpia dinàmica dels fets, una persona, un dirigent de segona fila però que va ser capaç de posar en marxa el motor d'aquest procés, Jordi Pujol, es va convertir en un símbol dels ideals catalanistes d'una part del poble català. A partir del Consell de Guerra que se'n va seguir, la personalitat política de Pujol va passar a primera plana i va quedar per a sempre més associada a la reivindicació d'un cert tipus de catalanisme.

El 1959 i el 1960 són anys de fi d'una dècada. Tot i que la Història no té lloc prenent com a unitat un determinat lapse de temps, no hi ha pas

cap dubte que els fets que comentarem són el botó de mostra o el pròleg del que serà la dècada següent: la dels seixanta. Aquests anys s'han convertit en un element mític i en un punt de referència no sols català, sinó també a nivell mundial. L'expressió "els anys seixanta", ens porta a la ment el record de tot un plegat d'esdeveniments i de situacions la majoria dels quals de signe positiu. Recordem a tall d'exemple: la gran onada d'independència africana, les grans manifestacions contra la intervenció USA al Vietnam, l'agitació universitària als EUA i després a Europa amb el final del Maig francès, la música pop, el rock, els Beatles, el moviment hippy, les grans migracions turístiques, la societat de consum, de masses, de malgastament, el Concili Vaticà II, l'arribada de l'home a la Lluna, etc. Al mateix temps, la humanitat va viure d'altres fets transcendents: l'assassinat de Kennedy, la rendició americana, la caiguda de Khrustxov, el trencament URSS-RP de Xina, la invasió de Txecoslovàquia després de la Primavera de Praga, la construcció de la muralla de Berlín, l'ascens i la retirada del general De Gaulle, la crisi dels missils de Cuba, la Revolució Cultural xinesa, etc. Les societats occidentals adquiriren una nova faç, amb un nou estil de vida, en el qual la joventut hi pren una plaça important, a l'ensens que les multinacionals es llencen a la conquesta del món. Ah, els feliços seixanta!

A casa nostra, aquesta dècada també serà molt rica en tots els sentits. Des de l'aparició de la Nova Cançó fins al neixement del moviment de Comissions Obreres, passant per la societat "del 600", el relleu dels partits, la creació de la Coordinadora de Forces Polítiques, la Caputxinada (el Sindicat Democràtic), l'exili i mort de l'Abat Escarré, l'aparició de les primeres revistes catalanes permeses, l'expansió editorial, les campanyes legals per la llengua, per la cultura, l'afer Gozález Martín i la campanya "Volem bisbes catalans", el shock del turisme, l'expansió econòmica i industrial, etc. Catalunya, tot i viure sotmesa a una dictadura, experimenta uns canvis profunds els quals, juntament amb les grans migracions de la resta de l'Estat, configuraran una societat plena de vida pròpia. Els símptomes d'aquestes transformacions els trobem ja amb els fets que van des de la campanya contra Galinsoga fins al Consell de Guerra a Pujol i a Pizon. Això és així, perquè els protagonistes pertanyen a una nova generació, al voltant dels trenta anys, "que era una lleva de refresc per a la desconjuntada Catalunya d'aleshores", segons paraules del mateix Pujol (1).

Josep Termes, professor d'Història a l'Escola de Periodisme del CIC, ens deia en dia que per a refer la història de Catalunya sota el franquisme no ens podriem guiar ^{només} per les notícies aparegudes a la premsa perquè de la missa no en deien ni la meitat de la meitat. Al respecte, ens posava l'exemple d'unes inundacions hagudes a Montjuïc durant els anys quaranta i que segons "La Vanguardia" havien anegat "algunos chalets", és a dir, barraques. Es per això, que per a fer la crònica que va des de la campanya Galinsoga a la destitució d'Asedó Colunga, he fet servir desenes de documents publicats en la clandestinitat, ja que la premsa d'aquells temps gairebé no en va dir res de tot això. Al respecte puc afegir que no m'estranyaria haver aplegat un noranta per cent dels papers que van circular aleshores sobre el tema. Reunir aquest impressionant munt de documentació ha estat possible, és clar, gràcies a la col·laboració i amabilitat de moltes persones, entre les quals vull destacar: Albert Manent, Robert Surroca, Montserrat Martí, Víctor Castells, "Grègor", Enric Bastardes, Ramon Guardans, Jaume Casajoana, Xavier Polo, Salvador Casanovas, Rosa Bruguera, el senyor Francesc Pizon, Maria Ballester, de la Fundació Figueras, Marian Casassús, de la Casa de l'Ardiaca, i d'altres. A tots ells el meu agraïment.

Aquest llibre és dedicat, en primer lloc, als milers de persones anònimes que van col·laborar activa o passivament en els fets que s'hi expliquen. En aquest sentit, i com a representant de tota aquesta gent, el dedico a Jaume Rafart, un home del carrer, català i patriota. També vull que sigui un homenatge molt especial per al senyor Francesc Pizon, l'impressor que acabà davant el Consell de Guerra i després a la presó, home convençut de les seves idees, ja que en aquells moments, malgrat tenir ja 66 anys, va ser capaç de fer la seva feina, tot i no treure'n cap benefici econòmic ni de cap altre tipus: només la satisfacció d'haver seguit les directrius de la seva consciència. Finalment, també el vull dedicar a aquell Jordi Pujol, home coratjós i conseqüent quan escrivia a la presó de Saragossa:

" Avui el cofoisme continua essent un defecte que cal fustigar en uns certs sectors, però n'hi ha un altre de més greu i en part de signe contrari, que cada dia fa més forat: és la pèrdua de confiança en la pròpia força i en la pròpia capacitat, que va aparellada amb la pèrdua d'ambició i d'orgull. És una barreja de complex d'inferioritat, d'encongiment malaltís i d'acceptació resignada. Comença a haver-hi catalans que adopten una actitud de semiajupiment, calculada, perquè el destí els passi per damunt sense tocar-los. El català, avui, ja no apunta alt, sinó baixet, i si, tot i això, no hi arriba no es diu a ell mateix que ha errat el tret i que cal enlairar el punt de mira; diu que s'havia excedit en l'ambició, i que és l'objectiu el que cal modificar cap avall, no el punt de

mira cap amunt. Per això hi ha tants catalans que no tenen fracassos; no tenen fracassos concrets, perquè tota la seva activitat n'és un. El qui escriu recorda una congregació de ben enxubats venerables asseguts en còmodes poltrones, que constituïen la flor i nata d'un determinat ram de l'activitat industrial catalana (el qui escriu precisa que l'activitat en qüestió no era d'ordre lingüístic ni cultural ni polític ni social, era d'ordre econòmic; el qui escriu té interès a deixar ben clar que no es tractava de defensar cap llengua ni cap justícia ni cap dret, es tractava de fer pessetes. Ja es veurà, quan sigui hora, perquè el qui escriu insisteix que es tractava només de fer pessetes). El qui escriu pensa amb tristesa en ells, en l'auria mediocritat que els envoltava i de com no els passava pel cap la idea de sortir-ne. Els recorda comentant les audàcies i les grans lluites dels altres, els grans triomfs i les grans caigudes dels altres, tot fent la pròpia via a passos menuts i mesurats, a passos de vell, a passos caducs. Tot fent pessetes, però no tantes com els altres; tot fent cadascú la pròpia feina, però a ritme lent i desmaiat, no pas apuntant alt sinó apuntant baixet. Cap d'aquells ben asseguts no era un fracassat, puix que cap d'ells no s'havia proposat ser un autèntic triomfador. Però en la vista de tots hi havia un tel de tristor, un no sé què d'apagat i de vell. En la vista de tots, menys en la dels conreadors de petites ambicions personals que tenien uns ulls de fura aplicada i maliciosa. Però tot petit, tot encofurnat, tot inassequible al fracàs, que no podria fer diana en aquells homes diminuts portadors de diminuts projectes.

Hi ha una manera de no perdre mai, que és no aspirar a la victòria. Hi ha una manera de no tastar l'agror de la derrota, que és no presentar mai combat i recular sempre. Hi ha una manera de no morir, o de morir al menys possible, que és viure al menys possible. Hi ha una manera insuperable de no morir, que és no néixer.

Hi ha en tot això un pecat de manca d'orgull i de manca d'ambició, és a dir, un greu pecat de maltusianisme. I hi ha, com a causa i ensems conseqüència d'aquest maltusianisme, una pèrdua de confiança en nosaltres mateixos." (2)

Notes

- (1) Entrevista d'E. Company a Jordi Pujol, a "Tele/eXpres", del 14 de novembre de 1978.
- (2) Jordi Pujol, "Des dels turons a l'altra banda del riu (escrits de premsó)". Editorial Pòrtic. Barcelona 1978, pp. 26-28.

Capítol I

L'AFER GALINSOGA O "TODOS LOS CATALANES SON UNA MIERDA!"

1. Els fets

El diumenge 14 de juny de 1959, Luis de Galinsoga (1), director de l'aleshores "La Vanguardia Española" de Barcelona, anà a les nou del matí a oir missa a l'església de Sant Ildefons, situada a la Travessera de Gràcia 55, entre Aribau i Muntaner. Don Luis vivia a Travessera-Muntaner, per la qual cosa l'església li queia al costat de casa. Tot i això, era estrany que l'espanyolíssim Galinsoga anés a missa de nou, ja que aquesta era una de les dues celebracions eucarístiques sobre un total de vuit que els diumenges es feien en català. Malgrat que aquest punt era indicat prou clarament a l'entrada del temple, Don Luis entrà a les nou a l'església en qüestió. En aquella missa, oficiada pel rector, mossèn Narcís Saguer, només es feia en català la plàtica i les oracions del poble, ja que la resta, recordem-ho, continuava fent-se en llatí.

Segons ens expliquen dos fulls apareguts pocs després (Apèndix de Documents 1 i 2), aviat "va cridar l'atenció dels feligresos un individu inquiet, que s'aixecava i s'asseia a destemps, i que, quan el poble deia "Amén", cridava "Así sea". Poc després, quan la persona encarregada de fer la recapta anual de Càritas passà pel davant de Don Luis, aquest "va remugar alguna cosa referent al sermó que mossèn Narcís Saguer acabava de fer en català. "No sé ben bé si m'ha insultat", comentaria després la senyora Gomis a l'altra senyora que l'havia ajudada a fer la collecta. Aquell diumenge, però, la cosa no va passar d'aquí" (2).

Una setmana després, el 21 de juny, l'escàndol seria molt més greu, produint-se un incident que amb el temps mobilitzaria activa o passivament a desenes de milers de ciutadans del carrer, creant un estat d'opinió que segons i com es pot comparar al de la vaga de tramvies del 1951 (3). Al llarg dels fets que comentem, però, el motiu de la gran mobilització contra el règim franquista serà de caire exclusivament catalanista.

Aquell diumenge 21, Don Luis va anar igualment a missa de nou. En aquesta ocasió, a pesar de viure allà mateix per dir-ho així, es va desplaçar amb automòbil i en baixar deixà les portelles obertes la qual cosa ens diu que no pensava restar massa estona a l'interior de l'església. Quan mossèn Narcís començà a predicar en la nostra llengua, Galinsoga "s'alçà

ostentosaament del lloc [un banc del final] i avançà amb pas enèrgic pel passadís central del temple fins a arribar davant de l'altar, des d'on, sense fer genuflexió per al Santíssim ni cap altre senyal de veneració, decantà cap a la sagristia. Immediatament els que eren a l'església sentiren una discussió molt forta" (4).

A la sagristia "hi havia Antonio, el sagristà, un andalús que ara fa de porter als escolapis de Terrassa. Hi havia també mossèn Luis Gómez Rubiera, alfères provisional, fill del director d'Altos Hornos de Bilbao que va morir assassinat el mateix dia que Calvo Sotelo. Mossèn Gómez Rubiera havia fet la guerra amb Franco i després s'havia fet capellà. Ajudava a la parròquia de Sant Ildefons i en una residència d'"Auxilio Social" que hi havia a Sant Andreu, a la cantonada del carrer Gran i la Rambla" (5). A continuació va tenir lloc un diàleg entre Don Luis i el sagristà el qual en anar vestit amb sotana va ser confòs per Galinsoga amb un capellà:

"-Vengo a protestar porque se dice la misa en catalán.

-Uzté perdone -li contestà el sagristà- pero aquí como en todas partes la miza ze dice en latín.

Mossèn Luis Gómez, que llegia el diari assegut davant una taula de la sagristia, va aixecar-se per anar a veure què passava. Va presentar-se com a capellà de la parròquia i indicà a Luis de Galinsoga, que fins aleshores havia parlat amb el sagristà. Galinsoga va repetir aleshores la protesta, ara rectifican-la després del sorneguer comentari del sagristà:

-Vengo a protestar porque es intolerable que se predique en catalán.

-Mire usted -li contestà mossèn Gómez-: yo he predicado en castellano en la misa anterior, y en las otras misas se predica también en castellano. Pero esta misa parroquial celebrada por el párroco y con participación de los feligreses tiene sermón en catalán, porque todos los que asisten a ella son catalanes y han pedido que se les predique en catalán. Yo soy castellano, pero me parece lógico que en esta misa el sermón sea en catalán.

-Pués diga usted a ese señor y a todos sus feligreses que son una mierda.

Mossèn Luis Gómez protestà. Galinsoga li tirà la seva targeta sobre la taula i va dir allò que calia esperar: "No sabe usted con quien está hablando". Mossèn Luis Gómez no es va espantar. Si Galinsoga era director de "La Vanguardia", ell era company d'estudis d'un ministre, era alfères

provisional i tenia molts amics en llocs importants del Règim. I va fer fora de la sagristia, a caixes destemplades, Luis Martínez de Galinsoga.

El director de "La Vanguardia" va sortir de la sagristia remugant "catanes de mierda" prou fort perquè ho sentís tothom. A la porta de l'església va topar amb una senyora castellana que entrava i que en sentir-lo el va increpar:

-¿Pero que está diciendo, grosero?

-!Que todos los catalanes son una mierda! -cridà, ara ben fort, Luis Martínez de Galinsoga. I sortí al carrer, on l'esperava el cotxe amb les portes obertes. No sabia que la seva carrera periodística s'havia acabat en aquell mateix moment" (6).

Sembla que en un primer moment, mossèn Narcís Sagner, un gironí de 67 anys, ^{en aquell moment del que va parlar?} pensà en denunciar el fet, essent dissuadit pel vicari Mossèn Aragonès. El que sí va fer el rector és enviar una carta a Don Luis no fos que algú s'hagués fet passar per aquest personatge (Document 3). L'endemà, Galinsoga li feia arribar una lletra de resposta, en la qual reconeixia haver estat ell la persona que havia protestat, tot afegint que el seu comportament no es podia qualificar de "grosero y soez", sinó simplement de "vehemente como correspondía a la indignación que el caso provocó". També hi deia que la predicació en català als pobles "puede tener un uso más aceptable", però que en canvi a Barcelona, "ciudad cosmopolita, me parece que el caso tiene otra significación y tal vez otro ritintín" (Document 4).

Mossèn Sagner no es va arronsar. També a volta de correu li envià una altra carta, més extensa, en la qual després de lamentar que hagués estat ell la persona autora de l'incident "con frases disparadas y disparatadas", li feia una reflexió en set punts. En concret, li deia que l'ús del català a les celebracions litúrgiques era un fet reconegut per les autoritats eclesiàstiques i que això no volia pas dir menyspreu per al castellà, doncs al cap i a la fi aquest "uso moderado de la lengua catalana" era una cosa normal i corrent a totes les parròquies de Barcelona. I per a reblar el clau, afegia: "Si alguna vez tiene usted necesidad de ir a misa a primera hora, venga usted a misa de 8: una misa explicada en castellano con varios cánticos y oirá el Padrenuestro en tono mozárabe que es una pura delicia" (Document 5).

Aquest cop, Don Luis ja no va contestar. El fet començà a escampar-se molt

11

lentament, a cau d'orella, tenint en compte que era a començaments d'estiu. "Però a la tardor, es repartiren abundantment còpies a màquina i en ciclostil de les tres cartes (7). La parròquia rebia moltes consultes sobre la certesa del fet que sempre foren contestades afirmativament. Així hom preparava l'ambient" (8).

2. La campanya

En aquells moments, és clar, l'actuació político-cívica de signe catalanista i/o democràtic es trobava al redós de les catacombes de la clandestinitat. Tot i això, certs grups d'inspiració catòlica i nacionalista havien aconseguit una tapadera legal per ~~dir-ho així~~ a les seves actuacions de tipus cultural català. Aquest era el cas de l'"Acadèmia de la Llengua Catalana" que s'aixoplugava als locals de les Congregacions Marianes de Balmes-Rosselló. "L'Acadèmia fou una experiència nascuda paral·lelament als CC (9) i aixoplugada sota les Congregacions Marianes gràcies a la comprensió del seu director, el pare Robert Batlle, jesuïta. Aquest fou un dels primers llocs on, després de la guerra, es van pronunciar conferències en català, en un règim de semitolerància. També s'hi feien celebracions del dia de Sant Jordi, a la primera de les quals van assistir-hi l'Abat Escarré, Josep Benet, Miquel Coll i Alentorn, Joan Triadú, Raimon Galí, Maurici Serrahima i Vicens Vives. Estaven vinculats directament a l'Acadèmia: Xavier Polo, els germans Sayrach, Enric Cirici, Josep Maria Santmartí, Jaume Casajoana, Josep Maria Massip, Lluís Mas, els germans Espar, Amigó, Pallarès..., tots exalumnes dels jesuïtes" (10). Per tant, hi havia gent de l'Acadèmia que militava als CC.

Un grup de l'Acadèmia, amb Jordi Pujol al davant, a la vista que no es produïa cap tipus de reacció a l'incident Galinsoga, va decidir d'actuar pel seu compte. L'actual President de la Generalitat explicava així els inicis de la campanya: "Jo vivia a la Travessera de Gràcia, davant la vella parròquia de Sant Ildefons. Jo no vaig ser a la missa de l'incident. Passats els fets vaig anar a veure el rector, mossèn Narcís Sagner. A l'octubre vaig fer un paperet. Jo havia muntat un "tingladet" per a fer coses i li vaig demanar al company Jaume Casajoana si podia portar la campanya i ell va ser-ne el cap operatiu. Vam veure que se'n parlava, vam editar d'altres papers. Els papers van caure bé, vam organitzar uns grups de xicots que anaven a estripar "La Vanguardia"... Jo vaig portar la campanya als anunciants, escrivint-los perquè deixessin d'anunciar. La cam-

panya la vam assumir nosaltres; els grups polítics no van interessar-s'hi. La campanya se'ns va escapar de les mans" (11).

Per a dur a terme l'agitació calia disposar d'una impremta i aquests obradors els tenien a l'abast de la mà. En efecte, el senyor Francesc Pizon, propietari de la "Tipografia Studium", situada al carrer de Viladomat 10, havia ja treballat per a la resistència catalana tant sota el franquisme com també sota la dictadura de Primo de Rivera (12).

En aquest sentit, el senyor Pizon havia realitzat ~~ja~~ feines ^{a Pujol,} per ~~als CC,~~ com és el cas del full titolat "Catòlics Catalans" (13) i del "!Ningún catalán es español!" (Documents 6 i 7). La coneixença entre Pizon i Pujol havia tingut lloc a través d'un empleat de la impremta que més endavant, quan les detencions, hagué de fugir i amagar-se a Montserrat. El senyor Pizon és un mestre del seu ofici: tot el que imprimia ho feia a la perfecció i, a més a més, quan es tractava de feines "especials" només cobrava el paper i prou. Es tancava al taller i treballava de nit, després d'haver avisat al "sereno" i al vigilant perquè no s'estranyessin si veien llum o oïen sorolls a la impremta. Componia els textos a mà, lletra a lletra, i els imprimia amb una màquina plana fent servir el pedal per tal d'estalviar força. Així s'explica que sota la dictadura de Primo de Rivera mai no l'agafessin i que amb el franquisme pogués fer coses des del 1945 fins al 1960 sense despertar la més mínima sospita. Sembla que un cop posats en contacte, l'impressor en conèixer els companys de Pujol, el va advertir perquè anés molt en compte, ell i els seus amics, de no comportar-se sorollosament de nit, de parlar el mínim i de ser prudents a fi d'evitar disgustos, en haver comprovat que aquells nois -la majoria voltava els trenta anys- actuaven amb molta desimboltura i sense massa precaucions. Per la seva banda, Pujol i companyia es mostraven sovint impacients pel fet que el senyor Pizon volgués filar tan prim i fer unes octavetes tan perfectes que de tan pulcrament compostes i impreses feien goig i no semblaven propaganda clandestina.

El primer full imprès, titulat "Todos los catalanes son una mierda!", datat de juliol de 1959, no fou repartit fins el mes d'octubre (14). El text d'aquest, així com també el dels altres de la sèrie era redactat per Pujol i passat a màquina per la seva esposa, Marta Ferrussola. Abans de continuar la història, cal remarcar que amb aquests papers ens trobem amb un fet sorprenent: el contingut difereix radicalment d'allò que és el tipus normal d'un full de combat. En efecte, es tracta d'uns escrits gens ex-

tremistes i, el que és més important, raonats: que expliquen les coses tan planerament i amb un ordre tan lògic que motiven el lector a pensar i a prendre una posició, ni que sigui de forma passiva.

Aquest primer paper (Document 8) és dedicat a refer la història de l'incident. L'autor hi fa les següents consideracions: "Posem al poble català al corrent d'aquest fet no sols per la gravetat de l'ofensa, sinó també pel caràcter representatiu del Sr Galinsoga. Es un fet que ve a confirmar una vegada més, l'odi que contra Catalunya senten el Règim i els seus homes representatius. Homes i fets com aquests ens recorden, inclús als catalans que no ho volen recordar, que en l'Espanya actual som un poble arreconat i mal tractat. Mal tractat en tot: en els nostres valors espirituals més alts, en la nostra parla, en la nostra cultura, en la nostra economia, en els nostres drets més elementals". I acaba: "El fet que hem donat a conèixer és tan greu i denota tan poca categoria per part del seu protagonista, que potser a alguns els costarà de creure. Ara bé, tot el que es diu en aquest escrit és fàcilment comprovable. La Parròquia de Sant Ildefons està a la Travessera de Gràcia 55. Als incrèduls els serà fàcil, si volen, la comprovació". Com s'ha vist, ens trobem davant un nou estil de fer les coses, amb un llenguatge senzill i entenedor, totalment allunyat dels pamflets de l'època.

"Mentre en Pujol s'encarregava de la redacció i impressió de les octavetes, els de l'Acadèmia n'organitzarem la distribució. Es van fer unes llistes de gent relacionada amb entitats cíviques conegudes pel seu catalanisme. Recordem que en aquells moments les organitzacions catòliques tenien una certa butlla per a actuar. També es va tenir en compte corals, esbarts, etc. S'hi enviaven paquets d'uns 250 fulls, amb l'esperança que cada receptor els repartís entre amics i coneguts. Vam arribar a tocar Barcelona, Lleida, Girona, Vic, Manresa, Reus, Igualada, Terrassa, Sabadell i altres indrets de Catalunya" (15). Jaume Casajoana raona aquesta àmplia escampada arreu del país, perquè els fets eren d'abast nacional ("Todos los catalanes son una mierda!"). Continua l'amic Casajoana: "El primer pas havia estat fet. Ara, a ~~xxxxxx~~ veure què passava. La gent va reaccionar positivament. L'ambient era propici per a la creació de grups d'acció". Cada paquet anava acompanyat d'un papeperet explicatiu del que calia fer. Gràcies a Albert Manent hem pogut disposar d'un d'aquests papers (Document 9).

17

A primers de desembre es va declarar el boicot a "La Vanguardia". Es va començar amb quatre papers. El primer, en el qual hi destaca amb lletres grosses "Per dignitat personal", es demana de no comprar el diari i de donar-se'n de baixa si un n'era subscriptor "mentre en Galinsoga en sigui director" (Document 10). El segon, titulat "Dignitat contra xuleria" (Document 11), diu: "Ha arribat l'hora de demostrar al Sr Galinsoga i a la gent com ell que a Catalunya encara hi ha dignitat. Per tant, considerant que és una vergonya que un diari de la importància de "La Vanguardia", editat a Barcelona, tingui de director un home d'aquesta mena, ens dirigim públicament al comte de Godó, propietari del diari, amb el prec de que el Sr Galinsoga sigui substituït per una persona de més dignitat i més respectuosa envers Catalunya". Al mateix temps, s'imprimia una "pegatina" a l'estil de l'època, és a dir, amb paper engomat, contenint el breu i contundent eslògan: "Per patriotisme i per dignitat, boicot a "La Vanguardia" (Document 12). Això pel que fa a la impremta del senyor Pizon. Paral·lelament a això, s'envià una carta als anunciants, estampada a multicopista (Document 13), en la qual s'hi deia: "Es el nostre deure advertir-li que, en aquest moment, continuar la publicitat en l'alludit periòdic suposa una tàcita aprovació dels insults que públicament es permet pronunciar en Galinsoga. Ha arribat, doncs, el moment de retirar els anuncis, que són la principal font d'ingressos de "La Vanguardia", fins que s'aconsegueixi la dimissió de Galinsoga". Després de dir que s'esperava la col·laboració per les bones en aquest boicot, s'hi afegia: "Cal advertir, però, que si algú es desentén d'aquesta campanya cívica, veurà castigat el seu incivisme per la repulsa de tots els ciutadans. Per tant, a partir del proper dia 20 de desembre començarà el boicot a totes les empreses que s'anunciïn en aquest periòdic".

L'ambient anava escalfant-se en el sentit que cada cop més gent sabia ja l'incident de Sant Ildefons. Aviat van aparèixer unes pintades les quals tot i no estar directament relacionades amb la campanya, hi connectaven de totes totes. En concret, el dia 12 de desembre, "les parets de les tanques de les obres que es realitzaven al carrer d'Aragó i Passeig de Gràcia, aparegueren pintades amb el "Visca Catalunya!". N'hi havia nou i perduraren fins a les tres de la tarda" (16).

I així arribem al dia de Nadal. Precisament al voltant d'aquesta data, es produirà un fet que donarà nous arguments a la gent que portava la campanya. En efecte, el dia 23, el Papa Joan XXIII, en el seu "Missatge de Na-

dal" deia, entre altres coses el següent: "Es causa fonamental d'inquietud en el nostre temps l'opressió sistemàtica de les característiques culturals i lingüístiques de les minories nacionals" (17). Aquestes paraules del Papa Joan seran recollides també per d'altres persones, com veurem més endavant en el "Manifest dels Cent" a favor de la llengua i la cultura catalana, fet públic un cop finalitzada la campanya contra Galinso-ga. Sobre aquest Missatge hem vist dos papers. El primer, imprès però no pas pel senyor Pizon, duu el títol d'"Un missatge de Joan XXIII i la situació de Catalunya" (Document 14), i en el qual llegim: "Per tant, si no són respectades aquestes peculiaritats, no hi ha pau. El règim o el govern que no respecti aquestes característiques és enemic de la pau, la menysprea, tot i essent un do de Déu, contradiu una suprema aspiració humana". A continuació s'expliquen quins són els fonaments divins i humans de la pau segons el Papa: el respecte a la voluntat divina i a la llei eterna de Déu; el respecte a la dignitat de la persona humana; la veritat; la justícia i, finalment, la caritat. Com a conclusió s'hi diu: "D'acord amb aquesta doctrina, l'opressió de les característiques lingüístiques i culturals d'un grup humà és atropellar l'obra de Déu i la dignitat de la persona humana, i és faltar a la justícia, a la caritat i a la veritat. El règim que, almenys en aquest aspecte, practica l'opressió, no es pot considerar just, humà ni cristià". L'altre paper (Document 15), datat de gener de 1960, és el text d'una carta enviada al Papa Joan XXIII en el qual un grup de catòlics de Catalunya li manifesten amb un "profund sentiment de satisfacció i de consolació amb el qual el poble fidel de casa nostra ha conegut el vostre darrer Missatge de Nadal i molt particularment... l'afirmació rotunda a través de la qual hem sentit alludides directament les angoixes i sofrències actuals del poble català, les quals ben segur que la Vostra Santetat coneix".

Mentrestant, un dels components del grup Pujol, Xavi Polo, home d'acció per excel·lència, es va encarregar d'organitzar l'agitació directa al carrer, amb accions llampec de sensibilització. Una d'elles fou l'estripada de "Vanguardias" i l'altra els shows de Fontana. Pel que fa al primer punt, el grup de l'Acadèmia en va dur a terme dues vegades. Segons Jaume Casajoana, "les estripades de "Vanguardias" tenien lloc davant mateix dels quioscs, on es compraven exemplars i s'estripaven mentre es proferien crits adients: "Si voleu llibertat, estripeu "La Vaguardia!". L'acció

anava in crescendo, degut a que van aparèixer grups autònoms de gent que feia el mateix actuant pel seu compte. Quant a la gent de l'Acadèmia, atès que majoritàriament erem joves i no teniem diners, ens dedicarem a recollir "Vanguardias" velles i fer-les bocins i escampar-ho per tot Barcelona: les Rambles, Sants, Poblenou, Sant Andreu, etc. Hi van haver detencions: un dels germans Tomàs, d'Horta, i d'altres desconnectats" (18).

La premsa clandestina informava així d'una d'aquestes accions: "El dia 27-12-59, davant de l'església de Pompeia foren destruïdes un bon nombre de "Vanguardias". La policia practicà nou detencions. El dia 6-1-60, altres 300 "Vanguardias" van ser estripades al bell mig de les Rambles (Radio París, 11-1-60" (19). Un testimoni dels fets, Albert Manent, escribia: "El diumenge, 27 de desembre, i el dia 6 de Reis, 6 de gener, uns escamots omplen, al fort del migdia, de centenars de "Vanguardias" trinxades i massegades el marxapeu de la Diagonal (entre el cinema Windsor [avui Diagonal], tocant a Via Augusta, i l'església de Pompeia) i la Rambla (davant del SEPU, l'església de Betlem i el Liceu). El carrer sembla nevat. Hi ha rotllos de gent comentant-ho, excitats. Alguns espontanis compren "La Vanguardia" i l'esquincen i trepitgen. L'aldarull de la Diagonal dura una hora, fins que arribà la policia i detingué nou minyons, gambirots i vinguts a darrera hora, que alegrement volien donar més relleu públic a la gresca. Vista llur innocència en la preparació de l'estripada, foren alliberats al cap d'uns dies" (20). El full convocant a aquest tipus d'acció -la del 27 de desembre-, deia: "no en diguis res a ningú que no sigui de tota confiança" i anava signat "la campanya de boicot a "La Vanguardia", amb data de Nadal 1959 (21).

Pel que fa a l'altra tipus d'acció, "el show de Fontana tenia com a escenari l'ascensor que anava des del metro fins al carrer. En hores punta, hi anaven dues persones que començaven a discutir sobre el que havia dit Galinsoga, un a favor i l'altre en contra, en una tasca d'agitació entre el públic, en directe. Els objectius d'aquesta segona etapa ~~era~~ -continua Jaume Casajoana, referint-se a les estripades i als shows era no comprar "La Vanguardia" i no anunciar-s'hi" (22).

Tal era l'ambient que es respirava al carrer que a poc a poc es començaven a veure munts de "Vanguardias" sense vendre, al temps que la publicitat iniciava una davallada. En veure que la campanya era una cosa seriosa i amb arrel popular, el comte de Godó va signar el cese de Galinsoga.

Segons ~~anava extant~~ ~~tribunals~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~ciutat~~ ~~de~~ ~~Barcelona~~ ~~el~~ ~~27~~ ~~de~~ ~~desembre~~ ~~de~~ ~~1959~~ ~~el~~ ~~comte~~ ~~de~~ ~~Godó~~ ~~va~~ ~~signar~~ ~~el~~ ~~cese~~ ~~de~~ ~~Galinsoga~~.

Segons Albert Manent, "el 29 de desembre, el comte de Godó, que tenia ja fotografies de les escampades del seu diari, donà per escrit el cessi a Galinsoga, pretextant que feia massa anys que dirigia "La Vanguardia" i que en cap periòdic espanyol no s'havia donat un cas d'una durada semblant. De més volia renovar altres homes de la casa i l'orientació en alguns aspectes. Galinsoga reaccionà violentament. Com que ell era "consubstancial al Règim", atacar-lo ell volia dir atacar el Règim. El governador civil, Felipe Acedo Colunga, recolzava l'acció de Godó (el qual, malgrat parlar gairebé sempre en castellà, encara té algun gram de catalanitat) perquè l'afer era "una bomba de relojería retardada y una cuestión de orden público". El capità general, Pablo Martín Alonso, per allò del "principi d'autoritat" s'inclinava a conservar Galinsoga al seu lloc no massa convençut, però. José María de Porcioles (l'alcalde) recomanava la destitució i el "ministro" Pedro Gual Villalbí -malgrat les informacions contradictòries sobre la seva actitud- sembla que també recolzava el gest del comte de Godó. Anades i vingudes a Madrid. Les "autoridades" no paren. Quin maldecap més imprevisit!" (23).

Entrem en l'any 1960. Justament amb data de primer de gener, es distribuïxen dos fulls: un d'imprès però no per Pizon, i un segon, a multicopista, fet pel grup de l'Acadèmia com a segona carta ^{al boicot} als ~~anunciants~~ a LV. El primer, titulat "Todos los catalanes son una mierda" (Document 16), reproduïx les famoses tres cartes i com a novetat, adjunta la transcripció d'una de les adhesions rebudes per Galinsoga, escrita amb un to d'exaltat espanyolisme feixistitzant, que acaba: "Hay que intensificar la campaña en favor de la frase "Hable Vd en cristiano", para que se decidan los ciudadanos de este lado del Mediterráneo a abandonar su ridículo dialecto y a ~~bxaxoxax~~ doptar para siempre la gloriosa lengua del Imperio". El comentarista d'aquell full es pregunta, en to burleta: "Fóra bo que ens diguessin oficialment si som o no som espanyols i si el català és o no és espanyol, per tal d'arribar a saber com ens hem de manifestar, segons el paternalisme que disfrutem". Tot seguit es parla dels problemes que plantegen aquests fets: de tipus cristià, per ~~xxx~~ manca de respecte, cultural, per manca precisament de cultura, i de moral, ja que "gent forastera ~~de~~ tipus parasitari insulta el que més estimem els catalans: el nostre idioma". I per acabar, hi ha dues frases -les primeres que trobem- que deixen entreveure confiança en la victòria: "Es trist tot això que li passa al nostre poble, però no serà etern. Catalunya serà!".

Quant a la segona carta de boicot a LV (Document 17), aquest cop va adreçada als venedors. (Recordem que "La Vanguardia" no admetia devolucions.) Escrita amb el mateix to que l'anterior (Document 13), deia: "Es el nostre deure aconsellar-li que anul·li la seva comanda d'exemplars de "La Vanguardia" i deixi de vendre'n, col·laborant així a la campanya de boicot. D'aquesta manera complirà un deure de ciutadania i, ademés, ferà conèixer a l'administració de "La Vanguardia" que els venedors mereixen tota l'atenció i el respecte, i és molt possible que, així, aconseguixi unes condicions menys abusives que les actuals per al futur subministre d'exemplars d'aquest periòdic".

Poc després, vista la volada del moviment de boicot, Pujol i Espar llençen ara dos fulls poc o molt consecutius, impresos per Pizon. Amb data de 4 de gener es distribueix l'octaveta "Més de 14.000 baixes a "La Vanguardia" (Document 18), xifra aquesta obtinguda "segons informacions que procedeixen de dintre mateix de "La Vanguardia". La veracitat d'això, així com la realitat en el descens dels anuncis "és que per primera vegada en la seva història, "La Vanguardia" s'ha vist obligada aquests darrers dies a anunciar-se per ràdio", afegeix el paper. I continua: "Però no n'hi ha prou d'això. Cal continuar i amplificar el boicot a "La Vanguardia" mentre en Galinsoga en sigui director. No es pot permetre que un diari com aquest estigui en mans d'un home tan anticatalà i tan indesitjable ... Seria senyal de manca total de dignitat i de virilitat que la presència a Catalunya, i en un lloc tan important, d'un home d'aquesta mena fos suportada sense la més lleu protesta. Seria un senyal evident de que insultant-nos com fa, en Galinsoga té raó".

L'altre full, "Als anunciants de "La Vanguardia" (Document 19), afirma que "s'acosten als 20.000 els subscriptors que s'han donat de baixa". ~~XX~~ En aquest paper es fa pública la campanya als anunciants: "ara ha d'entrar en joc un nou factor: els anunciants. Molts de vostès ja han rebut cartes, fulls ciclostilats, telefonades demanant que deixin d'anunciar en el diari. Moltes empreses ja ho han fet: empreses químiques, editorials, de begudes, de productes d'alimentació, d'aparells electrodomèstics, de confecció, etc. En el "Diario de Barcelona" d'ençà de fa un mes hi ha molts més anuncis. Tot això és el fruit d'un estat d'ànim popular que produeix iniciatives espontànies. Però de fet és ara que cal iniciar, amb força, la campanya dels anunciants. "La Vanguardia" és ja un diari publicitariament menys interessant, bastant menys, que fa dos mesos. Dintre d'un mes,

si en Galinsoga hi segueix de director, ho serà encara menys. D'això en donem paraula. I també donem paraula d'una altra cosa: les empreses que han secundat la campanya de dignitat catalana tindran la seva recompensa comercial [!]. Això no tardarà a produir-se".

El dia 16 de gener, els grups d'acció dirigits per Xavi Polo duen a terme una altra activitat al carrer: ataquen la seu social de "La Vanguardia". "L'acció fou preparada als locals de les Congregacions Marianes. Hi van intervenir entre 20 i 30 persones, la majoria treballant de cobertura dels tres que havien d'actuar. Es van embolicar adoquins amb paper d'emballar i es van lligar com si fossin paquets. La tarda escollida havia caigut aigua neu, per la qual cosa gairebé ningú no passava per davant dels locals de "La Vanguardia" [al carrer de Pelayo 28]. Tot i això, entre 20 i 30 joves es feien l'orni davant els aparadors amb fotos o pels voltants. En un moment donat, es van acostar els tres companys que duen els "paquets" (un de l'Acadèmia, un altre del Front Nacional de Catalunya i un tercer d'Unió Democràtica de Catalunya) i els van llençar contra els vidres. Tot seguit ningú no va arrencar a córrer, sinó tot el contrari: els tres es van barrejar amb el piquet de cobertura i en petits grups van marxar tranquil·lament en diferents direccions. Jaume Casajoana estava de vigilant i ens diu que van passar uns deu minuts abans no es registrés cap reacció de la gent del diari. Recorda com una noia rossa va treure el cap, donava un cop d'ull i es tornava a amagar. Durant ben bé deu dies, la seu de "La Vanguardia" restà amb la porta metàl·lica ondulada abaixada. Es respirava un ambient victoriós" (24).

Manent, per la seva banda, parla així d'aquest fet: "La porta de ferro continuà tirada ~~xxx~~ durant més de quinze dies i hom diu que el sots-director, Eduardo Palacio Valdés, en assabentar-se de la trencadissa, exclamà: "!Caramba, tendremos que volver a llevar el revólver como en los buenos tiempos!". Cal afegir, com a ~~xx~~ anècdota divertida, que l'empresa asseguradora de les tres grans llunes del local de "La Vanguardia" ha posat molts entrebancs per a pagar perquè ho considerava un cas de "risc catastròfic" (25).

Per a Gadó, Galinsoga i companyia, això passava de mida. Tres dies després d'aquesta acció -el dia 19-, la plana 2 de LV apareixia sense publicitat -fet excepcional!- i contenint un article signat pel mateix Luis de Galinsoga que intentava treure foc al ferro i atreure's l'opinió pública. L'es-

crit, titulat "Afecto y servicio a Cataluña" (Document 20) intentava demostrar que Galinsoga havia defensat el catalanisme quan era redactor del diari madrileny "La Acción" després de la Primera Guerra Mundial, i que, a més, ell sempre havia mantingut bones relacions amb Francesc Cambó i d'altres prohoms de la Lliga. També deia que en la seva etapa com a director del diari, havia treballat dia a dia "en el cultivo cariñoso, atento y celosísimo de las mil actividades que en esta ciudad y en esta región se despliegan y que han sido recibidas en el periódico bajo mi dirección directa y personal". Galinsoga se sentia tocat. Tot l'article està escrit a la defensiva i a la desesperada, inventant mentides i més mentides per a quedar com a home respectuós de la "región catalana". "Y por miles se contarán hoy las nobles consciencias que cuando lean este artículo me concedan su benévolo juicio que yo espero de su honradez", afegeix més endavant. Però poc després, escriu: "Me parece haber condescendido con excesiva paciencia prudente a esta oleada de maledicencia que de una manera subrepticia se ha desencadenado contra mi actuación ... Y nunca hubiera molestado a mis lectores con este alegato en defensa propia y en defensa de la verdad, si no fuera porque toda esa campaña se ha urdido sobre el artilugio de un "slogan" prefabricado de una patraña según la cual se han puesto en mis labios palabras que yo no he podido decir nunca contra los catalanes, porque pocos como yo conocen desde muy antiguo, en nuestra contemporaneidad, las virtudes y los esfuerzos benéritos". Ara, fixem-nos com acabava la seva autodefensa: "Lo que más me duele es que algunos mal informados, hayan podido creer que yo soy capaz de proferir una palabras que sobre de ser procaces resultan sencillamente necias. Yo pido que se me juzgue por mis hechos y no por mis palabras. Y menos, si las palabras que se me han atribuido quedan claramente desmentidas por mi". Al respecte, no podem deixar de recordar que estem en l'any 1960, en plena dictadura franquista. Amb això volem dir que la situació deuria ser considerada molt i molt greu tant a nivell de "La Vanguardia" com del govern de Madrid, per a permetre que en el rotatiu de més tiratge de tot l'Estat hi aparegués un text com aquest, parlant d'un tema que almenys oficialment no s'havia produït.

La reacció fou fulminant. Les baixes ~~ixaxxxxaxxxxix~~ continuaren augmentant i el descens dels anuncis continuà baixant. D'altra banda, Ramon Guardans, gendre de Cambó, adreçà una extensa i dura carta al comte de Godó (Document 21), puntualitzant i rectificat els que deia Galinsoga

de la seva pretesa amistat amb el líder de la Lliga.

A partir del dia següent, les cartes als anunciants enviades pels de l'Acadèmia anaven acompanyades d'un altre full (Document 22), en el que s'explicava que "l'únic que ha fet en Galinsoga amb aquest darrer article és demostrar que és capaç de mentir amb el més gran cinisme. Mai ningú li havia alçat la veu, mai ningú l'havia pogut contradir, i això l'ha envaïentat".

El dia 22 era distribuït un altre paper imprès, no provinent de la impremta Pizon, favorable també al boicot total a "La Vanguardia" (Document 23). Per la seva part, Albert Manent, cronista d'aquells fets, escrivia: "Mentrestant, els directors de "SEPU", "Almacenes Capitolio", "Muebles La Fábrica" i altres empreses importants visitaren el comte de Godó per comunicar-li que no es volien fer impopulars i que, mentre en fos director Galinsoga, no anunciarien a "La Vanguardia". Degut a les amenaces -telefòniques o per carta-, "Gorplex", en ple Passeig de Gràcia, i "Muebles La Fábrica" tenien a la porta un parell de policies uniformats. Per contra, el "Diario de Barcelona", "El Correo Catalán", "El Noticiero Universal" i fins el falangíssim "Solidaridad Nacional" vessaven d'anuncis i augmentaren el tiratge" (26).

El 28 de gener era escampada una octaveta a multicopista i signada per una organització universitària. Es el primer full que hem vist que porta la firma d'un grup clandestí de l'època, tot i no tractar-se ni d'un partit polític ni d'una sindical. En aquest paper, a més, hi veiem, també per primera vegada, una clara al·lusió a la necessitat de l'encerrocament del franquisme com a objectiu final: "Lluitem units per la destitució de Galinsoga i per l'ampliació de la protesta fins a fondre's en la lluita de tot el poble per l'enderrocament de la dictadura franquista". En aquest full (Document 24) hi llegim també: "En torn d'aquest individu [Galinsoga] s'ha centrat una protesta en la que hem coincidit amples sectors del poble català i en la que els estudiants hem jugat el paper que ens corresponia, conscients, des d'un primer moment, que la protesta anava molt més enllà de la simple i avorrida figura de Galinsoga per a atènyer un règim que és el que realment possibilita que incidents com aquests es produeixin. En protestar contra Galinsoga protestem contra el franquisme; en demanar la destitució de Galinsoga demanem la definitiva separació [desaparició?] de

la dictadura". L'octaveta acaba amb una crida de sis punts de caire polític, estudiant i cultural ("Per la llibertat de la cultura catalana, per la lliure manifestació de la nostra personalitat nacional"). Com deiem més amunt, aquest llenguatge contrasta molt amb els fulls de la gent de l'Acadèmia, en especial pel que fa al contingut, en emmarcar l'afer Galinsoga amb la lluita més global per les llibertats democràtiques i nacionals. El paper anava signat no pas per un sol grup, sinó per una plataforma unitària: el Comitè de Coordinació Universitària (CCU), que aplegava al seu si els universitaris del PSUC, del Moviment Socialista de Catalunya i de l'Agrupació Democràtica Popular de Catalunya (filial catalana del FLP i que més endavant es diria Front Obrer de Catalunya), la Nova Esquerra Universitària (27). Al CCU el grup hegemònic era el PSUC i a les reunions de Coordinació "hi assistí també en moltes ocasions una representació del grup CC, i si la seva incorporació no fou totalment formalitzada es degué probablement més al caràcter no pròpiament de partit de CC que a desacords amb la pràctica conjunta que els seus membres realitzaven normalment amb els dels altres partits coordinats" (28).

I així arribem al 30 de gener. Jaume Casajoana, el cap operatiu de la campanya, ens deia parlant del famós article del dia 19: "Si l'intent era de calmar els ànims, el resultat fou del tot contrari: gent indecisa es va sumar al dexcontentament i mala maror que imperaven especialment a la ciutat de Barcelona. Calia, per tant, contestar d'una manera "sonada" l'escrit de Galinsoga. Es va redactar un full (Document 25) i es decidí escampar-lo des del liceu (29). Durant dos dies seguits hi vaig anar per tal de veure la situació. I arribà el dia D, amb l'única òpera de Beethoven en cartell. Hi anarem jo, Xavi Polo i Lluís Maria Sunyer, aquest últim avui dia socialista. Amb uns tascons vam bloquejar les quatre portes de l'escala que dóna al carrer de Sant Pau. Des del galliner, i en el moment d'apagar els llums i pujar el teló de l'últim acte, vam tirar els fulls. I després, comes ajudau-me a córrer... L'acció va anar la mar de bé, ja que els policies de servei es trobaren amb les portes bloquejades. Per tant, no calgué sortir en direccions diferents, i vam anar a la plaça de Sant Agustí a comentar els fets tal i com havíem previst" (30). Manent afegeix: "L'efecte fou espectacular. Fins sembla que alguna bona senyora es desmaià pensant-se que tornava a caure la bomba. La policia actuà tot seguit, però sense èxit: moltes de les portes per on havien d'empaitar els qui llençaren els fulls clandestins estaven ~~xx~~^{travades} ~~xx~~ per tascons. Així ho con-

tà Pi-Sunyer, degà dels advocats" (31).

L'acció, és clar, va córrer com la pólvora a cau d'orella i tothom n'ana-
va ple. En aquest sentit, el "The Times" de Londres del 8 de febrer, en
donar la notícia del cese de Galinsoga, parlava també dels fets del Li-
ceu (Document 26).

El full escampat, titulat "Resposta al Sr Luis de Galinsoga, director (en-
cara) de "La Vanguardia", acusava a aquest individu de "falsari i cínic",
basant l'argumentació en textos de Cambó pronunciats al Parlament espa-
nyol i recordant que el líder de la Lliga morí exiliat el 1948: "Vostè,
amic de Cambó? ... Vostè vol abusar del silenci dels morts!". I afegia:
"Potser sí que en un moment en què a en Maura li era necessari el suport
parlamentari d'un grup de diputats catalans, vostè va secundar des de "La
Acción" aquesta política de captació. Es possible, perquè vostè era i és
un home a sàu, un adulator professional. Vostè és capaç d'escrivre qual-
sevulla cosa si li convé o si segons qui li mana; acaba de demostrar-ho
amb el seu desgraciat article del dia 19. Vostè és moltes coses, però no
és ni ha estat mai amic de Catalunya". El full acabava amb un "Boicot to-
tal a "La Vanguardia", després de dir: "Vostè s'havia arribat a creure
que els catalans ja no teniem capacitat de reacció. Vostè que era tan a-
mic de Cambó podia haver tingut més presents unes paraules de la seva car-
rera intervenció parlamentària, el dia 13 de desembre de 1934. Han resul-
tat unes paraules en tots els sentits profètiques:

PASSARÀ AQUEST PARLAMENT, DESAPAREIXERAN TOTS ELS
PARTITS QUE HI ESTAN REPRESENTATS, CAURAN REGIMS,
PERÒ EL FET VIU DE CATALUNYA SUBSISTIRÀ...

Perquè no ha tingut present que, malgrat el silenci obligat, Catalunya se-
gueix viva, per això vostè, senyor Galinsoga, ens ha insultat greument,
una vegada i una altra i una altra. Fins que hem dit prou. Sí, senyor Ga-
linsoga, vagi's despedint-se de "La Vanguardia" i d'aquesta ciutat de Bar-
celona que la seva presència rebaixa. I cregui'ns: marxi aviat, perquè el
desprestigi de la seva persona està fent molt de mal, i en farà cada cop
més, als interessos polítics que vostè representa".

Mentrestant, l'agitació popular continuava. Per aquelles dates circulava
una carta a Galinsoga, escrita en castellà i estampada a multicopista,
d'un jove treballador andalús, que li diu: "Mi mujer es catalana y el hi-
jo que esperamos para el mes de julio también lo será por la misma fuerza

de las cosas y del ambiente. Y me permito añadir, Sr de Galinsoga, que no consideraré que mi hijo sea una mierda como Vd dice, sino un hombre tan bueno (o tan malo) como cualquier otro" (Document 27). Després d'afegir que en una ocasió quan en el taller li van dir "charnego", es va liar a cops amb aquella persona, acaba: "Pero a mi no me sabe mal que me tengan por un catalán, ni más ni menos que los demás, ni puedo tolerar que un prebendista como Vd, un adulator, un vividor, nos insulte. ¡Esto no, Sr de Galinsoga!

Por esto me alegraría, como en la ocasión que le he contado, romperle a Vd la cara".

L'altre fet fa referència a que "Galinsoga ha rebut diversos paquets amb excrements" (32). Aquest punt m'ha estat confirmat per una altra persona, la senyora Carme Avellana, afegint que els remitents d'aquestsolorosos regals era un grup de metges.

I arribem al mes de febrer, decidiu en tota aquesta història. A començaments de mes, el CCU reparteix una setena octaveta amb el crit general de "Fora Galinsoga!" (Document 28). El dia 4, el comte de Godó envia una carta al ministre d'Informació i Turisme de l'època, Gabriel Arias Salgado (Document 29). En la mateixa, Godó es queixa que si bé el ministeri no havia anul·lat el seu cese a Galinsoga del 28 de desembre, tampoc no l'havia aprovat. "Las gentes se preguntan si hubiese sucedido lo mismo, si palabras semejantes hubiesen sido pronunciadas contra los nacidos en Sevilla o Zaragoza. Todos comentan que no sólo no hubiera sido substituido en el acto, sino que durante mucho tiempo no hubiese podido volver a la población". També hi podem llegir que "el mantenimiento de Galinsoga está determinando que cada vez se agrave más la crisis desencadenada por él con las frases que pronunció en su parroquia", tot afegint que "el descenso de la publicidad no sólo no acentua, sino que se precipita verticalmente". O també: "Creo, por ello, que se presta un flaco servicio al Jefe del Estado y a España dando pie a que, como fruto del ambiente creado durante años por el mismo Galinsoga, pueda llegarse a creer que el Jefe del Estado le antepone en su estima a todos los españoles que tienen su origen en Cataluña". Aquesta carta, humiliant per al comte de Godó, fou enviada la vetlla d'un Consell de Ministres. Pels carrers de Barcelona corrien uns paperets impresos de diferents colors convocant a una "Gran manifestació de clàxons" per al diumenge dia a la sortida del camp del Barça, tot afegint que Galinsoga era recolzat per l'únic ministre

"català": Pedro Gual Villalbí (Document 30).

"Als Consells de Ministres dels dies 8 i 22 de gener, Galinsoga encara fou confirmat al seu càrrec. Però, finalment, al Consell de Ministres del dia 5 de febrer, hom va decidir de "cessar-lo". "La Vanguardia", en la transcripció de la referència del Consell no en diu res. A l'apartat d'Informació i Turisme, només s'hi parla d'un "informe sobre asuntos del Departamento". El precipitat viatge de Galinsoga a Madrid per tal de veure Franco no li va servir de res. No fou rebut, i en tornar ja no va poder entrar al seu despatx" (33).

La versió d'aquests fets, segons Albert Manent, ~~xxx~~ és aquesta: "Al Consell de Ministres del 5 de febrer, Gual Villalbí -molt esporugit per l'atac contra ell- i Camilo Alonso Vega -[Ministre de la Governació] que havia estat de poc a Barcelona- plantejaren obertament la qüestió. L'ambient dels reunits era més aviat desfavorable a Galinsoga, però ningú podia decidir res. Com sempre, calia l'opinió resolutòria del Buda viuvent del Pardo. En acabar la informació dels ministres, Franco, lacònic i immutable, i amb una veu d'espiguet, digué: "No hay problema. Se le acepta a Galinsoga la dimisión que ha presentado". I naturalment, Galinsoga no n'havia presentat cap, de dimissió. El ministre Arias Salgado, que haviapromès que el director de "La Vanguardia" no fóra destituït perquè no volia donar peixet als catalans, li va faltar temps per a donar l'ordre telefònicament. Sembla que el "Caudillo" ja havia avisat el 1957 a Galinsoga per uns articles anticatalans que comprometien el règim descaradament" (34).

Per la seva banda, Jordi Pujol, en parlar d'aquells dies, diu: "La campanya se'ns va escapar de les mans i l'Espar va dir que s'acabés en sortir el diumenge del camp del Barça, un partit contra l'Oviedo, i fer una manifestació de cotxes a base de clàxons davant "La Vanguardia". Jo vaig quedar horrofitzat perquè aleshores la gent no tenia cotxe" (35). Pep Espar declarà~~xx~~ sobre el tema: "Recordo que els últims dies de la campanya, concretament el dia abans de la caiguda de Galinsoga, jo havia decidit de pintar amb calç l'herba del camp del Barça un "Fora Galinsoga", ben gros. Ja havia recorregut l'estadi de cap a cap, coneixia totes les portes, vaig anar a comprar els sacs de calç. Quan havent sopat ja anava a fer feina, m'adono que el "maletero" del cotxe és completament buit. Algú m'havia pres tot el material. Em vaig quedar estupefacte. Mai no he pogut saber qui ho va agafar. En tornar a pujar a casa, en Joan Reventós

em truça i em diu: "Hem guanyat, demà ja no surt el nom d'en Galinsoga a la capçalera de "La Vanguardia". L'han cessat." Li ho havia dit un advocat, em sembla que era en Vallvé" (36).

Aquell dia 6, el periòdic àmericà "The Christian Science Monitor", de Boston, "informava els seus lectors de tot l'afer, afegint que "els catalans estan irritats perquè la seva llengua, per bé que parlada a tot Catalunya, és prohibida per l'Estat en la premsa i en la ràdio. Pot ser parlada, però no pot ser ensenyada a les escoles, encara que existeix una literatura catalana ... L'incident Galinsoga i els seus efectes sobre "La Vanguardia" s'han transformat en una crisi política discutida en les altes esferes ministerials" (37).

Vejam ara com va tenir lloc el cese de Galinsoga. "Torna a Barcelona sense haver pogut veure el "Centinela de Occidente". Troba tancat el seu despatx a "La Vanguardia". El conde de Godó, seguint la seva tècnica habitual dels moments de conflicte, ha desaparegut, és absolutament ilocalitzable ... Aquella nit, a la redacció del diari s'havien produït escenes de guinyol. Ningú no gosava de retirar la capçalera. Ningú no volia assumir la responsabilitat de fer-ho. Fins que un jove enviat del conde va donar l'ordre definitiva. L'alegria entre els treballadors del diari va ésser immensa. Galinsoga era un home odiat pels seus subordinats mateixos. El subdirector del diari i crític de teros, Eduardo Palacio Valdés, únic home fidel i alter ego de Galinsoga, també el va trair: "Suponco que dimitirás en solidaridad conmigo". "?Qué quieres que te diga? Quiero a Cataluña, mis hijos han nacido aquí" (38).

El dia 7 de febrer, ja no va sortir el nom de Galinsoga en la capçalera del diari (Document 31). Com a dada significativa, cal afegir que aquell matí arribava a Barcelona el ministre de la Governació, Camilo Alonso Vega. Tot i això, per la tarda tingué lloc la manifestació de clàxons, aigualida, és clar, per l'èxit aconseguit. Segons Manent, el tiratge s'havia reduït en 30.000 exemplars i el comte de Godó havia perdut un total d'un milió i mig de pessetes de l'època (39). D'altra banda, si ens fixem en una col·lecció relligada d'aquest diari, veurem perfectament com els volums de gener i febrer són més prims que els anteriors i que a partir de març la cosa comença a normalitzar-se.

3. Victòria de Catalunya!

Als pocs dies, la gent de l'Acadèmia feia córrer el full "Victòria de Catalunya" (Document 32), perquè "ningú ens ha regalat l'expulsió d'aquest home. Es per això que podem parlar de victòria". Aquest paper contenia, cosa gens habitual, el remerciament "a tots els qui, poc o molt, hi han contribuït", és a dir, als detinguts, als interrogats, als registrats, als qui han repartit octavetes, fent circular consignes, actuant al carrer, als qui han deixat de comprar el diari o d'anunciar-s'hi, als catalans immigrants, als joves i als perjudicats per la campanya (els venedors de diaris). Però allò més important d'aquest document té dues vessants. En primer lloc, la pregunta que Pujol formulava al lector: "quina mena de paràlisi colectiva ens ha immobilitzat o quin gran poder, quin irresistible poder ens ha imposat la seva presència inequívoca [la de Galinsoga]?". I ell mateix contestava: "Tothom coneix la resposta a aquestes preguntes, però caldrà que siguin contestades públicament per homes disposats a córrer el risc de servir el seu país en moments com aquests". Ni que sigui de passada, voldriem fer un comentari personal a això que acabeu de llegir. Crec que, evidentment, la dictadura franquista explica part d'aquesta "paràlisi" colectiva, però només una part. El tant per cent restant d'aquesta mancança caldria cercar-lo, potser, en la debilitat de la nostra consciència nacional, tant a nivell individual com de masses, o, com a mínim, en la feblesa del sentiment de no ser ben bé un ciutadà espanyol com qualsevol altre. Dic això perquè, malgrat que encara han de passar moltes més coses al llarg d'aquell any, amb la perspectiva de vint anys i vist tota aquesta història en el seu conjunt, sembla que o bé faltava una direcció política capaç d'aprofitar aquestes mobilitzacions populars espontànies, o bé ens trobem davant una explosió de la rauxa catalana momentània -ni que duri bastants mesos- paral·lela a la de la vaga de tramvies del 51, a la campanya "volem bisbes catalans", a la Diada de l'Onze de Setembre de 1977, etc. Un fet que seria força interessant de ser estudiat i analitzat.

Tornem a la nostra història. El segon punt, molt més significatiu, el trobem en la cloenda del full: "Alguns catalans no varen aportar la seva col·laboració a la campanya. Uns pocs, molt pocs, perquè són renegats. El Sr Gual Villalbí, per exemple, fou en els Consells de Ministres el defensor de Galinsoga. Altres, els més, per manca de fe. Gent cansada, amb complex de vençut, gent que creu (o que creia) que res val la pena. Però ara s'a-

legren de que Catalunya hagi guanyat, i lamenten no haver contribuït a aquesta victòria. Comptem amb ells per a una altra ocasió". El paper acaba amb unes frases que denoten confiança en les pròpies forces i una disposició d'ànim actiu, desconegut fins aleshores: "Perquè per damunt de tot, aquesta campanya ha tingut un gran valor: ha demostrat a tothom, propis i estranys, que Catalunya és viva, que Catalunya es redreça, que Catalunya torna a ser conscient, que Catalunya serà altre cop un país fort".

La victòria ha estat inesperada i sorprenent. La moral de la gent de l'Acadèmia i dels altres grups que hi han intervingut és d'entusiasme. Els grups d'acció, exultants, no es van autodissoldre's, doncs calia aprofitar l'eufòria col·lectiva d'aquells moments per a emprendre noves campanyes mobilitzadores. És que, al cap i a la fi, aquell 7 de febrer s'havia aconseguit un fet insòlit: fer cedir el règim franquista.

Notes

(1) Luis Martínez de Galinsoga, nat el 1891 a Cartagena. Durant els fets que relatem, Don Luis era "procurador en Cortes" i Delegat especial del Govern al Consorci de la Zona Franca.

"La Vanguardia española" del 16 de maig de 1939 incloïa la següent nota sobre la designació del nou director:

"Como saben nuestros lectores, por haberlo publicado hace unos días en estas columnas, el señor Ministro de la Gobernación, don Ramón Serrano Súñer, en nombre del Gobierno y como Jefe supremo de la Prensa, ha designado Director de "La Vanguardia Española" a don Luis de Galinsoga, que hasta ahora ha dirigido "ABC" de Sevilla, y antes, hasta el 20 de julio de 1936, dirigió "ABC" de Madrid.

El presente número lo hacemos ya bajo la inmediata dirección de Galinsoga, cuya autoridad nos veda toda otra expresión que la de haberse posesionado del cargo, cuyo ejercicio reiterará él -y "La Vanguardia Española" le secundará con encendido entusiasmo- la fe y el amor acendrados con respecto a España y la adhesión leal y fervorosa al Caudillo que nos devolvió a todos los españoles el santo orgullo de serlo".

(Citat per Josep Benet, "Catalunya sota el règim franquista. Informe sobre la persecució de la llengua i la cultura de Catalunya pel règim del general Franco (1ª part)". Edicions Catalanes de París 1973 i Editorial Blume, Barcelona 1978, p. 259.)

Galinsoga fou l'autor de "Centinela de Occidente. (Semblanza biográfica de Francisco Franco). Con la colaboración del teniente general Franco Salgado". Barcelona 1956.

Don Luis morí el 1967 a Madrid.

A tall d'exemple, vegem quin era el pensament de Galinsoga. Sobre els catalans a San Sebastián quan la guerra civil: "Son el despojo de la nación y al mismo tiempo sus parásitos" (Benet, op. cit., p. 125). Sobre el català: "resulta indelicado e impertinente eludir sistemáticamente en público el habla de la comunidad española. Es una cuestión de buen gusto y de elegancia espiritual" (Benet, op. cit., p. 156). Sobre el nacionalisme català: "El catalanismo, que, después de todo, no era más que un ramblismo, fatua hinchazón provinciana, había empequeñecido el aliento del pueblo catalán, al intentar separarlo de la gran comunidad española que lo había levantado a lo histórico y uni-

versal" (Benet, op. cit., p. 191). O també: "Primero vinieron [al Congreso dels Diputats, a Madrid] los agiotistas con ínfulas de economistas; después los descuidados y finalmente los forajidos. Pero el foco perverso y actuante estaba en los medios culturales de Cataluña traidora. Y ese foco irradiaba con feroz saña solapada en insinuante tarca de cultura, el peor de los odios contra España" (Benet, op. cit., p. 260).

Segons algunes persones consultades, Galinsoga -"Gallinassa" per a més d'un- havia estat enviat a Barcelona com a director de "La Vanguardia Española" per a trèure-se'l del damunt a Madrid, degut al seu esperit exaltat i implacable.

De Galinsoga m'ha explicat la següent història. El dia que el seu secretari particular li va anunciar que "la Alemania nazi se había rendido", ell va contestar: "Pues yo, no!".

- (2) Jaume Fabre i Josep M. Huertas, "Catalunya ~~xxxx~~ contra el franquisme. L'afar Galinsoga", "La Serra d'Or", Nº 224, maig 1978, p. 9. Aquest article forma part també del llibre "Vint anys de resistència catalana (1939-1959)", de Jaume Fabre, Josep M. Huertas i Antoni Ribas, publicat per Edicions de la Magrana. Barcelona 1978, pp. 237-253. (D'ara endavant, la referència és Fabre-Huertas.)
- (3) Sobre la vaga del 51, vegeu Fèlix Fanés, "La vaga de tramvies de 1951". Editorial Laia. Barcelona 1977.
- (4) Del full "Conducta barroera...", que trobareu com a Document 1 a l'Apèndix.
- (5) Fabre-Huertas, article citat, p. 9.
- (6) Fabre-Huertas, article citat, pp. 9-10. Els autors afegeixen que "hem utilitzat com a font d'aquest relat un testimoni de primeríssima mà que ens ha pregat de conservar l'anonimat".
Tot i això, val la pena de llegir les versions dels fets als Documents 1 i 2. També he vist una altra versió, gairebé idèntica, a "Resorgiment", Buenos Aires, Nº 523, de febrer 1960, p. 8.428.
- (7) Segons Fabre-Huertas, a l'article citat, p. 11, "mossèn Aragonès mostrà la correspondència a un company i aquest, sense encomanar-se ni a Déu ni al diable, en va fer còpies i va començar a fer-les circular". Igualment diuen que "l'original d'aquesta i de les dues cartes que van seguir-la, els conserva mossèn Aragonès, actual rector de Sant Sadurní d'Anoia". En aquest sentit, se m'ha insinuat que tot aquest

assumpte de les cartes fou idea de mossèn Aragonès el qual, a més, va redactar les dues signades per mossèn Saguer, amb el seu vist i plau, és clar.

D'altra banda, Jaume Casajoana ens ha dit que els de l'Acadèmia van fer una edició a multicopista de les tres cartes, abans de començar a treballar amb la impremta del senyor Pizon.

- (8) Pere de Creixells (pseudònim d'Albert Manent), article "Una campanya catalana i popular", a "Germanor", Santiago de Xile, febrer 1960.
- (9) Els CC "eren creats el 1954. Jaume Carner, Jordi Vilanova i Josep Maria Sunyer exposaren el projecte al monestir de Montserrat i en rebren encoratjament. El seu ~~grup~~^{nucli} inicial sortí dels grups "Torras i Bages", escoltes, branques especialitzades d'Acció Catòlica, Acadèmia de la Llengua Catalana i personalitats independents, com Josep Pereña. La reunió de fundació i les següents, durant el primer temps, se celebraren a Casa de Jaume Carner. Als finals dels anys cinquanta eren unes dues-centes les persones que hi participaven, al Casal de Montserrat, en col·legis de monges i d'altres locals, sempre d'una manera absolutament clandestina. Va sorgir com a secretariat d'organitzacions catòliques però esdevingué ben aviat un focus de sensibilització catalanista i de reflexió, al marge, però, de l'activitat que portaven a terme els partits catalans supervivents de la guerra o creats més tard. Hi pertanyien Xavier Muñoz, Manuel Nadal, Jaume Nualart, mossèn Bardés, Eduard Castellet, Jordi Pujol, Frederic Roda, Raimon Galí, Jaume Carner, Josep Vallverdú, Ramon Fuster i molts d'altres". (Entrevista a Jordi Pujol titulada "Fer país, fer política", a l'"Avui" de l'1 de juliol de 1976.)
- Vegeu també el llibre ja citat de Fabre-Huertas-Ribas, pp. 134-135; l'article "CC: història d'un moviment polític", per Xavier Muñoz, a "Serra d'Or", Nº 237, juny 1979, pp. 23-25; i l'escrit "Del CC al FSF", de Carles Monner, a "Debat" del CES, Nº 4, juliol 78, pp. 99-101.
- (10) Entrevista "Josep Espar Ticó, mànager de Catalunya" a l'"Avui" del 9 de setembre 1976.
- (11) Entrevista ja citada de Jordi Pujol, a l'"Avui" del 1 de juliol 1976.
- (12) Joan Crexell, "Todos los catalanes son una mierda!", a "Convergència", portaveu de CDC, Nº 13, de 15 de juny 1978, p. 7, on faig esment de les cartes d'agraïment de diverses organitzacions per treballs rea-

litzats per ell durant els anys quaranta.

- (13) Aquest full imprès per Pizon ~~per~~ té l'interès que fa referència a un incident de tipus lingüístic entre l'Abat Escarré i el "Governador Civil y Jefe Provincial del Movimiento de Barcelona" Felipe Acedo Colunga el qual també fou obligat a dimitir (vegeu l'últim capítol del llibre). Sobre aquest incident he vist també un full multicopiista titulat "Fragment del sermó pronunciat pel Rvdm. Pare Abat de Montserrat el 8-XX-1958 davant de mil persones contestant al Governador Civil, Sr Acedo Colunga", que diu:

"...Però germans estimats, deixeu-me avui fer un plany. S'ha dit no fa gaires dies que l'Església potser no compleix, com si no complís en la formació de la joventut, com si tinguessin temença sobre nosaltres, com si possessin interrogant sobre nosaltres. És molt de plànyer aquesta greu acusació feta per una nostra autoritat. Jo em planyo davant de la Mare de Déu perquè no és així. Nosaltres no fem litúrgia, no fem pietat, no tenim una disciplina, l'Església, perquè al darrera d'aquesta litúrgia, d'aquesta pietat, d'aquesta disciplina s'hi posin aquells que són contraris al règim: no és veritat. Quan hi ha alguna dissensió en la manera de fer i d'obrar, entre l'Església i l'Estat, ha de mirar l'Estat com compleix ell. L'Església procura complir bé, complir amb tota la dignitat humana i amb tota la dignitat divina, i diu sempre la veritat.

SI AQUESTA VERITAT NO ÉS AGRADABLE ALS QUE GOVERNEN, QUE CANVIIN ELLS! diuen que són catòlics, que van a combregar; si prenen la comunió, no la prenen solament, la comunió amb Nostre Senyor Jesucrist, sinó també amb l'Església. Que combreguin amb les idees de l'Església, que són les de LLIBERTAT, que són les de DISCIPLINA, que són les de BENESTAR SOCIAL, que són les més íntimes naturals i sobrenaturals. Ho repeteixo, quan hi ha una dissensió entre un poder i un altre poder, que miri el poder de l'Estat per què dissenteix, per què pensa diferent de l'Església, a veure si ells estan en veritat o si no estan en veritat. Ens planyem profundament d'aquest interrogant, d'aquest blasma que se'ns ha fet. Esperem que hi haurà UNA RECONCILIACIÓ PÚBLICA, perquè ha estat molt escandalosa per a tot el poble. Oferim aquest sacrifici pel bé de l'Estat, pel bé de les autoritats i que la Mare de Déu no vegi altra cosa que un zel potser exagerat, potser equivocat, sens dubte equivocat, per part d'aquesta autoritat que ha volgut dir, que ha volgut fer aquestes coses, sobretot en el dia d'avui, sobre la joventut, com si no tinguéssim nosaltres prou responsabilitat davant de les coses d'aquest món. Perquè som de Déu, perquè les nostres accions volen ésser de Déu, nosaltres tenim la responsabilitat també humana, procurem tenir-la. I abans de dir una cosa públicament, valdria la pena de mirar-s'hi una mica més i fer tots els possibles per anar sempre d'acord amb tots els poders, sobretot amb el poder de l'Estat, però SEMPRE EN LA VERITAT, EN LA LLIBERTAT, EN LA JUSTICIA. Germans, perdoneu aquesta expansió d'aquest moment i tornem altra vegada a pensar en la Mare de Déu."...

EXTRACTES DEL DISCURS D'ACEDO QUE APAREGUÉ ALA PREMSA DELS 1 i 2 DE DESEMBRE

"Y decimos de una manera firme y terminante que no consentimos de modo alguno lo que signifique el retorno de algo que contribuya a establecer una diferencia entre los españoles, a establecer una secesión... Y si esto se hace al amparo de fueros concedidos por el Estado, si esto se hace al amparo de sentimientos que están en nuestras almas unguidos en el fervor hacia un Dios que a través de un rito y a través de una liturgia, y a través de una disciplina que da fortaleza a nuestras almas y a nuestra historia, si esto se pretende hacer cobijándose bajo estos pabellones sagrados... tampoco a esto estamos dispuestos a tolerarlo. Nosotros que somos católicos... que recibimos la Santa Comunión y que respetamos lo que significa el sacerdocio... no estamos dispuestos a tolerar todo esto que es algo casi moribundo, y que como moribundo es estéril y es infértil... Y exterminemos con el comentario fulminante, con la energía serena, todo aquello que es insensato, aunque se refugia en lugares para los cuales tenemos nosotros todo el respeto y la devoción de nuestras almas. Me parece que he hablado claro."

AILES PARAULES DEL PARE ABAT NOSALTRES AFEGIM: Tard o d'hora s'havia de manifestar la disparitat de criteris entre les autoritats franquistes i l'autèntica i eterna doctrina de l'Església. Per boca del Sr. Acedo, i a Granollers, aquesta discrepància s'ha fet detonant. Providencialment el Pare Abat ha trencat el silenci i, interpretant el clam popular, ha parlat de llibertat, de justícia i de benestar social. Perquè aquests tres principis estan renyits amb els empresonaments per delictes d'opinió o per fer vagues justes. També ho estan les jornades inhumanes de 12 i 14 hores i el nivell de vida més baix d'Europa. Ja diu el Catolicisme que defraudar l'obrer del seu jornal és un pecat que clama venjança a l'au. QUE CANVIEN ELS! Amb aquesta frase sumíssima el Pare Abat condemna definitivament el feixisme i el franquisme.

Nadal del 1958

- (14) El Sr Fivaller Seras, resident a Buenos Aires, m'ha fet arribar un exemplar de l'edició "argentina" per dir-ho així d'aquest full. Es tracta de dos folis ciclostilats amb el membret de "Grup Joventut Catalana. Buenos Aires". L'encapçalament diu: "El moviment "Resistència Catalana" al qual el nostre Grup es troba adherit, ens ha fet arribar el volant que ha estat profusament repartit a dins de Catalunya provocant el boicot per part del nostre poble al diari "La Vanguardia" i que transcrivim pel vostre coneixement". I acaba: "La unitat dels catalans a la nostra Pàtria ha fet que segons telegrama publicat pel diari "La Prensa" de Buenos Aires, el Govern de l'Estat espanyol en reunió de ministres presidida per Franco destituís al director de "La Vanguardia", ja que la venda i els anuncis comercials de dit diari han disminuït considerablement. Això dóna la pauta del que pot fer el nostre poble si compta amb l'ajut de tots. Contribueix amb "Resistència Catalana" fent arribar el teu aport al "Grup Joventut Catalana".
- (15) Joan Crexell, "L'afar Galinsoga (i II)", "Convergència", portaveu de CDC, Nº 14, de 30 de juny 1978, p. 6.
- (16) A "Butlletí informatiu", datat a Catalunya, gener del 1960, p. 4.
- (17) Idem, p. 1.
- (18) Joan Crexell, article citat a "Convergència" Nº 14.
- (19) "Butlletí informatiu" citat, p. 3.
- (20) Pere de Creixells..., article citat en la nota 8.
- (21) Fabre-Huertas, article citat, p. 14.
- (22) Joan Crexell, article citat a "Convergència" Nº 14.
- (23) Pere de Creixells..., article citat en la nota 8.

Franco Salgado, el tinent general que col·laborà amb Galinsoga en la biografia de Franco, recull en el seu llibre "Mis conversaciones con Franco", "una conversa entre Galinsoga i Gual Villalbí en la qual Galinsoga va reconèixer que havia insultat els catalans. Malgrat això, sembla que Gual Villalbí, el ministre col·locat al Govern con una concessió a la gran burgesia catalana, que veia perillar les seves ex-

portacions de cotó, va defensar sempre Galinsoga als Consells de Ministres", segons Fabre-Huertas, article citat, pp. 14-15.

(24) Joan Crexell, article a "Convergència" citat, Nº 14.

(25) Pere de Creixells (ps. d'Albert Manent), article "Liquidació de l'afar Galinsoga", a "Germanor", Santiago de Xile, maig de 1960.

(26) Idem.

(27) Josep M. Colomer, "Els estudiants de Barcelona sota el franquisme", Curial Edicions. Barcelona 1978, vol. I, pp. 143-146. L'autor afegeix que a part del CCU hi havia la FNEC (Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya, fundada abans de la guerra), sostinguda per gent del FNC i d'UDC.

(28) Idem. L'autor diu més endavant: "El CCU s'hi va sumar [a la campanya contra Galinsoga] explícitament, i els seus membres participaren en diverses accions. Al pati de la Universitat hi hagué també fogates d'exemplars de "La Vanguardia" i aparegueren pintades demanant "llibertat d'expressió" i contra Galinsoga" (p. 150).

D'altra banda, en el fascicle "Els moviments universitaris de la postguerra a Barcelona", editat el maig de 1965, pel grup "Universitat Popular", la branca universitària de "Força Socialista Federal", o sigui el nou nom -i nova orientació- del CC a partir de 1964, hi llegim:

"1958-1959

CC deixa el seu caràcter confessional i es constitueix com a grup polític. Per tant, la Ruta a Montserrat deixa també aquest caràcter i s'obre a tothom.

Els partits es dediquen als actes culturals i a l'aprofundiment,
1959-1960

Els partits ja actuen amb relativa força, El Front crea la secció universitària BEN i ens trobem amb bases d'UDC, MSC, NEU (Secció Universitària de FLP), CC, PSUC, treballant a la Universitat.

En començar el curs es reprén l'acció començada l'estiu contra en Galinsoga, campanya portada per universitaris però sense tenir una repercussió exclusivament universitària.

Es digna de destacar la fogata de "Vanguardias" en el pati d'econòmiques. Hi ha pintades a les facultats: "llibertat de premsa", etc."

(29) L'any 1951, amb motiu de la visita de la Flota Americana a Barcelo-

na, hi va haver una altra escampada d'octavetes des de l'interior del Liceu. Vegeu el llibre ja citat de Fabre-Huertas-Ribas, pp. 123-126. En aquesta acció hi va intervenir, entre altres, Jordi Pujol.

- (30) Joan Crexell, article ja citat a "Convergència" Nº 14.
- (31) Pere de Creixells..., article ja citat a "Germanor" de maig 1960.
- (32) Pere de Creixells..., article ja citat a "Germanor" de febrer 1960.
- (33) Article de Fabre-Huertas ja citat, p. 15.
- (34) Pere de Creixells..., article ja citat a "Germanor" de maig 1960.
- (35) Entrevista ja citada de Jordi Pujol, a l'"Avui" del 1 de juliol 1976
- (36) Entrevista ja citada a Josep Espar, a l'"Avui" del 9 de setembre 1976.

Sobre aquest fet, en posseïm aquesta altra versió: "Espar Ticó, el consejero de Industrias Cusí [propietat de Reventós], que tomaba muchas mañanas atún con cerveza en el bar próximo a la empresa en compañía de Reventós, volvió a encontrárselo "para el trabajo poco después de disueta la sociedad: no se trataba de hacer ventanas metálicas, sino de sacar a Galinsoga de la dirección de "La Vanguardia".

El peso de aquella campanya la llevó Pujol y el grupo CCM, de orientación cristiana, pero Reventós y sus gentes [del Moviment Socialista de Catalunya] pusieron su esfuerzo en la difusión de la campanya clandestina que divulgara el hecho de que para Galinsoga todos los catalanes "eran una mierda".

El día en que Galinsoga saltó del cargo, Espar Ticó tenía su "Stromberg" negro "matrícula 88.957 de Madrid para despistar", cargado de pintura: "Se trataba de ir hasta el campo del Barcelona y pintar en la hierba un enorme "Fuera Galinsoga" como preámbulo al partido que se iba a jugar al día siguiente, que iba a ser seguido de una manifestación de cláxons".

Pintar no lo pudo hacer Espar Ticó por dos motivos: porque una mano desconocida le vació el maletero de pintura y brochas y porque al subir cabreado hasta su casa, recibió una llamada de Reventós:

-Galinsoga ha saltado.

-¿Seguro?

-Seguro. Me lo acaba de decir Manuel Ballvé desde Madrid.

A las siete de la mañana se reunía el comité organizador de la campanya en el domicilio de Jaume Casajoana para decidir si se descon-

vocaba la manifestación de cláxons o seguía en vigor. Se decidió esto último y la consecuencia fue el tener, días después, que organizar una fiesta en el Hotel Majéstic con el fin de recaudar fondos con los cuales ayudar a sufragar los gastos de los centenares de multas impuestas aquella tarde por la policía municipal".

(José Martí Gómez, "Joan Reventós. Retrato de un líder político y su época". Editorial Planeta. Barcelona 1980, pp. 165-166.)

- (37) Recollit per "Ressorgiment", Buenos Aires, any XLV, Nº 524, p. 8.438.
- (38) Fabre-Huertas, article ja citat, p. 11.
- (39) Pere de Creixells..., article ja citat de "Germanor", de maig 1960.

Capítol II

FEBRER, MARÇ I ABRIL, UN TRIMESTRE MÉS AVIAT TRANQUIL

Victòria i victòria de Catalunya. Feia anys que els catalans no havien obtingut cap èxit en les nostres reivindicacions. Des de la llunyana Argentina, Heribert Nadal i Mallol, director de "Ressorgiment", comentava el desenllaç sota l'expressiu títol de "Catalunya no cedeix" (Document 33): "Un episodi de la lluita aferrissada que sosté la dictadura franquista contra Catalunya de fa prop d'un quart de segle, acaba de definir-se a favor nostre, no pas perquè el dictador hagi destituït un dels seus més addictes acòlits i eficaços col·laboradors en l'obra de destrucció de la cultura catalana, sinó per la reacció que l'incident Galinsoga ha produït en les consciències i en l'ànima dels catalans víctimes de l'odi franquista més primeri". I més endavant, en referir-se al "Manifest dels Cent" del qual aviat en parlarem, escrivia: "D'entre tanta amargor i tant desànim, aqueixes reaccions esporàdiques del poble català en defensa del seu idioma i de la seva dignitat ofesa, ens són lenitiu i ens infonen coratge per a prosseguir el combat contra l'enemic dels nostres drets i de les més ~~edres~~ essències de la nostra Pàtria, fins a obtenir la independència nacional ~~q~~ a què els mateixos enemics ens empenyen" (1).

Albert Manent, per la seva part, en feia la següent ^{valoració} valoració: "L'èxit de la campanya contra Galinsoga ha sorprès a tothom. Estem tan acostumats a lluitar sense vèncer gairebé mai, que ens ha vingut de nou. I al règim també. El seu orgull monstruós s'ha doblegat davant la pressió popular, tot i sabent que, amb aquesta primera victòria, els catalans no en tindríem prou. I no s'ha errat" (2).

A mitjans de febrer, el grup de l'Acadèmia distribuïa un altre full, titulat "Al poble de Catalunya" (Document 34), en el qual es "presentava" a l'opinió pública una segona campanya: la de defensa de la llengua i la cultura catalanes. Perquè, "evidentment, el Govern no ha dit mai públicament que "todos los catalanes son una mierda", però durant 20 anys ha actuat en consonància amb aquest criteri. Des de fa 20 anys, el règim franquista prohibeix l'ensenyament del català a les escoles, violant els drets de l'home vigents a tots els països civilitzats i violant les obligacions que ha contret en ingressar a la UNESCO i a la ONU; des de fa 20 anys obstaculitzat les edicions de llibres en català; des de fa 20 anys

impedeix la publicació de premsa en català; i el mateix podem dir de la ràdio, cinema, etc. Es que això no és cent vegades més greu que l'insult d'un Galinsoga?".

Més endavant, i per primera vegada, s'expliquen quins eren els objectius finals d'aquella campanya d'agitació catalanista: "no n'hi ha prou amb la destitució d'aquest adulator professional. Volem que el Govern sàpiga que tots els catalans estem disposats a lluitar pel total restabliment d'una vida normal a Catalunya, i que la vida normal vol dir, entre altres coses, escoles catalanes, premsa catalana i ús públic de l'idioma català. Sense tot això a Catalunya no hi ha normalitat sinó tirania". Pujol acabava aquest escrit amb ~~xx~~ un desafiament: "Catalunya té la iniciativa" (3). Sorpren que en cap moment no es faci referència a la necessitat d'enderrocar la dictadura per a aconseguir escoles, premsa i ús oficial del català. Perquè en aquells temps era evident -i després s'ha demostrat- la impossibilitat d'arribar a una mínima normalitat de la nostra cultura sota el franquisme. Aquesta mancança es podria explicar, potser, de dues maneres: en primer lloc en proposar sempre a la ciutadania catalana uns objectius concrets -dimissió Galinsoga i ara escoles, etc.-, difícils d'assolir però en una línia possibilista d'arrencar concessions al règim, més fàcil d'ésser compreses i de motivar la gent que no pas cridar per la caiguda del règim, qüestió global però al mateix temps impensable d'aconseguir. Segonament, perquè amb l'ús d'aquest llenguatge "despolititzat" per dir-ho així, s'intentava per segona vegada d'arribar a la gent del carrer, amb un nivell polític molt elemental.

També es mostrava a favor d'una gran campanya de defensa de la llengua catalana un full universitari repartit aquell mes, del qual només en disposem d'extractes (Document 35). Hi llegim: "Les injustícies, però, continuen. La nostra llengua, d'una tradició culta milenària i suport d'una Renaixença que va sorprendre i admirar el món -i que encara que no tinguéssim tot això la defensariem igual perquè és la nostra-, és perseguida i ignorada en tota la vida oficial de l'Estat espanyol. No s'ensenya a les escoles, ni és usada en els diaris ni en la ràdio ni permès el seu ús públic". Després de fer referència al caràcter classista de la Universitat i al fet que a "la nostra ~~xxxxxx~~ [Universitat] germana de València, on [també] són ignorats la llengua, l'esperit i la cultura del país en què radica", s'afegeix: "prosseguim la campanya Galinsoga amb una Campanya de Defensa de la Llengua Catalana", per acabar amb l'eslògan ja conegut de "Catalunya té

la iniciativa" (4).

A finals d'aquell mes de febrer es difon el "Manifest dels Cent" (Document 36). Es tracta d'una carta adreçada "a tots els professors i a totes les persones interessades en la difusió de la cultura", demanant dues coses: "Que en tots els graus de l'ensenyament públic i privat a les terres de llengua catalana, siguin establertes classes regulars d'aquesta llengua d'acord amb les normes pedagògiques modernes. Que siguin donades les normals i recomanables facilitats al funcionament reglamentari de les entitats científiques i literàries que tenen per objecte el conreu i la difusió de la cultura catalana en les seves expressions més elevades". En la presentació del text, els signants fan referència a l'Església Catòlica -Missatge de Nadal de Joan XXIII- i als organismes internacionals, com la UNESCO. Entre les firmes d'aquests perimers cent hi trobem el bo i millor de la nostra intel·lectualitat literària i artística, així com alguns capellans i, cosa sorprenent, només a dos homes polítics: Josep Benet i Jordi Pujol.

"La idea d'aquesta carta -escrita Carles-Jordi Guardiola- sorgeix d'un curs de Psicologia Política que professa Carles Buñoz Espinalt. Hom arriba a la conclusió que el poble català no vol que es parli de manera anònima i que cal manifestar-se nominalment. A partir de dos redactats, originals de Carles Buñoz Espinalt i de Joan Triadú, refosos després, s'inicia la campanya en la qual hi participen, ultra els citats [i els signants], Antoni Bergós i Joan Ballester, entre altres. Del text, signat només per cent persones en record del Consell de Cent, se'n fan de set a vuit mil exemplars, repartits en diverses edicions, que s'envien per correu o són donats a mà arreu dels Països Catalans. Alguns dels animadors de la campanya van a parar a la Jefatura Superior de Policia, sense conseqüències greus. El comissari de policia reconeix que "esta batalla la han ganado Vds, pero la próxima la ganaré yo". De fet, és la primera vegada, que jo sàpiga que, del 1939 ençà, hom dona el nom públicament per a prestar suport a un document d'aquest tipus: il·legal i clandestí, però amb voluntat de fer-se públic" (5).

Una altra autoritzada opinió sobre aquest Manifest (6) és la d'Albert Mament, en explicar-nos que "la jova campanya ha estat sorollosa, però menys espectacular que l'altra. Ha airejat molt el problema, l'ha plantejat en les consciències d'alguns joves i l'ha replantejat en l'esperit de certs elements passius de les generacions més granades. La fe, en general,

no s'havia perdut, però hi havia qui bevint bebirava o emboscava la seva esperança. Però la revifalla és encomanadiessa i l'estovament del Règim és palpable. Tot plegat ha fet possible que sortís públicament aquesta lletra oberta als professors.

La policia visità uns quants dels signants: Casacuberta, Triadú, Serrahima, Canyameres, Saltor, Muñoz Espinalt, Luján, Teixidor. Volien saber, mig excusant-se i molt correctes, el grup que orientava la campanya i la impremta. Els interpellats responien si fa o no fa el mateix: la lletra plantejava una qüestió candent i justa i la petició era legal. I foren unes noies les qui els demanaren la signatura. Els policies insistien: "Nosotros no tenemos nada contra la carta. Sólo, como información, nos interesa conocer el origen de la idea". Però sense insistir massa. Joan Teixidor, en ésser preguntat perquè l'havia signada, va respondre que, com que era un escriptor català, era molt normal que volgués que la seva llengua s'ensenyés a l'escola perquè, altrament, acabarien no tenint lectors"(7).

Dos mesos després, "algú" feia circular una resposta espanyola al Manifest. Donem novament la paraula a Albert Manent: "El mes d'abril ha corregut un full imprès i no signat sota el títol de "Contestación a una carta abierta inoportuna" (Document 37), confeccionada, segons opinen fonts ben informades, pels serveis de Falange i del Govern Civil. En citarem els paràgrafs més sucosos:

"A la vista de su carta, los españoles nos hacemos algunas preguntas: -Si el reglamento de la UNESCO que citan apoya este tipo de enseñanzas, ¿por qué los Estados Unidos no enseñan el apache en sus escuelas, por ser también un idioma nativo, de cultura secular?

Si estamos en una época de integraciones, no sólo nacionales, sino también internacionales, ¿qué pretenden Vds pidiendo esta enseñanza ahora?

Si esto se hace para que se luzcan algunos literatos, cuya cultura no puede pasar de meramente regional, ¿por qué obligarnos a aprender el catalán? Vds que son tan comerciantes, ¿por qué no escriben en castellano? Lo mismo pasa con los abogados. ¿No saben defenderse con el bufet? ¡Hala a meterse en política! Y los demás a pagar las consecuencias.

En cuanto a los religiosos que aparecen en la hoja -y otros que no aparecen- ¡a ver cuando dejan Vds de enredar en este país! Con la de indios que hay por catequizar, Nos mesamos los cabellos por la discriminación racial de los EEUU, de los alemanes con los judíos, y Vds haciendo misas en catalán y en castellano como si hubiera un Dios distinto para cada grupo racial. Mientras, aquí, en Barcelona, los protestantes se entienden porque hacen sus oficios en español y la gente los entiende. ¿Prefieren Vds perder católicos de otras regiones antes que atenderlos hablando de manera que los entiendan todos y no unos solos?".

Aquesta resposta -comenta Manent- respira despit, ira i una certa impo-

tència. La nostra, malgrat ésser a l'oposició, anava signada. Ells l'han de fer anònima. Això vol dir alguna cosa" (8).

Abans d'acabar aquest mes de febrer, ens farem ressò d'una carata enviada suposadament per un "Grup d'Industrials Catalans", però feta pels de l'Acadèmia, al comte de Godó sobre el successor de Galinsoga (Document 30). Davant el rumor que el periodista Juan Aparicio es faria càrrec de la direcció del rotatiu, s'afirmava "que estem disposats a continuar sense desànim la gran campanya contra el diari que vostè representa si aquest inqualificable periodista substituís al desagradable Galinsoga". I continuava: "Vostè es podria excusar dient que li imposen els directors de "La Vanguardia", però nosaltres sabem -com ho sap la gent important i vigilant de Barcelona- que vostè té prou personalitat, tradició familiar i sentit de la responsabilitat per no deixar-se dominar per unes directrius polítiques totalitàries". Aquests "industrial" afegien que "naturalment, no esperem un director del diari com si fossim en temps normal, que aleshores seria un català i un liberal [!!!], però almenys volem a "La Vanguardia" un director neutre que no s'hagi destacat per les seves adulacions al règim o pel seu odi a Catalunya".

Caldrà esperar encara un cert temps per a conèixer el nom del successor de Galinsoga: Manuel Aznar (9). "El 28me de març, Manuel Aznar es féu càrrec de la direcció de "La Vanguardia" ~~(Dèu em guardi)~~. Vell liberal, excusat al franquisme (10), és un gran periodista, antic amic de Josep Pla i de Josep Maria de Sagarra dels temps de "El Sol". Ha millorat el diari i ensabona diàriament els catalans. En fa un gra massa i tothom se n'adona", comentava Manent. L'acte de presa de possessió fou explicat l'endemà a "La Vanguardia española", però en la plana 21 (Document 31). Igualment, cal afegir que passarien encara bastants mesos abans no figurés el seu nom a la capçalera del diari.

Vers mitjans d'abril comença a córrer una poesia dedicada a explicar tot l'afer Galinsoga. El fet que va ser escrita en castellà es devia a que els autors volien que el mateix Sr Galinsoga la pogués entendre i, al mateix temps, arribar a molt més públic. El poema sortí de la recacció del setmanari "Destino", lloc on també va ser representada, ja que la seva forma és d'un "romance de ciego" (12). La poesia va tenir un èxit fabulós i la gent se la passava els uns als altres a base de còpies a màquina, com jo mateix recordo haver fet. Una prova d'aquest succés és que en posseeixo fins a 7 versions distintes més o menys iguals ~~XXXXXXXXXXXX~~ (Documents

40 a 46). En aquest sòntit, cal afegir que, a part de les variants i canvis deguts al copista, hi ha una versió que té dues estrofes més, intercalades abans de l'última, estrofes afegides pels autors i que fan referència al comportament de Manuel Aznar durant el mes de maig.

S'acosta Sant Jordi, Patró de Catalunya. El grup de l'Acadèmia llença dues octavetes (Documents 47 i 48), al mateix temps que en circula una altra no impresa per Pizon (Document 49). En la primera, seguint el lema de "Catalunya reneix", es fa una reflexió entorn de la llibertat i de la fidelitat, ja que "per aquesta llibertat i per aquesta fidelitat Sant Jordi va donar la vida". Més endavant es diu que "si sabem mantenir-nos fidels a l'ideal de llibertat, de justícia i de dignitat de l'home ... la joventut catalana sap que el futur és seu i no dels règims estèrils i opressors". A continuació hi ha una frase sorprenent, nova i que dóna una dimensió diferent a la campanya: "per això Catalunya torna a concentrar avui l'esperança no sols de tots els catalans, sinó també de tots els pobles d'Espanya". L'octaveta acaba amb una crida a contribuir "a aquest redreçament [català] fent viva la tradició de la rosa i comprant llibres catalans". El segon full ve a ser un resum de l'anterior.

L'altre paper és força sospitós i fa tot l'efecte de ser un producte del Govern Civil per a neutralitzar i/o recuperar el dia de Sant Jordi. Diem això per unes frases que no tenen res a veure amb el catalanisme: "molts dels altres espanyols no ens estimen", "però som i serem gent catalana que és la nostra única manera de ser espanyols" i "per una nova Espanya perquè aquesta no la volem". Tot i això es recomana "iluiu i compreu roses i llibres catalans".

Aquell 23 d'abril "aparegueren quatre grans banderes catalanes a Passeig de Gràcia-Diagonal, Aribau-Diagonal, Casp-Llúria i República Argentina-Pàdua. Totes al migdia. Hom no s'ho explica. Sembla com si haguessin trobat un procediment modern per a penjar-les sense perill" (13). Els autors foren, naturalment, la gent de l'Acadèmia. Al respecte, Jaume Casajoana ens explica que el sistema emprat, a base de pòlvora lenta i d'unes cadenes, era invenció d'un company del grup, i que en aquelles penjades hi van intervenir nacionalistes valencians com Eliseu Climent, editor de "Tres i Quatre", i l'amic Aracil.

Durant aquells dies es parlava molt de la pròxima visita del "Caudillo" a Barcelona i corrien "tota mena de rumors: diaris en català, classes a l'escola, dret foral, carta municipal..." (14). Aquesta ocasió no podia deixar

de ser aprofitada pel grup. Jordi Pujol escriu el text d'un full titulat "Us presentem el general Franco" (Document 50) i el comenta amb Josep Benet. Aquest paper volia ser el primer d'una sèrie -per això hi ha un u en xifres romanes a la part de dalt, cantó dret-, ~~però~~ ^{que} no arribaria a materialitzar-se com vorem en el proper capítol. "Atacar el "Jefe del Estado" no és pas el mateix que fer-ho contra el director de "La Vanguardia". L'impressor Pizon li fa aquesta argumentació a Pujol, afegint que "això és molt perillós i pot acabar malament per a tots". Però com que Pujol està plenament convençut, acaba per imprimir el full. I per culpa d'aquesta octaveta, Pizon i Pujol aniran a parar davant un Consell de Guerra, amb la particularitat que "Us presentem el general Franco" només es va repartir a nivell de la gent de l'Acadèmia, és a dir que mai no va ser escampat al carrer, restant sols a les cases de tots i cadascun d'ells.

Amb la pregunta genèrica "Qui és el general Franco, l'home que ara vol venir a Barcelona, i què representa el seu règim?" i amb la resposta "El general Franco representa la negació de la llibertat en tots els ordres", es va desgranant un a un els apartats "llibertat política, llibertat social i sindical, llibertat intel·lectual i cultural, llibertat religiosa", tot afegint un "no hi ha llibertat per a res" i acabant amb un paràgraf que serà àmpliament airejat durant el Consell de Guerra: "La manca de llibertat és absoluta. I només és atenuada per l'estat de corrupció en què vivim. El general Franco, l'home que aviat vindrà a Barcelona, ha escollit com a instrument de govern la corrupció. Ha afavorit la corrupció. Sap que un país podrit és fàcil de dominar, que un home compromès pels fets de corrupció econòmica o administrativa és un home presoner. Per això, el règim ha fomentat la immoralitat de la vida pública i econòmica. Com es fa en certes professions indignes, el règim procura que tothom estigui enfangat, tothom compromès. L'home que aviat vindrà a Barcelona, a més d'un opressor, és un corruptor".

Curiosament, pel que fa a la nació catalana, aquest full en conté molt poques referències directes: "I no parlem de Catalunya, on la persecució cultural constitueix un fet d'autèntic vandalisme", "l'Abat de Montserrat és calomniat públicament" (15) i prou. A l'ensem, el llenguatge no és gens radical pel que fa a l'aspecte nacionalista: "A Espanya estem privats de llibertat i de respecte" es diu, quan potser hauria estat més lògic i clar

17
dir "tant a Catalunya com a Espanya...". Però com ja hem dit més amunt, durant el Consell de Guerra va comptar decisivament i per damunt de tot la gosadia d'atacar directament la persona del "Caudillo", del "Jefe del Estado",

El dia 30 d'abril de 1960, Franco arriba a Barcelona.

Notes

- (1) "Ressorgiment", Buenos Aires, any XLV, Nº 524, març 1960, p. 8.435.
- (2) Pere de Creixell (sic i ps. d'Albert Manent), article "La defensa de la llengua catalana", datat per ell del 15 de maig 1960. Segons carta del senyor Pelai Sala, President del Centre Català de Santiago de Xile, el senyor Pere Pruna, bibliotecari del Centre, en revisar la col·lecció de "Germanor" no va trobar publicat aquest ni cap altre article més dels enviats per Manent. Es per això que faig servir una còpia a màquina dels escrits facilitada per l'amic Manent.
- (3) El Grup Joventut Catalana, de Buenos Aires, també va difondre, amb còpies a multicopista i data d'abril de 1960, aquest paper. La introducció deia: "Resistència Catalana ens ha tramès el contingut d'un full profusament distribuït, en aquests moments, a Catalunya, en favor de la llengua i de la cultura catalanes, el qual reproduïm a continuació". I com a cloenda: "El Grup Joventut Catalana de Buenos Aires us prega de col·laborar amb Resistència Catalana fent circular aquest full i contribuint econòmicament per tal de que la seva tasca no es vegi minvada per manca de mitjans". (Document enviat pel senyor Fivaller Seras, resident a Bs. As.)
- (4) Extret de "BEN", portaveu del Bloc d'Estudiants Nacionalistes, branca Universitària del FNC i membre adherit a la FNEC, Nº 2, Barcelona-Vallència-Mallorca, primer trimestre 1961-1962, pp. 3-4. No s'indica si l'esmentat full anava signat.
- (5) Carles-Jordi Guardiola, "Per la llengua. Llengua i cultura als Països Catalans 1939-1977". Edicions de la Magrana. Barcelona 1980, pp. 56-58. Més endavant, en l'Apèndix documental, pp. 209-210, s'hi insereix el text en qüestió, indicant que és ~~la~~ primària de totes les campanyes per la llengua que han tingut lloc sota el franquisme.
- (6) També l'he vist reproduït a la revista comunista "Nous Horitzons", de Mèxic, Nº 1, quart trimestre de 1960, pp. 63-64. I a "Ressorgiment", de Buenos Aires, Nº 524 ja citat.
- (7) Pere de Creixell..., article ja citat "La defensa...".
- (8) Idem.
- (9) Tres anys després, va córrer un full imprès a multicopista, sense signar, que sota el títol de "Senyor Comte de Godó...", deia textualment:

18

!! Ha arribat l'hora de desemmascarar davant dels catalans la vostra irresponsabilitat i la vostra inèpcia. Qui sou avui? Què representeu? Sou el representant genuí d'una classe que, amb honorables excepcions, s'ha venut vergonyosament al Règim i se n'ha aprofitat encara més vergonyosament, primer va tolerar vint anys aquell inqualificable Galinsoga, l'home que odiava frenèticament Catalunya mentre vivia a l'esquena nostra. Teníeu força per fer-lo rectificar i no ho va fer, podíeu pressionar per foragitar-lo i no ho va fer fins que el poble en una memorable campanya amenaçà el vostre negoci. Davant la por de no omplir el calaix de duros, aleshores va demanar a Madrid que el treguessin. No us ho agraim perquè ho va fer pels diners! I us van triar després aquest círic, epícuri i intel·ligent Aznar, que ha fet i farà els mils papers de l'auca i que com vós només creu en el calaix. Va permetre que cultivés un fals catalanisme, que destil·lés la mel de la hipocresia i fins i tot que ens insultés delicadament en articles com el del 26 de gener d'aquest any. Però, mentre el calaix es va omplint, tant se val! I ara heu triat com a director un feixista químicament pur que es diu Javier de Echarri. I una vegada més heu contribuït a fonentar el colonialisme de la premsa barcelonina. Surten sis diaris i dels dotze directors i subdirectors no creiem que arribin a tres els que són catalans. Els altres són castellans o castellaritzats. I així seguim les consignes del Règim, vós fidelíssim i devotíssim servent del "Movimiento Nacional", que no vol catalans en llocs de responsabilitat pública.

Senyor comte de Godó, denunciem la vostra farsa de milionari irresponsable que no mereix el nostre respecte! Senyor comte de Godó mai no heu donat ni cinc cèntims per coses autènticament catalanes! Senyor comte de Godó, a Catalunya sou un foraster! Preferim qualsevol immigrant humil que vol ser català de voluntat i de cor, que aprèn la nostra llengua i vol ajudar a créixer una Catalunya puixant dins una Espanya lliure.

Només a Espanya és possible que vós sigueu l'amo d'un gran instrument de l'opinió pública com "La Vanguardia". Però amb un altre règim la perdreu immediatament. No us mereixeu ni un exili entre whiskys, rocks and rolls. Mercedes Benz i gent més o menys estúpida, sense consciència social i amb molt poca consciència cristiana, que no sap què fer del seu oci i del seu capital! I amb l'afany de diners i més diners voleu combatre el comunisme? El vostre materialisme és més culpable que el dels comunistes!

Senyor comte de Godó, se us acaba el joc! Perdreu "La Vanguardia" i part de la fortuna. Això és segur. I no les recuperareu mai més. Però almenys procureu com a home tornar pel camí de la responsabilitat i de la dignitat cívica. Aquesta és la crida que fem a la vostra consciència!

Barcelona, febrer del 1963."

- (10) "Ya estamos en Lérida; ya vuelve a España la primera de las ciudades catalanas reconquistadas. Pronto ondeará la bandera española en las demás. (...)
- Pues bien, catalanes. Ya se alza en el horizonte la gran España. Se han acabado los pretextos. En las calles de los pueblos de Lérida he visto unos carteles de "Falange Española Tradicionalista" que dicen: "Imperio, Imperio". Esa palabra es una consigna, y hemos de ser

fieles a ella". (Citat per Josep Benet, a op. cit., p. 173.)

"Cuando se dice que una determinada idea o sistema político han muerto, se quiere decir que han quedado abolidos para mucho tiempo. Yo no sé si la famosa teoría de las nacionalidades resucitará dentro de cien años [artículo escrito el juny de 1940...]. Lo que afirmo, sin ningún temor a equivocarme, es que, a consecuencia de la victoria alemana, ha dejado de existir, en calidad de doctrina decisiva en el equilibrio europeo. (...)

Quien no comprenda la relación real entre los resultados de esta guerra y la abolición de la teoría conocida con el nombre de "autodeterminación" de las pequeñas nacionalidades no habrá comprendido casi nada de lo que está aconteciendo en Europa". (Idem, pp. 403-405)

- (11) Pere de Creixells..., artículo ya citado a "Germanor" de maig 1960.
- (12) Joan Crexell, "La fi del cagaelàstics. Poesia política anònima 1939-1979". Edicions de la Magrana. Barcelona 1980, pp. 41-44 i 170-176. He aprofitat l'ocasió per a fer unes petites esmenes.
- (13) Pere de Creixell..., artículo ya citado "La defensa...", on hi llegim: "El dia de la Mare de Déu de Montserrat [el 27 d'abril], dues banderes més a la sortida del partit Barcelona-Real Madrid, a la plaça Calvo Sotelo (abaix Germans Badia [i ara de Francesc Macià]) i a la Travessera de les Corts".
- (14) Idem.
- (15) Vegeu la nota 13 del primer capítol i el Document 6.

Capítol III

L'"OPERACION CATALUÑA" I ELS FETS DEL PALAU

El dia Primer de Maig, l'endemà de l'arribada del general Franco a Barcelona (1), té lloc al camp del Barça una concentració de "productores" per tal de celebrar el "Día del Trabajo". Aquesta "Tercera Demostración Sindical", compta amb l'assistència de més de cent mil persones i és presidida pel dictador. L'acte de masses consta sobretot d'actuacions folklòriques, amb la presència dels "Coros y Danzas de la Sección Femenina del Movimiento", així com setze orfeons i masses corals, amb 3.000 veus, i set bandes musicals, amb 1.500 professors, de tot l'Estat espanyol. I com a primer detall de la magnanimitat del "Caudillo" és interpretada i cantada la "Sardana de les monges", peça fins aleshores mal tolerada. Es tracta d'un "homenaje de todas las regiones españolas a Cataluña", segons podem llegir a "La Vanguardia española" del dia 3. No cal dir que el públic se sumà al cant i que un cop finit aquest la tronada d'aplaudiments va ser unànime i va durar llarga estona. El fet que ara, oficialment i davant del "Joie del Estado" s'interpreti una sardana, fa pensar a més d'un que l'estància de Franco a Barcelona -a Catalunya en general- comportarà una liberalització, ni que sigui tímida, envers la cultura catalana.

Al diumenge següent, dia 8, se celebra el "Desfile de la Victoria". Franco vol deixar clar amb aquesta demostració de força que és ell qui mana, que darrera té l'Exèrcit i que, en definitiva, "todo está atado y bien atado". Aquell dia, els de l'Acadèmia van penjar una gran bandera catalana "de cinc o sis metres entre torre i torre de la Sagrada Família i a quarts de dues. La policia i els bombers en dansa i hi durà prop d'una hora" (2). Casajoana, un dels membres de l'escamot, ens comenta satisfet que les tropes de la caserna del carrer Sardanya, que tornaven de la desfilada, van passar per allà i que era molt divertit de veure com els soldats anaven aixecant els caps amb una mirada barrejada de sorpresa i d'incredulitat, en veure aquella bandera voleiant al vent.

Entre d'altres actes, visites i inauguracions, Franco va anar el dia 14 de maig a Montserrat, essent rebut per l'abat Escarré. El divendres, dia 20, al Palau de Pedralbes, té lloc un Consell de Ministres. L'"Operación Cataluña" muntada per a calmar els ànims dels catalans després de la campanya victoriosa contra Galinsoga, arriba al seu cènit. Però les concessions són més aviat decepcionants: cessió del Castell de Montjuïc a la

77

ciutat de Barcelona, anunci de l'aprovació de la "Compilació del Dret Especial de Catalunya" i d'una "Carta Municipal" per a Barcelona, i un informe sobre la situació de la indústria tèxtil.

La intenció global de l'esmentada "Operación Cataluña" era la d'atraure's cap el règim a la gran burgesia catalana i recuperar el tebi catalanisme d'aquesta gent. La vinguda a Catalunya del dictador i les concessions "catalaneres" en cartera volien demostrar la voluntat integradora del règim, així com el seu respecte envers certs exponents de la vida catalana. Al cap i a la fi, doncs, una falsa maniobra aperturista per a caçar els incauts i els indecisos.

Els fets del Palau

Aquell mes de maig s'esqueia el centenari del naixement del poeta Joan Maragall. D'entre d'altres actes programats, l'Orfeó Català va organitzar un concert d'homenatge. D'entre les composicions del nostre poeta nacional, n'hi havia una, el "Cant de la Senyera", "autorizada desde bastante tiempo antes, pero con la ridícula condición de que no podía cantarse ni al comienzo ni al final de ningún repertorio, sino como una pieza más del repertorio. Esta disposición había sido aceptada por diversos Orfeones que, por lo tanto, la cantaban. Y no había sido admitida por el Orfeó Català" (3). Qui escriví això, Ramon Guardans, gendre de Cambó, de qui ja hem parlat (Document 21), actuava de president en funcions de l'Orfeó Català, per absència de Fèlix Millet i Maristany. El senyor Guardans ens explica com s'ho va fer per aconseguir incloure el "Cant de la Senyera" en aquell concert d'homenatge (Document 51): "había canciones con letra de Maragall para integrar una sola parte del programa, que fue la tercera y última. Entonces -y por esta circunstancia- se nos ocurrió aprovechar la ocasión para salir de una vez del impasse en que nos hallábamos: siendo de Maragall la letra del "Cant de la Senyera", abrir con ésta la tercera parte, con lo cual le dábamos el puesto de honor y sin embargo cumplíamos con la imposición de interpretarlo en medio del programa. Hoy estos equilibrios -para quienes no hayan vivido esa época- parecerán raros y hasta despreciables. Ciertamente, durante cuarenta años los avances eran de este tenor y los logros de esta naturaleza. Se hizo así, no sin recoger la aprobación y el sello de la censura antes de repartir carteles y programas" (4).

Els de l'Acadèmia pensaren en aprofitar l'ocasió, decidint que en el moment en què s'interpretés el "Cant", es despenjaria a l'interior del Palau

una gran badera catalana, fet a quest que ja havia tingut lloc el 1944 (5). Com queda dit, es van repartir cartells (Document 52) i programes (Document 53), anunciant el concert. Però tres dies abans, el governador civil, Felipe Acedo Colunga, va prohibir el "Cant de la Senyera". Aleshores, Ramon Guardans s'entrevistà amb Acedo, "haciéndole ver la irregularidad de su decisión, puesto que el Orfeo cumplía rigurosamente en este caso con la autorización anteriormente dada. La conversación fue increíble, con amenazas de prisión para toda la Junta si se producían alborotos y con una total cerrazón a admitir nuestro correcto planteamiento.

Félix Millet y yo planeamos entonces una salida audaz del conflicto. Ausente él de Barcelona, me fui a ver al ministro de la Gobernación. Le razoné, admitió y aceptó nuestros argumentos, y el error del gobernador civil, y le ofrecí la solución: acudirían al concierto, previamente invitados, algunos ministros presentes en Barcelona, encabezados por él. Antes de empezar el concierto se diría por los altavoces que a requerimiento de ellos mismos y del público se interpretaría el "Cant de la Senyera" en el lugar programado, y el problema quedaría zanjado. Don Camilo Alonso, personalidad compleja pero más sutil de lo que daban a entender las apariencias, entendió y aceptó la fórmula sin reservas ni restricciones.

Los otros tres ministros que acudieron al concierto -Solís, Ullastres, Rubio García-Mina- lo hicieron con pleno conocimiento del desenlace acordado" (6).

En conseqüència, calgué imprimir un altre programa de mà, però sense el "Cant" (Document 54). La gent de l'Acadèmia, en vista de la prohibició, va decidir de fer una acció més sonada: anar-hi i reclamar a crits el poema prohibit. Es va fer una edició a multicopista de la lletra, que fa:

"Al damunt dels nostres cants
aixequem una Senyera
que els farà més triomfants.

Au, companys, enarbolem-la
Au, germans, al vent desfem-la
en senyal de llibertat!
Que voleï, contemplem-la
en sa dolça majestat!

Oh bandera catalana!,

M

nostre cor t'és ben fidel:
volaràs com au galana
per damunt del nostre anhel:
per mirar-te sobirana
alçarem els ulls al cel.

I et durem arreu enlaire,
et durem i tu ens duràs:
voleiant al grat de l'aire,
el camí assenyalaràs.

Dóna veu al teu cantaire,
llum als ulls i força al braç."

La composició havia estat musicada pel mestre Lluís Millet. Es van fer assaigs per grups als domicilis particulars, ja que els més joves només coneixien la primera estrofa de la cançó (7). I arribà el Dia D.

Pel matí, Franco presidí la sessió acadèmica de la Diputació Provincial de Barcelona dedicada al centenari de Joan Maragall, acte celebrat en l'aleshores Biblioteca Central, actual Biblioteca de Catalunya. Al vespre, a un quart d'onze de la nit, unes dos-centes persones, entre gent de l'Acadèmia i amics, se sumaren al públic en general, anant a seure majoritàriament al galliner. Però aviat sorgiren problemes. Segons ens explica Ramon Guardans, "Al llegar el ministro de la Gobernación al Palau, se me llevó aparte para decirme que el plan no se podía cumplir. Decía muy agobiado: "Otro día, otro día". Le repliqué que no había otro día. Que era aquel día o nunca. Acabó confesándome que si se cantaba el "Cant de la Senyera" se quedaba sin gobernador y que él no quería correr este riesgo con Franco en Barcelona.

Reuní a los cuatro ministros en el antepalco y les requerí para que se fueran: les dije que sin el "Cant de la Senyera", su presencia era una provocación y un acto ofensivo. Al terminar la segunda parte se marcharon todos menos Jesús Rubio, que insistió en que irse era una incorrección con el Orfeó y con el público. A pesar de todo le hice salir acompañado por la puerta trasera antes de acabar el concierto" (8).

El Palau era ple de gom a gom. També hi havia molta policia secreta, potser un centenar, que estava a l'aguait dels moviments de la gent. I abans d'arribar a la tercera part, ja havia practicat algunes detencions (Riquel Xancó fou el primer) de joves amb còpies del "Cant" a la butxaca i que l'estaven repartint. Es per això, que com més avançava el concert més vi-

gilants estaven. "Poc abans que el mestre Millet iniciés la darrera cançó, que en el programa d'abans corresponia al "Cant de la Senyera", el públic esclatà en grans aplaudiments que duraren cinc minuts. S'inicià la cançó, i en adonar-se que eren "Les flors de maig", un maremàgnum de crits, de protestes, d'aplaudiments i de grups que entonaven a llur risc el "Cant de la Senyera" ofegaren la veu dels orfeonistes. S'acabà la cançó, i alguns joves, a peu dret, començaren tot seguit l'himne margallià prohibit. Aleshores es desbordà la brutalitat de la policia" (9). La versió de Ramon Guardans és idèntica, afegint que el ministre present, Jesús Rubio "no cesaba de repetir: "Esto es impresionante. !Dios mío, esto es increíble!" (10).

Per la seva banda, Pep Espar ens informa que "al moment que es van acabar els aplaudiments jo, veient que ningú no cantava, vaig engegar el "Cant de la Senyera". Tot d'individus se'm van abraonar a sobre i va ser aleshores quan vaig tenir els primers "contactes" amb la policia. Van sortir pistoles, la gent es va abraonar sobre els policies. Aprofitant l'aldarull vaig agafar-me de bracets amb una noia de l'Acadèmia de la Llengua Catalana i vaig poder sortir. Aquella nit ja no vaig dormir a casa, en saber que hi havien anat a cercar els meus germans" (11).

L'aldarull va ser impressionant: els policies de paisà perseguint a la gent la qual saltava per les files i es trobava també en d'altres pisos i no sols al galliner. Jaume Casajoana va ser detingut abans dels primers crits i conduït a una sala del Palau. Recorda perfectament com un dels policies cridava, enfadat: "Teníamos que haber traído a los crises (sic)!". A mesura que anaven detenint persones les ficaven en dependències del Palau. I un cop l'edifici va quedar buit, se'ls emportaren caminant a Jefatura de Via Laietana, és a dir allà mateix. Als afores del Palau hi havia petits grupets i en veure que s'emportaven a Casajoana i a d'altres de l'Acadèmia, Xavi Polo i Ramon Batlle anaren ràpidament a avisar a Jordi Pujol el qual no havia assistit al concert. Segons les seves paraules: "Jo no hi era aquell dijous, al Palau. N'era l'organitzador, i en Casajoana, abans, em va explicar com estava muntat, i a la nit, a les tres de la matinada, van venir a casa a explicar-me que havia anat bé l'acte, però que havien detingut una sèrie de gent. (...) No m'esperava que em detinguessin" (12). Xavi Polo ho conta així: "Yo fui a su casa a advertirle que tenía que marchar porque, tras las detenciones, su nombre saldría a relucir. No quiso hacerlo" (13).

Com a detall curiós, ens farem ressò tot seguit de la visió de Franco d'aquests fets: "El ministro de la Gobernación ha prohibido que en el concierto dado por el Orfeón Catalán en honor a Maragall se cantara el "Cant de la Senyera" (himno a la bandera catalana), pues ello no conducía a nada y podía dar lugar a incidentes, ya que desde que se prohibió cantar "Els Sgeadors", que es el himno separatista, muchos disidentes de Cataluña querían dar este matiz al "Cant de la Senyera".

Los ministros ya se habían marchado y desde las tribunas altas se empezó a cantar lo que no se había autorizado, con protesta de muchos espectadores y aplausos de otros. Intervino como es natural la policía, que hizo varias detenciones" (14).

A "Jefatura"

L'entrada a "Jefatura" no va ser gens agradable: els policies que hi havia van començar a repartir estopa a tort i a dret als que anaven entrant. Casajoana diu que l'inspector de la social, Vicente Juan Creix, esbroncava els números perquè estaven pegant, a fi d'evitar que els detinguts un cop en llibertat poguessin mostrar senyals de cops.

Gairebé d'immediat, la policia practicà registres als domicilis dels detinguts al temps que agafaven d'altra gent el nom dels quals havia estat "cantat". En bastantes cases es va trobar paquets del full encara no repartit "Us presentem el general Franco" del qual ja hem parlat (Document 50). Amb aquest paper a la mà, els interrogatoris van prendre una altra direcció: es van multiplicar els insults (Document 55) i les pallisses, com veurem més endavant. De les declaracions dels agafats, VJ Creix arriba a la conclusió que té al "cabecilla" del grup: en Jaume Casajoana. I quan aquest fou cridat un altre cop a declarar, la pressió damunt seu va ser molt forta. La policia s'interessava per diversos punts: les penjades de banderes (a Ignasi Espar li havien trobat a la butxaca una foto de la penjada del dia 8), els fulls (campanya Galinsoga i paper sobre Franco) i sobretot, la impremta. Casajoana intentà despistar. Aleshores la policia començà a lligar caps creient-se que es tractava de gent organitzada al si d'un determinat partit polític catalanista i catòlic: Unió Democràtica de Catalunya. Van anar a buscar a Miquel Coll i Alentorn, al seu fill i a Llibert Cuatrecases. Els van interrogar, al temps que el cònsol dels EUA s'interessava per Coll i Alentorn. En vista que la cosa no anava per aquí, tornaren a cridar a Jaume Casajoana. Era el dissabte

39

21 de maig, vers les set del vespre. Dues o tres hores més tard, ja sabien qui era el cervell de tota aquella agitació: Jordi Pujol. Al respecte, Casajoana indica que VJ Creix va posar davant seu la fitxa de Pujol, però no pas una fitxa policial -Pujol no havia estat detingut mai-, sinó una fitxa d'activitats: conferències i xerrades ("la policia fins el 1958 no em va cridar a declarar ... per una conferència donada a la Universitat. Vaig ser el primer -continua Pujol- que va donar una conferència en català a la Universitat davant un gran públic, set o vuit-cents estudiants. Vaig parlar sobre Catalunya. En Creix va preguntar molt sobre la paraula "desfeta" -havia dit que Catalunya havia sofert una desfeta" (15)). A continuació Creix i companyia van decidir d'esperar abans d'anar a buscar a Pujol, doncs essent dissabte a la nit podia ser al cine o al teatre: "Esperaremos a después de los espectáculos". Per la seva banda, Casajoana pensa que també deuria d'influir el fet que Pujol visqués en un barri benestant -a la seva actual residència de General Mitre- i volien evitar un escàndol amb la seva detenció.

Mentrestant, Xavi Polo havia pujat a Montserrat per a parlar amb l'Abat Escarré a fi que convencés a Pujol que s'havia d'amagar. Quan es disposaven a baixar a Barcelona, s'assabentaren que Pujol havia estat ja detingut (16).

Segons Franco, "Todo estaba preparado para deslucir los actos celebrados con motivo de mi estancia. Se comprobó que el señor Pujol es un elemento separatista, y en el registro hecho en su casa se le encontró mucha propaganda de esta índole" (17).

En una entrevista actual a Marta Ferrussola, aquesta explica com va ser la detenció del seu marit: "Ja són aquí ... Recuerdo que la hija pequeña cumplía aquella noche seis meses ... Lo hicieron vestir y se lo llevaron. Ya no lo volví a ver hasta que lo ingresaron en la cárcel Modelo. Antes, a la Vía Layetana le llevé un saco de dormir y otras cosas" (18).

Jordi Pujol va rebre de valent: "no m'agrada parlar de la meua detenció, però la paraula maltractament no és la paraula adequada i queda molt curta. Jo hauria pogut exhibir el "pandero" per tot Espanya ... i altres coses. Vaig tenir problemes d'orina..." (19), declararia anys després. Amb les tortures li arrencaren el nom de l'impressor: el senyor Francesc Pizon, que aleshores tenia 66 anys. Pizon va ser detingut i emmenat a "Jefatura", al despatx de VJ Creix, on hi havia quatre policies més i on va veure a Jordi Pujol en una cadira i queixant-se. Creix l'amenaçà amb un "Lo que

le hemos hecho a Pujol se lo haremos a Vd". Però Pizon, una persona ja gran amb un alt sentit de la dignitat, li va contestar tallant: "Tendrá Vd cuidado" la qual cosa va produir un efecte de sorpresa en els policies ja que no el van tocar. A continuació li van mostrar una estesa d'octaves impreses, afegint que tot allò era cosa seva. Pizon, amb el seu aplom i sang freda, els va corregir: "No señor. Mías son esta, esta... y aquella. Pero el resto, no. Fíjense que el tipo de letra es distinto" (20). Tot seguit fou conduït als calabossos, a la cella on hi romania Jaume Casajoana al qual no coneixia. Al cap d'unes hores va entrar Pujol, ajudat per dos policies, doncs no podia caminar. El primer que va fer Pujol fou abraçar-se a Jaume Casajoana -una abraçada plena d'emoció i de companyonia- tot dient-li que "aquí no hi ha retrets per a ningú". No van parlar dels interrogatoris i sí van fer broma per a aixecar la moral: que el dia de demà algú els dedicaria un carrer i també, cosa curiosa, que per tal d'aconseguir la seva llibertat es podria iniciar una campanya de pintades dels seus noms a les parets. Però, afegiren, si bé Pujol i Pizon són cognoms curts, Casajoana era massa llarg i costava massa temps de pintar. Pujol va mostrar als seus companys el cul, els peus i l'esquena, inflats i plens de morats; també tenia una trau al front. Ho va fer per si el portaven a la presó abans de ser reconegut per un metge. Al llarg d'aquell diumenge tots els detinguts foren posats en llibertat, a excepció de Pujol i Pizon que anirien a la "Modelo". Un cop a fora, Casajoana fou aconsellat d'amagar-se, cosa que féu a Montserrat per la qual cosa quedà desconectat de tot. A l'exterior, la situació era dirigida per Salvador Casanovas i per Josep Benet. A tots els agafats se'ls va obrir sumari de Consell de Guerra, incoant-se en el mateix procediment una "causa separada" només per a Pujol i Pizon. Com veurem més endavant, sols serien jutjats aquests dos últims.

La protesta

Els fets del Palau van córrer com la pólvora a cau d'orella. Aviat van aparèixer els primers fulls. En el paper titulat "Homenatge Nacional a Maragall" (Document 56), hi llegim: "Catalans!: un sol deure! Fer un mínim de cinc còpies per informar totes les terres de la Senyera. Al Palau ha estat defensada: ja l'hem vista a Montserrat i a les torres de la Sagrada Família. Hem de conseguir que torni a representar la nostra Pàtria, la nostra personalitat. Català: informa, escriu, és el teu deure d'avui". Un

altre full que va córrer, en canvi, feia burla dels detinguts amb una paròdia del "Cant de la Senyera" (21) (Document 57).

La qüestió dels maltractes i tortures també es va escampar, en especial després que la Junta del Col·legi d'Advocats de Barcelona, en reunió del 31 de maig, decidís enviar un escrit al Fiscal de l'Audiència Territorial de Barcelona, contenint els insults, maltractes i tortures, tot demanant que "en vista de todo ello tome las medidas necesarias para la comprobación judicial de los hechos denunciados, preparando así la futura sanción de los mismos". En aquest mateix dossier (Document 58), hi havia una querella criminal presentada pel Sr Florenci Pujol, pare de Jordi Pujol traspassat ara fa poc, contra l'inspector Vicente Juan Creix, per maltractes de paraula, maltractes d'obra i per detenció il·legal. Aquest dossier fou presentat precisament el dia del Consell de Guerra a Pujol i Pizon, és a dir el 13 de juny de 1960, i contenia les declaracions de Damià Escuder, Lluís Porcel, Jaume Casajoana, Joan Amigó, Magí Santmartí, Josep Cassiot, Lluís Maria Sunyer, Enric Bastardes, Llibert Cuatrecases, Narcís Boades, Josep Boldú, Miquel Coll i Alentorn i Ignasi Esper.

Sobre aquest punt, Franco comentaria: "Estoy seguro de que no es verdad, y así, después de lo que resulte de las diligencias judiciales, se confirmará la falsedad de las declaraciones de los que firmaron las denuncias y se les podrá exigir las debidas responsabilidades con arreglo a las leyes."

EXXX (22).

Tenint en compte la personalitat catòlica militant dels detinguts, es va entrar en contacte amb diversos representants de l'Església, a fi que intercedissin per Pujol i Pizon. En aquest sentit, l'Abat de Montserrat va enviar el següent telegrama al general Franco: "Lamento profundamente la represión y las torturas inflingidas a los jóvenes catalanes arrestados durante el concierto del Orfeó Català. Un lamentable epílogo para vuestro Gobierno ha quedado en Cataluña" (23). Igualment, Dom Aureli es negà a assistir al banquet de comiat al "Caudillo", a l'acte de despedida i, en canvi, va rebre personalment a uns quants dels detinguts. Aquesta actitud valenta de l'Abat era comentada així per Franco: "Es también cierto que el padre Escarré dirigió una carta muy impertinente al ministro de la Gobernación, protestando por la actuación de la policía y defendiendo a los agitadores. Dicho ministro le contestó con ecuanimidad y energía, lamentándose de que el abad alentase con su conducta a los grupos agitadores que, con el pretexto del amor a Cataluña, siembran la indisciplina y el descontento"

cclesia" [vegeu capítol següent], va en contra dels més elementals drets de la persona humana, dels que l'Església n'és heroica defensora en tots els indrets del món".

El dimarts es tornà a resar davant la seu episcopal. Al respecte, el full "Tortura a Barcelona -2" (Document 61), diu: "calgué maldar molt per aconseguir una nova entrevista amb el senyor Arquebisbe. Aconseguida a la fi, pot resumir-se en aquestes paraules: "No me consta, que traigan testigos oculares". El 25, la porta del Palau estava tancada. La gent s'agenollà al carrer, resà i cantà. El "Crec en un Déu" i "Amunt germans" s'anaren repetint. Mentrestant, una camioneta de la policia s'estacionà a la Plaça Nova. Agenollats, cantant, ningú no es mogué. Vegi's el "Noticiero" del dissabte 28, p. 16: "...en el cruce Obispo Irurita y Santa Lucía, con una concentración de un centenar de personas, la mayoría de ellas jóvenes y de ambos sexos, se entonaron cánticos religiosos y plegarias. Algunos de rodillas, otros en pie, algunos curiosos hemos indagado: -Rezamos para impetrar la salvación de la cultura y civilización cristiana en algunos países occidentales...". Al periodista que escriví aquest comentari li ha estat retirat el carnet professional".

Per la seva banda, el Govern Civil en una nota publicada després i de la qual parlarem en el pròxim capítol, parlava així d'aquestes concentracions: "Con posterioridad, en el Palacio de la autoridad episcopal de la diócesis, acudieron, por dos noches sucesivas, algunas personas, en su mayoría jóvenes y en número aproximado de un centenar, en protesta de tales detenciones y con la leyenda de unos martirios o torturas realizados por la policía. En el Palacio Episcopal quisieron ser recibidos por el señor arzobispo, y en el patio de dicho edificio exteriorizaron su indisciplina social y religiosa. A la noche siguiente, al ver que estaba cerrado el Palacio pretendieron iniciar un escándalo en la vía pública, desistiendo de ello al comprender, que, de continuar de dicha forma, tendría que actuar la fuerza pública".

Franco, finalment, comentaria: "Una comisión catalanista fue a visitar al arzobispo Modrego, y como se dice en la crónica [del "NY Times"], el arzobispo se negó a intervenir" (26).

La conducta de Modrego fou criticada molt vivament. Així, en el full citat més amunt (Document 60), hi llegim: "Ningú no discuteix l'autoritat del bisbe en les coses que són de la seva incumbència. Sabem que només a través d'ell podem pertànyer a l'Església i acceptem plenament, fidelment,

el seu guiatge espiritual. Gairebé tots els que acudirem al seu Palau hi hem anat moltes vegades i continuarem anant-hi per a cercar-hi doctrina i consell en matèria de dogma i moral, i orientació i guia per a les nostres activitats apostòliques.

Però a més de dirigents i militants d'organitzacions i Entitats catòliques, som ciutadans. Com a tals tenim drets i deures cívics que hem d'exigir i exigir-nos: aquestes accions temporals, diem-ho d'una vegada per/sempre, poden prendre diverses formes i opcions sense separar-se del pensament cristià que professem, sense que tinguin d'ésser necessàriament aquelles que com a tals ciutadans, accepten o desitgen unes determinades Jerarquies, individualment o col·lectiva. (...)

Podem, per tant, optar per tal o qual forma de govern o estructura mentre no estigui formalment condemnada per l'Església. I en fer-ho, encara que sia contrari als desitjos o posició política del propi ~~bisbe~~ senyor Bisbe, no pressuposa desobediència, per fer-ho: i en el terreny de la política concreta encara no sabem de cap Jerarquia que hagi manat als seus diocessans, per exemple, d'ingressar a la Falange. Demostració de que en aquest terreny, no tenen autoritat.

Demanem als nostres bisbes que prenguin consciència de que els seus fidels són catalans. No els demanem que sien demòcrates si això va contra el seu tarannà: només volem que ens ho deixin ésser sense interpretar-ho com un atac a la seva Jerarquia. Volem que quedin al marge de tota política per tal que puguin parlar quan és necessari sortint en defensa dels principis de l'Església i de la dignitat de la persona".

Poc després era repartida una "Carta oberta" al Dr. Rodrigo (Document 62), signada per un grup de catòlics, escrita en un to encara molt més dur i que diu: "Consternats pels darrers aconteixements i molt particularment per l'actitud presa per V.E. Rvdma., ens permetem de fer constar la nostra més respectuosa però ferma protesta. (...)

Els detinguts i torturats eren catòlics. Qui pot dubtar de l'autèntica catolicitat d'en Jordi Pujol? Siguent fermes catòlics els ultratjats i siguent l'Església la suprema guardiana de l'ordre moral, lògica era la intervenció de V.E. en aquest afer. (...)

Avui hem vist l'espectacle d'unes portes barrades, al Pastor rebutjant les seves ovelles i reclamant del poder civil uns sicaris per a foragitar de la Casa del Pare a uns fills que havien confiat massa en el seu Pare i Pastor.

Ja s'obriran, Excel·lència, algun dia les portes del Palau. Vindran d'altres a buscar^{-hi} auxili -aquests l'aniran a buscar a llocs molt distints i potser més eficaços-, sinó a passejar-hi la teia. En aquell moment, V.E. trucarà també als amics d'ara, però llavors li negaran aquell auxili que, avui, amb tanta diligència li han prestat per assotar-nos. No hi ha cap situació eterna. Però, recordeu-ho, Excel·lència, serem nosaltres, els assotats d'avui, els qui vindrem a defensar les vostres portes fins a donar la vida si cal. (...)

Avui Catalunya plora en la seva ànima i sagna en les seves carns. Igual que Crist ha tingut els seus botxins, també, com Crist, ha trobat en V.E. el seu Ponç Pilat. (...)

Recordeu, Excel·lència, que també es peca per omissió. També haureu de comparèixer davant el Tribunal de Déu a rendir comptes. V.E. podrà dir: "Senyor, he visitat tants vaixells, he assistit a tantes recepcions, he pres part a tants dinars, he organitzat tants congressos". -"I no has fet res més, Bisbe de Barcelona, mentre el teu poble sangnava sota el jou de la injustícia?".

Manent, tot i criticar l'actitud de Modrego, en fa la següent valoració: "Tot i haver fet visites i gestions importants, no ha volgut comprometre's amb la veritat, llançant una declaració pública. Per ésser un bisbe castellà, ja és força interessant haver-lo pogut pressionar imperiosament pels fidels, mai no s'havia mobilitzat un nombre tan important de gent -sobretot de catòlics- de tots els matisos i tendències. Ens hem de felicitar perquè s'ha trencat la inèrcia i aquesta massa que ara ha reaccionat -i que no és massa en el sentit pejoratiu sinó gent de vàlua- serà molt aprofitable per a futures accions" (27).

Els universitaris del CCU també van fer saber la seva opinió. En una octaveta datada de maig 1960 (Document 63), en la qual s'emmarca tot aquest seguit de fets, es diu: "Ara bé, cal adonar-se del moment en què ha passat tot això. És molt significatiu que aquests fets es produeixin al mateix temps que es porta a terme, per part de govern, una aparatosa campanya propagandística de desagravis i adulació envers Catalunya. És molt significatiu, repetim, que mentre al camp del Barça milers de persones canten la "Sardana de les Monges", al Palau de la Música no es pot cantar la "Senyera". És necessari prendre consciència clara de la postura del govern, no deixar-se enlluernar per les seves paraules, per afalagadores que siguin, ja que els fets han vingut a demostrar, una vegada més, la

realitat que ens toca viure: estem sota un règim d'opressió i violència on les llibertats més elementals resten ofegades per la injustícia. Cal que no oblidem mai aquestes experiències i ens esforcem, tots plegats, per a alliberar Catalunya i Espanya".

L'activitat de protesta religiosa continua. Així, "el dia de l'Ascensió [26 de maig], a diverses parròquies de Barcelona es va pregar des de la trona pels perseguits per la justícia. A això en seguiren d'altres misses molt concorregudes en l'Ofertori de les quals es digueren oracions col·lectives expressament dedicades a aquest fi [(Document 64)]. A Sant Felip Neri de Barcelona, es clogué amb una d'aquestes misses la sèrie dels actes celebrats davant el Palau episcopal. Cal remarcar que aquesta acció s'ha estès a comarques, i entre elles hem de destacar la missa celebrada a Sabadell amb una important homilia [(Document 65)]. Hom hi remarcà l'assistència del fins ara alcalde vitalici, Sr Marcet, i el seu fill. Finalment, cal donar notícia d'una intervenció de la guàrdia civil, prop d'un sacerdot pertanyent a una ordre religiosa [al qual no he pogut identificar], que havia llegit públicament un sermó en el qual denunciava aquests fets. Els civils acudiren al Convent i demanaren el text, però l'autor es negà a donar-lo al·legant que només el facilitaria a l'autoritat eclesiàstica. S'oferí, però, a dur el text personalment, si gosaven endur-se'l a ell detingut" (25).

Aquells dies van circular encara dos fulls més. El primer, titulat "Luis de Galinsoga es revenja..." (Document 66), el qual només coneixo a través d'una reproducció feta a Mèxic (29), diu: "el delictes de que s'acusa Jordi Pujol i els altres detinguts i perseguits, entre ells un impressor, és el mateix delictes que varem cometre tots els ciutadans en dir col·lectivament NO a Galinsoga i en boicotejar "La Vanguardia". El doctor Pujol no fou, ni és, cap arrauxat: és un ciutadà que, com tants d'altres, va donar a conèixer a l'opinió pública allò que la premsa, com d'habitud, callava. Aquesta és la veritat.

Davant d'aquests fets, cal que Acedo Colunga sàpiga: que si defensar la dignitat d'ésser catalans és un delictes, tots nosaltres, gràcies a Déu, som culpables d'haver-lo comès. (...)

Cal que se sàpiga, on cal, que no férem la campanya per a substituir Galinsoga per Aznar; cal que se sàpiga que, de nou, estem disposats a iniciar la campanya de boicot contra "La Vanguardia", si no s'allibera Jordi Pujol i els altres empresonats i ~~detinguts~~ perseguits".

L'altre paper, datat de dos dies després, que tampoc no he vist en el seu original (30), porta el títol de "Gràcies, general Acedo" (Document 67). El contingut d'aquest full és un llistat de gràcies al governador civil i general del cos jurídic de l'Exèrcit de l'Aire, ~~Acedo~~, ja que amb la seva actitud i els seus actes està produint l'efecte contrari al desitjat, és a dir un reviscolement catalanista. En aquest sentit, se li diu: "Ens cal que resteu encara una temporada més per tal que pogueu completar la vostra obra històrica. No dimitíssi pas; no accepteu les imposicions del ministre de la Governació. Què sap ell dels catalans! Vós en sou l'especialista! Avui, la conducta que us dicta el vostre orgull és la mateixa que l'oposició i el poble català us recomana. Ja veieu com coincidim tots. Ja veieu com, restant, interpreteu els sentiments dels catalans. Escolteu, doncs, el nostre prec: no accepteu imposicions de ningú; resteu ací. Vós sou el millor i si Franco o els seus ministres ho ho creuen, si creuen que ho dieu per vanitat, quedeu autoritzat a ensenyar-los aquest full nostre. Aleshores comprendran. Cal que vós i nosaltres ens ajudem mútualemt. (...) Per tant, per tot el que heu fet fins ara, General, i per tot el que encara esperem que fareu pel recobrment de la consciència i la dignitat dels catalans, com a poble, una vegada més, i amb tota solemnitat, us diem de cor: Gràcies, General Acedo".

Paral·lelament a aquesta història, a Tarragona, un grup de catòlics adreçava un escrit al cardenal Benjamín de Arriba y Castro, protestant "perquè des de Tarragona i en tota la seva jurisdicció, persegueix i prohibeix les iniciatives dels capellans que intenten predicar en català i publicar els "Fulls Dominicals" en el nostre idioma" (31). Aquest document, que no he vist, "ha estat profusament repartit per tot Catalunya i ha arribat a Joan XXIII. Informacions rebudes d'un seminarista catalanista ens diuen que un missioner català en ésser rebut pel Papa es va queixar de la incomprensió del cardenal espanyol de Tarragona, i diu que el Papa li va dir que ja estava assabentat d'aquesta manca de comprensió del De Arriba y Castro, però esperava que Déu li tocara el cor i li faria veure que el respecte a la llengua materna dels pobles és un deure indefugible" (32).

Franco va marxar el dia 24 de maig, mentre que el ministre de la Governació ho va fer l'endemà, dia 25. El "Caudillo" no va inaugurar, doncs, ni les obres del baixador de Passeig de Gràcia -dia 28- ni la Fira Internacional de Barcelona -dia primer de juny.

Aquells mateixos dies es va produir un fet espectacular: el segrest d'A-

dolf Eichmann a mans d'un comando jueu. Eichmann era un dels criminals de guerra nazi més buscats i responsable de l'assassinat de centenars de milers de persones. La premsa mundial del dia 26 de maig n'anava plena d'aquesta notícia. A Catalunya, algú va aprofitar l'ocasió i va enviar retalls de diari sobre el tema a VJ Creix i a Acedo Colunga (33).

Una octaveta repartida aquell temps (Document 68), deia: "El Govern, però, no ha enganyat ningú. Tothom sap i no oblida, que des de fa vint anys el règim franquista persegueix qualsevol manifestació de catalanitat autèntica, amb una implacable obstinació. (...) Els catalans seguim i seguirem fidels a la nostra bandera, als nostres cants nacionals, al nostre idioma i a les nostres llibertats, ara trepitjades per la brutalitat d'un règim totalitari que, malgrat la seva violència, no podrà evitar el ressorgiment d'una Catalunya lliure, democràtica i justa".

Notes

- (1) Sobre aquesta i les altres visites de Franco a Catalunya, vegeu Xavier Arbós i Antoni Puigsec, "Franco i l'espanyolisme". Curial Edicions. Barcelona 1980.
- (2) Pere de Creixell..., article ja citat "En defensa de la llengua catalana".
- (3) Ramon Guardans Vallès, article "Algunas aportaciones a nuestra historia. Los hechos del Palau de la Música, veinte años después", a "La Vanguardia" del 20 de maig de 1980. Pocs dies després, Guardans en una carta al Director d'aquest diari esmenava el seu escrit, pel que fa al penúltim pràgraf, en el sentit que, efectivament, hi va haver dos programes del concert i només un cartell.
- (4) Idem.
- (5) Els autors d'aquesta penjada, els nacionalistes del GNR, van editar el següent full explicatiu dels fets:

GRUPS NACIONALS DE RESISTENCIA

Còpia de la lletra adreçada als Srs. Cònsols a Barcelona de les Nacions Unides.

Honorable Senyor:

Permeteu que us informem del fet esdevingut anit en el "Palau de la Música Catalana" que Franco convertí en "Palacio de la Música", esborrant el mot "catalana".

L'Orquestra Municipal de Barcelona donava el primer concert de la tanda de quatre corresponents a la tardor. El ple era complet. El programa força interessant. Però heus ací que, després de començar l'execució del tercer temps de la Setena Sinfonia de Beethoven, una lluminositat procedent de la gran llumera central del local, feu alçar la vista al públic. Uns moments després una bandera catalana apareixia penjada... La gran majoria dels assistents, dempeus, després d'uns instants de dubte arrencà amb uns aplaudiments entusiastes que es perllongaren llarga estona. La bandera no s'aconseguí de treure-la fins al començament de la tercera part del concert.

Per desgràcia la bandera no es desplegué tal com s'havia previst; aquest fet privà al nostre públic de llegir la inscripció humorística que duia escrita: "El problema catalan no existe. Barba" I el nom de l'organització catalana que l'havia col·locada: GRUPS NACIONALS DE RESISTENCIA". La dissort que comentem, causada per haver-se apagat una metxa, no permeté, tampoc que centenars de banderetes catalanes, aplegadas dintre la bandera, fossin escampades pel local. La reacció del públic, com ja hem dit, fou d'entusiasme i aprofità l'avinentesa per a demostrar una vegada més la seva catalanitat i la protesta per la persecució que Franco mena contra la cultura catalana:

Avui la premsa franquista, la única existent, dona la ressenya del concert. Naturalment calla l'incident. No obstant una nota oficial, que us adjuntem, comunica que el Governador Civil ha sancionat als propietaris del "Palau" amb una multa de deu mil pessetes. Protestem indignats d'aquest procedir. L'empresari del "Palau" no conceixia ni podia conceixer el fet que es preparava, ja que fou executat de la manera més insospitada per a tothom. Tanmateix, el règim franquista s'ha posat de nou al descobert. Cal saber que la bandera col·locada no era pas la separatista sinó la bandera dels quatre pals de sang, antiga com ho és Catalunya.

Agraïts per la vostra atenció atentament us saluda

EL COMITÈ EXECUTIU

NOTA: La bandera col·locada al "Palau" no és un fet esporàdic, sinó que, com ja demostrarem amb el fet del carrer Aragó-Balmes, respon a una idea concreta: Que Catalunya viu encara i espera el moment oportú per fer valdre els seus drets.

LLEGIU I FEU LLEGIR "ORIENTACIONS" ORGAN DEL FRONT UNIVERSITARI DE CATALUNYA I UN DELS PORTANTVEUS DELS GRUPS NACIONALS DE ASSISTENCIA.

V I S C A C A T A L U N Y A L L I U R E !

- (6) Article ja citat de Ramon Guardans a "La Vanguardia".
- (7) Declaracions d'Enric Bastardes al "Tele/express" del 19 de maig de 1980.

Al respecte, també val la pena de consultar: "El Periódico" del 18 de maig, "La Vanguardia" i l'"Avui" d'igual data, doncs tots ells van parlar dels fets del Palau.

- (8) Article ja citat de Ramon Guardans a "La Vanguardia".
- (9) Pere de Crexell..., article ja citat "Batalla campal...".

Per la seva banda, "Ressorgiment" de Bc. As., en el Nº 527, de juny de 1960, publicava "la versió d'un corresponsal espontani, testimoni dels fets, que ens escriu:

"El concert era d'homenatge a la memòria de Maragall. La tercera part del programa començava amb el Cant de la Senyera. Com que en el règim que patim no es pot fer cap espectacle sense prèvia presentació del programa a les autoritats governatives, va seguir-se aquest requisit i fou aprovat. Però el dia anterior al concert, algú burxà l'orella del virrei Acedo, i aquest ordenà que fos suprimit el Cant de la Senyera. Malgrat que els preus d'entrada al concert eren alts, el dia abans s'esgotaren les localitats. Com que volien fer veure que Maragall era un poeta seu perquè escriví en castellà al "Diario de Barcelona", hi assistiren quatre ministres. Arribada la tercera part, en comptes del Cant de la Senyera, l'Orfeó entonà el Cant Espiritual en

substitució d'aquell. Acabat aquest, el públic s'alçà i es posà a cantar el Cant de la Senyera. Més de cent policies de la secreta eren distribuïts per la sala i en sentir cantar es posaren en acció i hi hagué un gran tumult, durant el qual van ésser detinguts una vint-i-cinquena de joves, i hi va haver ^{alguns} ~~222~~ ferits, dos de força gravetat".

- (10) Article ja citat de Ramon Guardans a "La Vanguardia".
Albert Manent, per la seva banda, diu: "L'únic ministre que es mantingué fins al final de la batalla campal, que fou Jesús Rubio, d'Educació, va confessar a un membre de la Junta de l'Orfeó: "Me ha impresionado la unanimidad". (Pere de Creixell..., "Batalla campal...")
- (11) "Josep Espar Ticó, manager de Catalunya", entrevista ja citada a l'"Avui" del 9 de setembre de 1976.
- (12) "Jordi Pujol: fer país, fer política", entrevista ja citada a l'"Avui" del primer de juliol de 1976.
- (13) "X. Polo, un "comando" del Pujol agitador", entrevista de José Martí Gómez al "El Periódico" del 4 de maig de 1980.
- (14) Teniente general Francisco Franco Salgado-Araujo, "Mis conversaciones con Franco". Editorial Planeta. Barcelona 1976, p. 288.
- (15) "Jordi Pujol...", entrevista ja citada a l'"Avui" del primer de setembre de 1976.
- (16) "X. Polo...", entrevista ja citada a "El Periódico" del 4 de maig de 1980.
- (17) Teniente general Francisco Franco Salgado-Araujo, op. cit., p. 292.
- (18) Entrevista d'Albert Viladot a "El Periódico" ja citat del 18 de maig de 1980.
- (19) "Jordi Pujol...", entrevista ja citada a l'"Avui" del primer de setembre de 1976.
- (20) El senyor Pizon no recorda ara quines eren exactament les octavetes que li van ensenyar. Tot i això, podem aventurar que foren: ceves, els documents , i d'altri: documents
- (21) Joan Creixell, op. cit., p. 45 i pp. 176-178.
- (22) Teniente general Francisco Franco Salgado-Araujo, op. cit., p. 292.
- (23) Aquest és el text publicat pel "New-York Times" del 2 de juny de 1960 i reproduït per "Ressorgiment", Bs. As., Nº 527, de juny de 1960.
Manent, per la seva banda, diu que el telegrama acabava així: "Las torturas y las detenciones de estos últimos días han sido el triste

epílogo del viaje de Su Excelencia a Cataluña". (Pere de Creixell..., "Batalla campal...")

- (24) Teniente general Francisco Franco Salgado-Araujo, op. cit., p. 288 i 290.
- (25) Pere de Creixell..., article ja citat "Batalla campal...".
- (26) Teniente general Francisco Franco Salgado-Araujo, op. cit., p. 290.
- (27) Pere de Creixell..., article ja citat "Batalla campal...".
- (28) Del full "Tortura a Barcelona -2" (Document).
- (29) "Veu Catalana", portaveu del Consell Nacional Català, Nº 23-24, de 15 de maig a 15 de juny de 1960, pp. 6-7.
- (30) Idem, p. 7.
- (31) "Ressorgiment", Bs. As., Nº 529, agost de 1960, pp. 8.516-8.517.
- (32) "Ressorgiment", Bs.As., Nº 527, juny de 1960, p. 8.484.

A "Veu Catalana" de Mèxic, Nº 22, de 15 d'abril de 1960, p. 7, a la secció "El que no diu la premsa franquista", hi llegim: Els catòlics catalans de les comarques tarragonines, recolzats en les declaracions del Papa Joan XXIII sobre l'ús de la llengua materna a l'Església, s'han decidit a fer una Carta oberta al cardenal, doctor Benjamín de Arriba y Castro, Arquebisbe de Tarragona i lamentable successor del malaguanyat cardenal Vidal i Barraquer, mort a l'exili. La Carta és un seguit de retrets contra la persecució sistemàtica de la llengua catalana i el comportament anticatalà del cardenal De Arriba y Castro. Com a conclusions, els catòlics tarragonins suggereixen els mitjans següents: 1. No molestar ningú perquè faci ús de la llengua catalana en el compliment dels ministeris sagrats. 2. Concedir àmplia llibertat en aquest sentit, mentre no hi hagi cap llei natural o eclesiàstica que ho limiti. 3. Fer un esforç de comprensió pels sentiments catalans. Molt ens agradaria de poder-lo sentir en la nostra llengua, però ens acontentaríem veient només algunes mostres de comprensió. 4. Veuríem amb gran goig que el Full Parroquial diocesà es publicués gairebé tot en català. 5. Fóra ben vist de tot el poble que la V.E. digués clarament quina és la doctrina de l'Església sobre el abús d'autoritat en l'opressió dels pobles. 6. Així mateix convindria un major distanciament respecte dels poders públics, car l'actual entesa fa pensar a la gent senzilla que la V.E. és un funcionari més de l'Estat totalitari."

Només com a detall, afegiré que fou a la diòcesi tarragonina, a Valls

en concret, on el 1939 es publicà en català la "Fulla dominical" essent prohibida i al diumenge següent obligada a fer-se en castellà. (Vegeu Josep Benet, op. cit., pp. 428-429 i també per a la premsa en català del 1939, Joan Crexell, articles a "Canigó" de 16 de juliol de 1977 i a "Canigó" del 21 d'octubre de 1979.)

(33) Pere de Creixell..., article ja citat "Batalla campal...".

Capítol IV

EL CONSELL DE GUERRA 1-IV-1960*

Els dies 1 i 2 de juny la premsa barcelonina publicava una nota oficial del Govern Civil referent als fets del Palau, a les tortures i a les concentracions davant el Palau Episcopal (Document 70). Com a detall simptomàtic de la volada que havia pres aquest afer, l'esmentada nota estava censurada (Document 70). En el full "Tortura a Barcelona 2", es comenta: "A més d'aquesta tardança, la infortunada nota, amb inexactituds tan marcades com parlar d'un "centenar" de persones (el primer dia forem més de mil) i de "llegendes" en referir-se als maltractes, fa quedar malament a d'altres autoritats, com són el Sr Bisbe i la Censura. Aquesta darrera, però, ha reaccionat retallant-li la nota" (1). Per la seva banda, Manent escrivia que "ningú no ha cregut una nota que Acedo publicà a la premsa parlant de "l'atemptada de unas supuestas torturas". La censura franquista li en tregué dos o tres paràgrafs en citava Galinsoga, l'episodi de les banderes i la batalla campal al Palau" (2).

En concret, com es dedueix de la comparació dels textos de la nota, es tractava d'amagar a l'opinió pública bona part de tota aquesta història. En aquest sentit, es pretenia evitar que els lectors s'adonessin que un mateix grup de part catòlica havia estat capaç d'organitzar -amb èxit- una sèrie d'activitats contràries al règim. D'altra banda, tenint en compte que la part final de les accions havien estat fetes mentre Franco era a Barcelona, calia negar l'actuació violenta de la policia i treure importància a la protesta la qual, repetim-ho, era de caire exclusivament catalanista i catòlica.

En aquells moments i des de feia uns pocs anys, el Govern del general Franco comptava amb una participació decisiva de gent pertanyent a l'Opus Dei, un Institut Religios Secular fundat el 1928 pel capellà ^{José María} (Escrivà de Balaguer) que amb el temps es convertiria en un important grup de pressió catòlica, reconeixent religió de caire integrista. Tot i això, el fet de la

* 1-IV-1960: Causa primera de la Quarta regió militar de l'any 1960.

presència de varis ministres pertanyents a una societat catòlica, motivà que se'ls demanés de prendre una actitud ferma davant les violacions dels drets humans contra Pujol i companyia, també pertanyents a entitats catòliques. En aquest sentit es van enviar tres cartes a Alberto Ullastres, ministre de Comerç, de les quals només en coneixem un parell. En la primera, datada del 4 de juny i signada per "Un grup de catòlics de Barcelona" (Document 74), en la qual s'hi diu que "un ministre, destacat catòlic que va a missa i combrega cada dia, i és membre important de l'Opus Dei, tolera i calla quan uns funcionaris del Govern apallissen i torturen d'altres catòlics, entre ells el doctor Jordi Pujol, tan conegut i estimat de la joventut catòlica de Barcelona". Tot i afirmar que els torturadors no pertanyen al seu ministeri, es puntualitza que "també és cert que VE pertany al Govern que els ordena i tolera. La responsabilitat de VE, per tant, és solidària. Vostra Excel·lència també és responsable de la tortura, sinó protesta i dimiteix". Evidentment, ningú de l'Opus ni va protestar ni va dimidir.

Aquell mateix dia 4 començava a circular una manifestació contra les tortures que seria recolzada per més de quatre-centes signatures i que al cap d'un any motivaria un judici al Tribunal de Orden Público, com veurem en el capítol següent.

La protesta dels catòlics va prendre també d'altres carins. Així, per exemple, "cada dilluns i durant un mes se celebrava una missa concurrendíssima pels emprisonats. Començaren el 12 de juny a Sant Pere de les Puülles i continuaren a Sant Ildefons i a Sant Josep Oriol. Hi assistia també policia i Guardia de Franco (Falange extremista) els quals apallissaren un tal mercader en sortir d'una de les misses. Tether ha respost molt. La solidaritat és impressionant" (3), escrivia Albert Manent.

I així arribem al 15 de juny, el dia del Consell de Guerra i el mateix dia que el Col·legi d'Advocats lliurà al President de l'Audiència Territorial de Barcelona un escrit seu, el dossier sobre insults i maltractes i la cucarella contra Vicente Juan Creix i el cap de policia, dels quals ja hem parlat (Document 58).

El Consell de Guerra

A les nou del matí s'obria la sessió del "Consejo de Guerra de Oficiales Generales" per a celebrar la vista de la Causa Sumaríssima 1-IV-1960. El tribunal era format per: President, general de Divisió i Governador Militar de Barcelona, Angel González de Mendoza y Dorvier, Vocals: generals de Brigada Argimiro Imaz Echevarri, Antonio Fernández Hidalgo i Pedro Herrera

Escriu, Vocal Ponent, tinent coronel audòtor Pascual Vùdal Alvarez, Secretari, tinent auxiliar d'artilleria Pío Villanueva Pradel, Jutge Instructor, coronel d'artilleria José del Monte Mier. En tractar-se d'un Consell de Guerra, el defensor era també un militar, el tinent Delgado, un xicot de 30 anys d'edat.

Els acusats eren tres: l'alfères de complement d'Infanteria -en haver fet la mili a les Milícies Universitàries- Jordi Pujol i Soley i els paisans Francesc Pizon i Malé -impressor- i Joan Vidal, un caixista de la impremta "Studium", jutjat en rebel·lia en trobar-se en "paradero desconocido" (realment amagat primer a Montserrat i després a Vilanova i la Geltrú, gràcies als bons oficis de l'advocat Salvador Casanovas, ja que durant la Guerra Civil ^{vista} havia estat Comissari Polític, i a fi i efecte d'evitar qualsevol dada que permetés al Consell de Guerra de justificar-se en jutjar a comunistes). Com a testimonis, en Jaume Casajona i Lluís Maria Sunyer.

El lloc, el gran saló del Govern Militar de Barcelona.

Pel que fa al públic assistent, era compost per unes cinc-centes persones que omplien la sala. A més a més de secretes i d'altra policia, hi eren presents: el cònsol nord-americà McGlean, el cònsul francès, Juillet i el vice-cònsol anglès Ortega. Així mateix, dues dotzenes de capellans, alguns amb càrrecs, com Josep Sanabre, arxiver del Bisbat de Barcelona, Joan Ventosa, director de l'Institut Catòlic d'Estudis Socials i catedràtic del Seminari, Joan Batlles, consiliari de la Joventut d'Acció Catòlica, J.R. Bardés, consiliari de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, Casimir Martí, historiador especialitzat en el moviment anarquista i antic vice-consiliari de la "Hermandad Obrera de Acción Católica" (4), així com alguns professionals i periodistes estrangers. L'escriptor Baltasar Porcel hi era també present i recorda que en entrar i demanar-li el DNI, el policia li va preguntar: "¿Y usted qué coño hace aquí, si es mallorquín?" (5). Evidentment, ni la premsa d'aquell dia ni la dels següents no en va dir res d'aquest Consell de Guerra.

Tot i que el defensor era un militar d'ofici triat per Pujol ("el dia abans de jutjar-me vaig rebre la visita del defensor, un defensor fet a sort, un tinent, un xicot que per cert es va portar molt bé i del qual guardo un bon record. Em van portar una llista i vaig triar l'últim, com podia haver agafat el primer, com el que feia cinc. Li vaig fer un mal servei, perquè el vaig comprometre, però s'ho va agafar amb honradesa" (6)), tot i això, cal parlar de la decisiva intervenció de l'advocat Salvador Casanovas, l'home

72

que en nom del pare de Pujol havia presentat la querella criminal contra els policies. En efecte, Salvador Casanovas, ~~debut~~ es va moure, aconseguint que si en un principi es volia demanar 15 anys per a Pujol, la petició restés en 7, després de les seves gestions explicant que Pujol no era comunista, sinó un noi de bona família, catòlic practicant i que estimava la seva terra i que, és clar, no havia transigit amb l'insult de Galinsoga. Anys després, el mateix Casanovas ho explicaria sucintament: "A Jordi le juzgaron por un Consejo de Guerra, sumarísimo, y por tanto como abogado yo no pude intervenir, pues tenía que ser un militar. Sin embargo, yo fui a ver al fiscal y a otros. También me entrevisté con el teniente que tenía que llevar la defensa, y nos pusimos de acuerdo en cómo había de llevarla. A la hora del juicio, los militares me permitieron que, durante los descansos, yo estuviese en la habitación donde estaba el procesado. Después, como la sentencia tardaba en llegar -pues la comunicaban a Madrid y Madrid no contestaba-, y se hicieron las tres o las cuatro de la tarde, incluso el capitán general, Pablo Martín Alonso, nos invitó a comer, invitación que ni Jordi ni yo aceptamos. Después vino el momento de formular el recurso contra la sentencia, que yo mismo escribí con una máquina del Gobierno Militar. En fin, la verdad sea dicha, los militares se comportaron con una gran corrección" (7).

A l'Espanya de Franco, un règim que s'autoqualificava de catòlic, li era compromès de sotmetre a Consell de Guerra a un ciutadà catòlic. Per tant, no és d'estranyar que Pujol fos sotmès a discretes pressions per a evitar un escàndol major. Fa pocs anys, en la biografia feta per Baltasar Porcel, l'actual President de la Generalitat ho explicava així: "Ja a punt de jutjar-me aquell noi [el tinent defensor d'ofici] va venir amb un altre, que, no ho sé, devia tenir alguna funció, i em van dir: Miri, vostè el que hauria de fer és dir al tribunal que lamenta molt això que passa, etc. I jo els vaig dir: això no ho puc dir, home ja ho compreneu. Insistiren: no, no, vostè el que ha de fer és callar. Però jo continuava: a mi em sembla que heig de dir algunes coses. Ells volien evitar el pitjor: vagi en compte, perquè si vostè calla, i molt més a càrrec, si diu algunes paraules de disculpa, això es pot acabar amb sis mesos o un any, i amb una cosa i l'altra s'hi estarà molt poc temps; i si no, li demanen set anys. L'endemà m'ho va tornar a repetir el jutge instructor, que també es va portar bé amb mi, i aleshores, jo, abans d'entrar al judici, vaig parlar amb la meua dona que estava allà davant i li vaig dir: Mira, em diuen això, però és que a mi em fa l'efecte que ara tanco una etapa d'actuació i l'he de tancar ben tancada, i per tant,

jo he de dir algunes coses que tinc preparades -em vaig passar aquella nit confegint una mica de discurs, més o menys el que vaig dir, tu Baltasar hi eres, ja el vas sentir-, perquè el que passa és que si dic aquest discurs potser em surten set anys; jo tinc l'esperança que no, però de fet m'hi jugo la possibilitat que siguin set anys o set mesos. Llavors la Marta em va dir endavant, que ja s'esperaria, que ella ja entenia que jo havia, diguem-ne, de tancar dignament i eficaçment aquell episodi, perquè tot el que havia fet no perdés l'eficàcia acollint-me a una indulgència d'aquell tipus. I vaig fer-ho" (8). I continua més endavant: "Després, mentre estaven deliberant, van venir i em deien: vostè mateix es condemna, s'ha dictat la condemna, i de set anys, i si hagués tingut una altra actitud, màxim li n'haurien caigut tres. Però jo no sé que hauria passat, si molt convé m'abaixo els pantalons i també em cauen set anys; segurament que no, però tampoc no haurien estat ~~sis~~ ^{sis} mesos. En fi, torno a dir-te que a mi em va semblar que era un moment en què jo havia de donar testimoni d'una sèrie de coses i fins i tot no solament de tipus catalanista, sinó que vaig reclamar també el dret de vaga i coses d'aquest tipus que em semblava que eren essencials per a un home com jo, que era bàsicament un catalanista, i per altra banda, un home molt d'imatge cristiana" (9).

L'entrada al saló i en tot moment Pujol no va anar emmanillat pel fet de ser un militar, mentre que el senyor Pizon sí que hi anava la qual cosa li sabia greu ja que li semblava una discriminació. Pujol, en efecte, era presentat com a cristià militant, com es desprèn d'una de les seves biografies que corrien aquells dies (Document 72) (10). Pel que fa al senyor Pizon, en més d'una ocasió va ser presentat com a no nascut a Catalunya i, per tant, com a un immigrant aimant del país que l'havia acollit, cosa que no és certa, que ja el senyor Pizon és nat a Barcelona.

I va començar el Consell de Guerra. Després dels parlaments del ponent i del fiscal -que demanà set anys-, Pujol es va confessar autor de set fulls, cinc contra Galinsoga i dos més del dia de Sant Jordi, però no en canvi del "Us presentem el general Franco". En aquest sentit, afegí, que si davant la policia se n'havia declarat l'autor, això era degut a les tortures sotmeses. (En el llibre-entrevista de Baltasar Porcel, datat de 1977, Pujol reconeix ja obertament que sí, que ell en va ser l'autor (11)). En aquest sentit, el tribunal li preguntà varies vegades si se sentia més segur en mans dels militars que no pas en les de la policia, a la qual cosa Pujol contestà: "Infinitamente más", detall aquest recollit en els dos fulls que

74

parlen del Consell de Guerra (Documents 73 i 74) i també per Manent (12). A continuació, el tinent Delgado, el defensor, "va remarcar que el "regionalisme" i l'amor a la terra no era delictes. Interrupció del tribunal: d'acord, no els jutjaven "per un sentiment lingüístic o cultural, sempre justificable". El defensor recordà que ell havia estat tres anys a la Legió i que en sabia molt dels "hàbils interrogatoris" i dels mètodes de tortura, però que ara amb el tracte amb en Pujol n'havia conegut de nous. El President del tribunal reafirmà que no farien cas de les declaracions policials perquè ja sabien com eren arrancades" (13), tot afegint "las hojas sobre el caso Galinsoga más o menos pertinentes ... dejemos ya el caso Galinsoga en el que la clandestinidad podía estar justificada". En conseqüència, hom va llegir, traduït al castellà, el full "Us presentem el general Franco". Com queda dit, Pujol negà la seva paternitat. Es per això, que el defensor va demanar l'absolució basant-se en la inconsistència de les proves presentades pel que fa a aquest document, eix del Consell de Guerra.

Per la seva banda, el senyor Pizon, quan li havia tocat de parlar, s'havia reconegut com a impressor de les fulles contra Galinsoga i les de Sant Jordi, negant-se però a reconèixer el paper contra Franco. El senyor Pizon, afegí, amb el seu clar accent català, que ho havia fet sense cap finalitat crematística, ~~ni~~ ⁿⁱ com a col·laboració personal en resposta a l'ofensa d'en Galinsoga i que es ratificava en tot el que deia Jordi Pujol. Tot i això, com veurem més endavant, en la sentència s'especifica que uns pèrits van dictaminar que l'octaveta contra Franco i les de la campanya Galinsoga "puedan ser ambas obra de la misma máquina".

I així arribem a la part final d'aquest Consell de Guerra, és a dir al moment ~~en què~~ ^{en què} el President del tribunal va dir "Acusado Jorge Pujol Soley, ¿Tiene usted algo que alegar?". Era el moment oportú perquè Pujol digués el seu discurs preparat la nit anterior i del qual ja hem parlat. Gràcies a l'advocat Casanovas es van poder fer còpies d'aquestes paraules finals de Jordi Pujol (Document 75) (14). Vegem-ne algunes de les frases més significatives.

"Pertenezco a una generación que sube. A una juventud que va creciendo lentamente, naturalmente, obstinadamente, y que se mueve por exigencias espirituales y en buena parte, y esto conforta, por imperativos de tipo cristiano. (...) No estamos totalmente de acuerdo con el actual estado de cosas. Es natural, por ejemplo, que deseemos y pretendamos una mayor justicia

social. (...) Por todo lo dicho, creo que puedo afirmar... que cuando me siento... nos sentamos en este banquillo, lo hacen con nosotros, espiritualmente, en el terreno de la actitud, esta juventud a que antes me refería. Y esto es importante, principalmente para el futuro. Porque si los hechos que motivan nuestra actitud no desaparecen, situaciones como este se repetirán porque responden a una juventud que va a más y que se presenta con un profundo ~~XXXXXX~~ ^{signo} de afirmación. La decisión del Consejo de Guerra no resolverá nada. Los problemas arrancan de más hondo... (...) Si hicimos uso de la clandestinidad [en l'afar Galinoga], fue porque era el único medio de entablar un diálogo leal con el país... si bien el caso era ya del dominio público, porque se había transmitido de boca en boca... (...) ~~que ha finalizado ahora ante ustedes~~. Y hablo ahora personalmente: quiero afirmarme en lo dicho anteriormente y por lo tanto repito que mi posición no es "anti", no es la negación, sino que me afirmo en mi profunda catalanidad, y me afirmo que soy partidario de una mayor libertad, de una mayor libertad política y de una auténtica libertad sindical, y de una mayor libertad cultural...".

Com era d'esperar, ambdós acusats foren condemnats: Pujol a set anys, essent a més degradat, i Pizon a tres anys a part de veure precintada la seva impremta. Segons llegim en la sentència (Document 76), el punt principal fou el full dedicat a Franco: "Es llegado el momento de tratar de calificar jurídicamente los mismos [els fets], determinando su encuadramiento penal. Y en este orden preciso sería reconocer, en primer término, que en un manifiesto subrepticio destacado bajo titulación "Os presentamos al general Franco", en el que realmente se contienen las expresiones más importantes como presuntamente constitutivas de infracción penal, podría evidenciar la comisión de un delito de injurias al Jefe del Estado, con publicidad y por escrito fuera de su presencia, previsto en el artículo 147 del Código Penal Ordinario y sancionado en el mismo precepto con pena de prisión mayor y potestativa multa, por cuanto que no cabe dudar de los términos abierta y gravemente injuriosos detalladamente reseñados en el Segundo de los Resultados de esta sentencia. Sin embargo, no pueden pasar desapercibidas al Consejo de Guerra de Oficiales Generales, ni las circunstancias ni las fechas en que se redacta, imprime y difunde la repetida hoja clandestina, ni la finalidad que la misma se propone, al igual que otras de las intervenidas, que no es otra sino la de producir trastornos en el orden público interior, que incluso llegaron a tener manifiesta repercusión en la vida ciudadana, como lo demuestra el incidente que motivó la iniciación del atestado origen del pre

sente procedimiento.

Fueron precisamente la concurrencia de las aludidas circunstancias y finalidad de las que fundamentaron la competencia del Fuero de Guerra y deben y son tenidas en cuenta por este Consejo en este trance de calificación jurídica, para concluir que los hechos sometidos a su enjuiciamiento, rebasan por su naturaleza y alcance el delito común antes señalado y son legalmente constitutivas del delito de rebelión militar recogido en el Nº 1 del artículo 1º de la Ley de 2 de marzo de 1943, en relación con el tipificado en el artículo 289 del Código de Justicia Militar al que se equipara a efectos de penalidad, cuando que, además como acertadamente aduce el Ministerio Fiscal no cabe dudar con respecto a la plena vigencia de la precitada Ley, tanto por no haber sido derogada expresa ni tácitamente como por fundamentar el criterio de su correcta aplicación constante jurisprudencia del Consejo ~~xx~~ Supremo de Justicia Militar, en sus Sentencias, entre otras de 13 de octubre de 1948 y 10 de marzo de 1949, de acuerdo con la doctrina del Tribunal Supremo, sentada al resolver conflictos jurisdiccionales en autos de 12 de febrero de 1947 y 1º de mayo del mismo año".

El matxix dia, el capità general de Catalunya, Pablo Martín Alonso, donava el seu conforme a la sentència dictada (Document 22). Quedava ara pendent on es compliria la pena. Segons sembla hi havia la intenció de dur-los al Penal de ^{Burgos} ~~supèria~~, mentre la família, és clar, desitjaven que fos a Barcelona. Aquí hi va tornar a intervenir activament l'advocat Casanovas: era impossible de fer-ho a Barcelona perquè a la "Modelo" no es poden complir penes tan llargues. Gràcies als estira i afluixes, s'aconseguí que no fos ni aquí ni a la ciutat castellana, sinó a la Presó del Tòrrero, a Saragossa. I el dia de la seva arribada, hi havia guàrdia reforçada, doncs es tractava de dos «perillosos individus», fet aquest desmentit ràpidament la qual cosa els beneficià, en especial a Pujol, pel tracte favorable de les monges com veurem en el capítol següent.

Continua la protesta

Un ciutadà normal i corrent no s'enterava de res de res si feia cas a la premsa, la ràdio i la televisió, perquè aqueste mitjans de comunicació no en deien ni gall ni gallina de tot aquest afer. Calia, per tant, anar a les accions de sensibilització de tipus il·legal: fulls, pintades, etc. El primer signe de protesta després del Consell de Guerra s'esdevingué el 16 de juny, dia de Corpus Christi. "Una cinquantena de plafons grossos aparegueren davant d'algunes esglésies i en llocs centrals de Barcelona. Hi ha

via escrita la frase del Papa del Missatge de Nadal proppassat sobre els drets i la immoralitat d'oprimir les minories nacionals. En ple dia, grups de nois i noies els clavaven als arbres. La policia, al cap d'una, dues o cinc hores les passava a recollir" (15). L'autor d'aquests plafons era Xavi Polo el qual ens comenta al respecte el que van patir tant ell com la gent de l'Acadèmia al moment de col·locar-los ja que ho van fer pel matí i a cara descoberta. Sobre d'altres activitats de l'amic Polo en parlarem més endavant, al final del capítol.

Aquell mateix dia corrien dos papers. El primer era una carta adreçada a Jordi Pujol (Document 78) i que no porta signatura, en la qual hi podem llegir: "estigues content, el nostre poble ha comprès la teva lliçó. La lleu per arribar a arbre ha de morir. No hi ha cap cosa que valgui la pena que no s'obtingui amb dolor. I en el teu dolor, que ha fet seu, el nostre poble s'ha retrobat. I ha comprès que no és pel camí de les covardies, de les comoditats i de les renúncies que els pobles arriben a ser. Sinó pel camí de l'amor i de l'acceptació plena de totes les conseqüències que comporta. Com tu les acceptes".

L'altre full (Document 79), és una breu crida a la reflexió i a l'oració cristianes en aquesta diada de Corpus. S'hi demana de pregar "pels qui pateixen, amb tots els detinguts, catòlics o no, d'una o altra classe social, de fa temps o d'ahir". Igualment, es demana l'oració per a les "autoritats, civils o religioses, pels responsables dels sofriments i pels responsables de les vacil·lacions", com a signe de fraternitat nascuda de l'amor.

El dia 18 sortia la revista "Eclesia", "órgano de la Dirección Central de la Acción Católica Española". Aquest número 988 conté un editorial titulat "Recursos contra el delincuente" (Document 80) -un estrany títol per a despistar- en el qual es parla del problema de les tortures per part de la policia. Evidentment, en cap moment ^{no} surt el nom de Pujol, per la qual cosa la majoria dels lectors no deurién saber a sant de que i a qui es referia aquell escrit. La part més substancial és la final: "Harto significativo es, por otra parte, el hecho de que ningún Estado moderno haya dado acogida en sus Códigos penales y de Procedimiento criminal a precepto alguno que autorice la investigación del delito mediante procedimientos de tortura física o psíquica. A menos lo tendría. Buena prueba, pues, de que repugnan a la conciencia humana. I, sin embargo, ¡cuántas veces en el aislamiento de una cárcel o en la semipenumbra de una dependencia policial, se atenta contra esa conciencia y contra los derechos de la persona! Sin que ello no obste para que, en los casos más sonados, los propios Gobiernos se escan-

dalicem de sistemas por otros empleados.

Si, pues, legalmente no está permitido el empleo de la violencia, cualquier agente o servidor del Estado que hace uso de ella, quizá por exceso de celo o por falta de moderación, incumple un deber, no sólo moral, que gravita sobre su conciencia, sino de mera ciudadanía, convirtiéndose él mismo en infractor de leyes penales que sancionan en todos los Códigos los malos tratos y lesiones a tercero.

Sin que les sea excusante la permisión de superiores cuya autoridad no puede ni debe admitir lo que ni las leyes sancionan ni moral consiente".

Segons sembla, a part de la retirada dels exemplars dels quioscos de Barcelona, el Govern va pressionar al cardenal primat per tal que es publicqués una puntualització en el sentit de dir que allò es referia a l'Europa oriental, a la qual cosa el cardenal s'hi negà (16).

L'endemà, dia 19 de juny, va tenir lloc a Igualada la celebració del "Día de la Provincia". A aquest acte hi va assistir el governador civil Acedo Colunga, el qual va pronunciar un dels seus discursos plens de fe franquista. Al llarg del seu parlament, Acedo va fer referència a tots aquests fets i a les persones que participaven en la campanya de protesta, titllant-les de "mal nacidos" i més endavant de "malvados, fariseos y embusteros" (vegeu els paràgrafs significatius en el Document 11), segons es podia llegir en la transcripció del discurs feta a "La Vanguardia española" del dia 21 de juny. Aquest insult de "mal nacidos" serà àmpliament divulgat en les converses i en fulls clandestins.

D'acord amb la "Tercera carta oberta" al ministre Alberto Ullastres (Document 12), aquest discurs d'Acedo, després de quinze dies d'absència que foren pensar a més d'un que havia estat destituït, era la demostració que "tot continua dins de l'immobilisme franquista". I s'afegeix: "Però ara les coses són diferents. Comença a existir una opinió pública, que s'arrisca ja a manifestar-se, i l'escàndol aquí a l'estranger continua i continuarà". Els signants de la carta, "un grup de catòlics de Barcelona", fan una última crida, "abans no sigui massa tard", a fi que tant ell com els altres ministres de l'Opus dimiteixin, ja que l'escàndol comprometia a la seva persona, però també a l'Obra i fins i tot a l'Església. Ni cas...

Amb una finalitat semblant, però aquest cop adreçada al bisbe de Barcelona, monsenyor Gregorio Modrego, és la carta oberta que "uns barcelonins" li van enviar el dia de Sant Joan. En aquest escrit (Document 13), es parla també del manifest de l'HOAC per al Primer de Maig recollit per la po-

licia, del Consell de Guerra a Pujol, de l'editorial d'"Ecclesia" i d'un document signat per més de 300 capellans d'Euscadi adreçat a llurs prelats ~~que~~ "que dissortadament reflexa també la situació actual de la nostra diòcesi". Els signants comenten que "tot això és parlar de política" i que malgrat això es tracta de preses de posicions de persones i entitats eclesiàstiques, mentre que ^{a Bizka havia} ~~allí~~ ~~ve~~ ~~dit~~ que no podia protestar públicament per les tortures en entrar en el terreny polític. En aquest sentit se li demana que dimiteixi del seu càrrec de "procurador en Cortes", ja que "alliberat, aleshores, la persona de V.E.R. de tota mena de compromisos polítics, estaria més a la vora del cor de tots els fidels d'aquesta Diòcesi, i més lliure com a Pare i Pastor, d'escoltar els precis i les angoixes de tots els catòlics diocesans". Ni cas...

Tal era l'ambient que es respirava a Barcelona respecte de tota aquesta història que fins i tot el nou director de "La Vanguardia Española", Manuel Aznar, va ser obligat a parlar de la qüestió. En efecte, el dia 28 de juny, en la primera plana de tipografia, hi havia un extens article seu titulat "Mensaje de un español al inglés Hugh Thomas". En el mateix, després de fer avinent que diversos escriptors estrangers ~~que~~ ^{es refereix} ~~parla~~ de l'actual campanya de l'estranger a favor dels detinguts i torturats. En aquest sentit (vegeu amplis extractes en el Document 14), deia "ahora mismo relampaguea sobre nuestro destino otra zalegarca de dictorios. ¿Por qué? Porque unos ciudadanos españoles piden justicia en Barcelona, y por ahí fuera hay quienes firman que esa justicia les es denegada". I acaba: "Justicia, sí; y si es solicitada en nombre de razones verdaderas, de acuerdo con la ley, y la petición se tramita como ordenan la cortesía y el buen gusto, ¿que autoridad la negaría, sin negarse sí misma? Pero sin terror, sin alboroto".

Aquest article fou contestat amb dos papers. En el primer (Document 15), es tracta d'una carta signada i que fa referència fonamentalment a un comentari que feia Manuel Aznar sobre ~~el~~ ^{el} document enviat per ~~uns~~ ^{uns} capellans bascos als seus bisbes i del qual n'hem parlat de passada en la carta oberta a Fodrego (Document 13) i del qual n'existeix una versió catalana (17). L'altra full és una crida "per a un nou boicot a "La Vanguardia" i als qui hi anuncien", ja que "els propietaris de "La Vanguardia" i el nou director Aznar no han fet res per salvar Jordi Pujol. Tot al contrari" i ara "no podem deixar que Jordi Pujol pagui per tots, no podem abandonar-lo sense dir res, sense fer res. Si això fessim, Galinsoga podria repetir, sarcàstic: "Ya lo

decía... todos son una mierda". Com tractarem en el capítol següent, aquest ni d'altres intents de noves campanyes van reeixir, ^(Document 86). Perquè es vegi com parlava la premsa d'aquesta afer, les poques i comptades vegades que ho feia, reproduïm tot seguit una notícia apareguda a "La Vanguardia española" del dia 30 de juny: sota el títol "Nombramiento, en Barcelona, de un Juzgado especial", hi llegim: "Los periódicos de hoy publican la noticia de que el Juzgado de instrucción número 14 de la Ciudad Condal está conociendo de las diligencias que se instruyen para esclarecer los supuestos malos tratos que hayan podido recibir algunos detenidos con ocasión de un incidente ocurrido el día 19 de mayo en un teatro barcelonés". Es referia, és clar, a la querrela criminal presentada pel senyor Florenci Pujol contra Vicente Juan Creix i el cap de policia de Barcelona... Per la seva banda, Acddo Colunga es mantenia en els seus tretze d'un desafortat franquisme. Així, "El Noticiero Universal" del dia 5 de juliol, en parlar de la reunió plenària del "Consejo Provincial del Movimiento" de Barcelona, es diu: "El subjefe dió cuenta del recrudecimiento de la campaña contra España desencadenada desde el extranjero por el partido comunista, con el apoyo de algunos elementos democristianos y separatistas del interior, presentando al Consejo documentos probatorios, ofensiva que ha culminado en los atentados terroristas recientes [del dia 27 de juny, amb explosions de bombes a trens i a vèries estacions, una d'elles, a l'Estació del Nord barcelonina] y que ha sido secundada por absurdas campañas de difamación llevadas a cabo en íntima colaboración por elementos con antecedentes rojos y algún democristiano, entre ellos un corto número de clérigos que obraban, claro, por su cuenta y razón, con ciertos monárquicos extremistas y algunos otros elementos que no vacilan en intentar introducir el desorden, llevados por sus ambiciones o resentimientos. Felizmente -indicó- se trata de un corto número de individuos que, claro está, no representan ni a las Instituciones ni a la Iglesia, a las que comprometerían con su insensata y criminal actuación. Finalmente, pidió que se tomen las medidas reglamentarias, si en la comisión de estos hechos delictivos se diese el caso de que hubiese algún afiliado a la Organización [Falange (!)]". El fet de la inclusió dels monàrquics en un mateix sac juntament amb comunistes, democratacristians, separatistes i "rojos" en general, es deu al fet que Don Juan de Borbón, pare del rei Don Juan Carlos, vivia exiliat a Estoril presentant-se com una alternativa monàrquica al franquisme amb el nom de Juan III. Al respecte, "el grup monàrquic "Unión Española", que di-

11

rigeix Joaquín Satrústegui i que propugna una monarquia liberal i descentralitzadora sota Joan III, ha publicat un full informatiu condemnant els procediments militars per a jutjar allò que de fet no són delictes, sinó discrepàncies polítiques", escrivia Albert Manent (18). Per desgràcia, no hem vist cap exemplar d'aquest full.

Finalment, en el full "Notícies", datat de juliol de 1960, (Document ¹⁷), es parla de forma àmplia del ressò internacional del Consell de Guerra a Jordi Pujol. En aquest sentit, es fa referència a que el ministre espanyol d'Afers Estrangers, Castiella, fou rebut a Londres "per un bon nombre de manifestants que amb pancartes demanaven la llibertat de Jordi Pujol". O també que, a Roma, durant els actes de canonització del beato Joan de Ribera, les Joventuts Demòcrates Cristianes d'Itàlia van rebre una pelegrinació espanyola havent afixat a les parets dels catells de protesta pels procediments totalitaris de la policia espanyola.

La campanya de Xavi Polo

Xavier Polo, de qui ja hem parlat en d'altres ocasions com a organitzador dels grups d'acció de la gent de l'Acadèmia, va muntar la seva pròpia campanya d'agitació. Segons pròpia declaració, algú li va dir que durant els interrogatoris a "Jefatura" pels fets del Palau, els policies se sentien segurs i afirmaven "ahora ya estáis listos por muchos años. Hemos acabado con el movimiento catalanista". Aleshores vivia amagat, però va decidir de sortir i demostrar a la policia que allò no era veritat, multiplicant-se per deu, i per vint i per cent. Polo, tot i estar fitxat, va deixar el seu amagatall i entrà en contacte amb els companys de l'Acadèmia. La seva idea era que calia fer conèixer a tots els nivells el nom de Pujol, associat al de Catalunya. I va començar a pintar.

La primera pintada -abans del Consell de Guerra- fou a la zona de Sant Joan de les Abadesses, amb motiu que el dia 5 de juny s'hi col·locava un monolit amb el poema "La vaca cega" de Joan Maragall. Aquell dia, tots els voltants del poble aparegueren pintats amb "Pujol. Catalunya". Normalment, ho feia la feina sol, però de vegades era ajudat pels companys Casajoana, Cunyer i Batlle, però sobretot per les noies de l'Acadèmia -menys tocades quan les detencions del Palau- les quals van demostrar molta sang freda i força coratge. Destaquem alguns noms: Maria Carme Almoda, Anna Camps, Teresina Polo, Àngels Font, Montse Pujadó, Mariona Franquet, Isabel Ferrer, Regina Faura, Pilar Porcel, Erica Daunert i Guimar Aumell. Aquell mateix dia i davant de la guàrdia civil, els de l'Acadèmia van cantar una cançó ^{escrita} feta per ells, "La

gent del Palau", que més tard ciclostilarien i repartirien la qual cosa la va fer popular en els medis dels joves catòlics catalanistes. Es tractava d'una adaptació de la "Cançó de taverna", d'Apelles Mestres, amb una nova lletra (Document 88) (19).

Però la veritable campanya va tenir lloc després del Consell de Guerra. La primera pintada tingué lloc a la Rabassada. Junct amb Jaume Casajoana van posar múltiples "Jordi Pujol. Catalunya", així com la frase pronunciada per aquest durant el judici sumaríssim: "Som una joventut que puja lentament, però obstinada". A partir d'aleshores, normalment sol o bé acompanyat, es va prometre que durant sis mesos no dormiria ^{els dijous} (per les nits, al temps que els caps de setmana es dedicava a fer excursions per tot Catalunya amb igual intenció (20). Polo s'havia adonat que a les carreteres i zones rurals les pintades duraven més temps que no pas a les ciutats. Es per això que va inundar Catalunya amb "Pujol. Catalunya. Llibertat". Aquesta campanya, és clar, va ser detectada per Falange, els quals es van dedicar a afegir al cognom Pujol els mots "Anís" o "Ron". Però Polo no es va desanimar: home pràctic per excel·lència, va pensar que en podria treure algun profit. En efecte, se li va ocórrer de fer ell el mateix, en la creença que la gent en veure aquest embolic de "Catalunya. Llibertat. Anís o Ron Pujol", es preguntaria què volia dir tot allò, és a dir que en parlaria.

I vinga a pintar. Referent a aquesta campanya de pintades (Documents 89 a 92), Polo ens ha explicat dues anècotes. En més d'una ocasió pintava els voltants de pobles on hi havia gent coneguda i després els anava a veure i els felicitava per la feina que ells havien fet, a la qual cosa li contestaven que sí, que havien treballat de valent, passant mil dificultats... En una altra ocasió, en un poble de la costa (Premià, potser) estaven pintant ell i Lluís Maria Sunyer, quan de cop van veure que s'acostava un cotxe. Per si d'acàs, s'amagaren en un camp de melons. Era de nit i vet aquí que a la poca estona se'ls va aparèixer un pagès armat d'una escopeta el qual els cridava "Ja us tinc, lladres!". No cal dir que els va costar de convèncer a aquell bon home que ells no robaven melons, sinó que es dedicaven a coses més perilloses.

Tal va ser la volada d'aquesta campanya que fins i tot uns amics molt propers a Pujol el van anar a visitar per a demanar-li que deixés de pintar, doncs tot això podia perjudicar a Pujol. Ell, evidentment, s'hi va negar i continuà amb la seva acció nocturna.

Una de les múltiples accions en aquest sentit, fou la Festa de Cantonigrós

13
d'aquell any. A l'igual que havia fet el dia de Corpus, van ^{modelar} ~~fer~~ unes plaques circulars de fullola, pintades de color blau cel, amb la inscripció "Aneu per la dreta" les quals van col·locar en tot l'itinerari en direcció a Cantoni-grós. A més, van aprofitar l'ocasió per a pintar tots els arbres dels camins amb "Pujol. Catalunya". Polo ens comenta que el dia de la Festa molta gent va quedar agradablement sorpresa en trobar-se amb un indicatiu de tràfic escrit en català.

D'altra banda, en l'Aplec de Matagalls d'aquell mateix any, ell sol va pintar la nit anterior tota la muntanya -els arbres- i com a al cim no n'hi havia, en va clavar un poste pintat també amb el seu eslògan preferit "Pujol. Catalunya".

Per acabar, Xavi Polo ens parla de les llargues hores passades per ell i per les noies de l'Acadèmia gravant el nom de Pujol a monedes o escrivint-lo en bitllets de Banc (Documents ^{93 i 94} ~~93 i 94~~).

17

Notes

- (1) He vist una altra versió d'aquest full a "Veu Catalana", Mèxic, Nº 23-24, de 15 de maig-15 de juny 1960, p. 8.
- (2) Pere de Creixell..., article ja citat "Batalla campal al Palau de la Música Catalana".
- (3) Pere de Creixell..., article "Consell de Guerra contra el dirigent catòlic Jordi Pujol", sense datat, però segurament de juliol 1960.
- (4) Idem.
- (5) Baltasar Porcel, "Jordi Pujol". Editorial AC. Barcelona 1977, p. 40.
- (6) Idem., p. 38.
- (8) Sergio Vilar, "Protagonistas de la España democrática". Ediciones Sociales. París 1968, p. 419.
- (8) Baltasar Porcel, op. cit., pp. 38-39.
- (9) Idem., p. 40.
- (10) Biografies de Jordi Pujol: a part una escrita per Rafael Wirth i que ha de publicar Grijalbo, i d'una altra a càrrec de Baltasar Porcel i que editarà Lara, aquestes:
 - "Jordi Pujol", sèrie "Políticos para la democracia", Sedmay ediciones. Madrid 1976.
 - "Jordi Pujol", sèrie "Los líderes". Editorial Nueva Europa SA. Madrid 1976.
 - "Un home per a un país", fulletó editat per CDC amb motiu de les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980.
 - Pere Oriol Costa, "Políticos para unas elecciones: Jordi Pujol". Editorial Cambio 16. Madrid 1977.
 - Baltasar Porcel, "Jordi Pujol". Editorial AC. Barcelona 1977.
 - Sergio Vilar, op. cit., pp. 409-417.
 - Manuel Ibàñez Escofet, "Entrevista epíleg a Jordi Pujol", dins Jordi Pujol, "Una política per Catalunya". Editorial Nova Terra. Barcelona 1976, pp. 203-256.
- (11) Baltasar Porcel, op. cit., p. 33.
- (12) Pere de Creixell..., article ja citat "Consell de Guerra...".
- (13) Idem.
- (14) Aquestes darreres paraules de Jordi Pujol foren àmpliament divulgades. En aquest sentit puc dir que posseeixo varies còpies amb diferents encapçalaments: "Palabras pronunciadas por Jordi Pujol ante el Consejo de Guerra que le condenó a siete años de prisión", "El Dr Jordi Pujol

habló así ante el Consejo de Guerra que le condenó a siete años", i "La declaració de principis de Jordi Pujol". En algun cas hi ha variants en el text.

- (15) Pere de Creixell..., article ja citat "Consell de Guerra...".
- (16) Luis Ramírez, "Nuestros primeros veinticinco años". Ediciones Ruedo Ibérico. París 1964, p. 232.
- (17) Es tracta d'un document de sis folis titulat "Escrit signat per 332 sacerdots de les Diòcesis de Bilbao, San Sebastián, Vitòria i Pamplona, i adreçat als respectius bisbes el 30-V-60" i que comença: "Des de fa ja bastant de temps no ha sortit a la llum cap document firmat per un grup de sacerdots bascos".
- (18) Pere de Creixell..., article ja citat "Consell de Guerra...".
- (19) Com a detall curiós, afegiré que durant la Dictadura de Primo de Rivera també es va fer una altra versió d'aquesta "Cançó de taverna" d'Apelles Mestres. Vegeu: Joan Creixell, "Poesia patriòtica catalana sota la Dictadura de Primo de Rivera". Nadala 1977, p. 48.
- (20) Vegeu l'entrevista de José Martí Gómez, "X. Polo, un "comando" del Pujol agitador", a "El Periódico", del 4 de maig de 1980.

Epíleg

PEL CAMÍ D'UNA DÈCADA DECISIVA

La campanya per la llibertat de Jordi Pujol no aconseguirà el seu objectiu. Tot i això, el nom de Pujol serà àmpliament conegut a nivell nacional català i, amb menys intensitat, a l'estranger. Un altre fet positiu serà la demostració palpable que el catalanisme polític era capaç de provocar un ampli ressò entre la població, aconseguint victòries importants i fins i tot creant els seus "màrtirs" per dir-ho així, cosa fins aleshores gairebé reservada als anarquistes i als comunistes.

Per desgràcia, el moviment catalanista iniciat amb la campanya Galinsoga, continuat amb els fets del Palau de la Música i acabat amb el Consell de Guerra -d'una durada d'uns cinc mesos ben bé-, anirà esmorteint-se mancat d'una direcció política. Amb això no vull dir que l'empresonament de Pujol signifiqui l'escapçament d'aquest moviment, sinó que per tractar-se d'un estat d'opinió majoritàriament espontani, no organitzat ni coordinat, aplegant al seu si persones, grups, entitats... de tota mena, es feia molt difícil que alguna organització recollís els fruits i canalitzés les energies disperses, ja que els partits només eren vàlids per a la vida clandestina i sols podien abastar a molt poca gent amb un esperit militant i partidista. D'altra banda, subsistia la impossibilitat real d'accedir a la legalitat o a la tolerància, a fi de controlar, impulsar i eixamplar aquest moviment. Per tant, a l'igual que amb la vaga de tramvies del 51, el moviment popular es morirà per si mateix, veient-se obligades les forces democràtiques i els participants en general, a presenciar impotents aquest esllanguiment.

Recordem que aleshores encara no existia un organisme unitari com la Coordinadora (1968) o l'Assemblea de Catalunya (1971).

En conseqüència, al llarg d'aquest capítol ens limitarem a exposar sumàriament una sèrie de fets relacionats amb tota aquesta història. No es tractarà, doncs, d'una crònica puntual de tot el que va passar entre la fi del Consell de Guerra (juny 1960) fins a la posta en llibertat de Jordi Pujol (novembre 1962). Ho fem així amb el convenciment que a partir d'ara assistirem a una nova forma d'activitat catalanista: gràcies a l'apertura del règim, en comptagotes, és clar, la fins ara pura i simple agitació es transformarà qualitativament. *Les noves generacions aprofitaran totes les oportunitats* En efecte, la vida catalana es dinamitzarà en molts camps: la cultura (creació de noves editorials i llançament

de les primeres revistes al quiosc), la música (Nova Cançó), la Universitat (Caputxinada i una contínua efervescència), l'acció sindical (naixement del moviment de Comissions Obreres), la vida associativa (revifament d'entitats i associacions i creació de noves fórmules associatives), el camp polític (alguns vells partits tornem a la càrrega, se'n creen de nous, hi ha moltes escissions, es crea la Coordinadora), en el de les creences religioses (l'immens impacte del Concili Vaticà II a casa nostra), en la vida de cada dia (amb el turisme i la societat de consum incipient), etc., etc. En acabar aquesta dècada, Catalunya haurà canviat força i ja no serà tant una societat a la defensiva, sinó una col·lectivitat que porta la iniciativa -pròpia i particular- en molts camps i havent-se d'enfrontar a nous problemes -el de la immigració, per exemple- sense disposar ^{encara} de cap element de poder polític.

Un manifest solidari

El dia 2 de juliol era lliurat a l'Audiència Territorial de Barcelona un escrit signat per 420 persones de totes les classes socials i ideologies, protestant per les tortures als detinguts pels fets del Palau. Aquest manifest (Document 35), porta data del 4 de juny i, segons mossèn Dalmau, un dels seus impulsors, fou producte de l'"estat d'indignació pública davant els maltractes de la policia (...) exposant que un rumor públic fundat es respirava aquells dies per tot Catalunya segons el qual la policia havia conculcat les lleis vigents al país que prohibeixen els maltractes i tortures, i demanant que es fes una investigació legal dels fets a fi d'aclarir la situació i castigar als culpables" (1).

En aquesta ocasió, però, la cosa no acabaria aquí. En efecte, "al cap de poc temps, comencen a arribar citacions de l'Audiència als signants de l'escrit a fi de sotmetre'ls a un interrogatori mig legal, mig policíac -per part del President de l'Audiència. Preguntava el President com havia sabut el signant la notícia dels maltractes (una pregunta correcta), qui li havia donat l'escrit a firmar (una pregunta incorrecta), etc. Tots els demandats es rati ficaren en la firma sense una sola excepció, de tal manera que després de 120 declaracions, davant la unanimitat dels declarants, es donà per acabada la citació dels 420" (2).

Calgué esperar uns mesos per a continuar el fil d'aquesta història. Com veurem més endavant, pel febrer de 1961 la querrel·la criminal presentada pel pare de Jordi Pujol (Document 52) era sobresseïda. Tot i això, pel Nadal de 1962, quatre dels signants reben una citació per a ser processats per

20

"injurias a los organismos estatales", qualificació que amb el temps passarà a ser de "calumnias" i finalment de "propaganda ilegal". Pel febrer del 1965, i davant el "Tribunal de Orden Público" de Madrid tenia lloc el judici, amb la presència de més d'un centenar de sacerdots solidaris amb mossèn Dalmau i que van protagonitzar uns incidents molt comentats a l'estranger. De tota aquesta història se'n va publicar un opuscle clandestí del qual en reproduïxo les tres primeres pàgines (Document 1b), fins que recentment mossèn Dalmau n'ha fet un llibre (3). Els acutats foren aquests.

La dimissió d'Acedo Colunga

El 18 de juliol de 1960, aniversari del "Alzamiento Nacional" del 36, va tenir lloc al Parc de la Ciutadella una "cena de campaña", amb l'assistència de 6.000 "excautivos, excombatientes y militantes del Movimiento Nacional". El governador civil va pronunciar un discurs d'exaltació franquista, en el qual també va parlar dels esdeveniments que ens interessin. Si en el cas d'Igualada va qualificar Fujol i companyia de "mal nacidos" (Document 1a), en aquesta ocasió l'epítet serà menys brutal però no per això menys insultant. En efecte, ara els titlla de "farsantes, falaces" i com a no catòlics! (Document 1c).

Aquest discurs va ser àmpliament comentat en un full escrit en castellà que amb el títol "Glosa al trascendental ~~discurs~~ (?) discurs del governador civil de Barcelona del 18.7.60" (Document 1d), es fa broma de l'al·locució tot comentant frases o paràgrafs significatius. El full en qüestió porta com a signatura la frase "Felip tanca l'aixeta", il·lustrada amb un d'aquestes estris.

Com ja hem dit en ocasions anteriors, el governador civil es queixava que el Govern feia més cas a l'alcalde Porcioles que no pas a ell. En conseqüència, si hem de fer cas a Franco quan diu "Acedo fue un buen gobernador, pero no tuvimos más remedio que aceptar su reiterada dimisión" (4), la "Nula" com era conegut popularment no va parar fins que aquesta li fou acceptada. Evidentment, davant l'opinió pública es va tractar d'un simple canvi del titular del Govern Civil, ja que la premsa del dia 22 d'octubre de 1960 en fer referència del Consell de Ministres del dia abans, deia senzillament que havia estat nomenat nou governador civil i "jefe provincial del Movimiento" de Barcelona el senyor Matías Vega Guerra. Aquell mateix dia, els diaris publicaven la nota de comiat d'Aceto Colunga (Document 1e), tot ^{la} dient que "al cesar en el mando civil de la provincia, mi alma es sólo capaz de una inmensa gratitud". Sembla, però, que es va acceptar la seva di-

missió abans d'haver designat el seu successor. Això queda clar en un comentari fet pel Dictador: "Eso [dimissió d'Acedo] fue cosa del ministro [de la Governació], una precipitación, desde luego, pues si bien Acedo manifestó varias veces su deseo de marcharse, es natural que hasta no tener designado el que le fuese a substituir, hubiese esperado el gobernador, y no hubiese quedado la provincia con menos autoridad" (5). Acedo, franquista fins la mèdula, cansat de la seva marginació, es veié obligat a dimitir. Els temps havien canviat i ell era un obstacle per a l'"Operación Catalu-
ña" en si i per als nous plantejaments ^{del Govern} envers el país català.

Aquest canvi fou comentat en un full (Document 100), segons el qual la seva marxa "és la culminació d'uns fets que han posat de nou al carrer l'endèmic problema de Catalunya". Després de fer esment de la campanya Galin-soga, del Palau, de les tortures i del Consell de Guerra, "indicis elo-
quents d'aquest ressorgir de Catalunya com a poble", i que van provocar tantes i tantes protestes, es parla del nou Governador Civil. En aquest sentit es diu: "ha de saber que Catalunya vol ser respectada i que en tots els catalans hi trobarà sempre homes disposats a fer-se respectar i a fer respectar els drets de Catalunya com a poble". I s'afegeix: "Aquest respecte no suposa trencament de la unitat, sinó que és l'única manera d'as-
segurar-la. Catalunya vol fer via juntament amb els altres pobles hispà-
nics en una mútua fidelitat a la pròpia manera d'ésser i vol caminar vers aquesta unitat pels camins de la llibertat, única garantia sòlida de la nostra dignitat d'homes i de catalans". Pel que fa a Jordi Pujol, el full l'esmenta pel seu nom i diu que "la seva actitud, valenta i clara, és un exemple per tots i esperona la nostra acció col·lectiva. Veïem que el seu sacrifici no és estèril i això ens diu que el nostre tampoc no ho serà".

Un any després, en el Congrés Internacional de Dret Civil Aeri, celebrat a Guadalajara, Jalisco, Mèxic, hi assistí Acedo Colunga com a representant ~~espanyol~~, com a Director General d'Aeronàutica que era. El Centre Català d'aquella ciutat es va mobilitzar, fent-ho en especial el seu president ac-
cidental, l'amic Josep Maria Murià, el qual va fer inserir al diari "El informador" un anunci pagat adreçat a les primeres autoritats polítiques i morals de l'Estat de ~~Guaxakaxaxa~~ Jalisco, explicant fil per randa l'ac-
tuació de "Pelipe" (sic) referent a l'afer del Palau de la Música. En a-
quell informe es deia que "la actuación de Felipe Acedo Colunga, de la con-
textura moral de un Eichmann, sobrepasa los límites políticos, se trata de
unos delitos sádicos en contra de la humanidad, condenados por todas las

sociedades libres y principalmente las cristianas". Aquest anunci va aparèixer en el diari local precisament el dia de l'obertura de l'esmentat Congrés, així que en aquest acte tothom n'anava ple. Es per això, que aquell migdia, Acedo Colunga desapareixia del mapa prenent l'avió i tornat a Madrid. Al respecte, Murià ens explica que amb el diari a la mà van anar a veure els "charros" i d'altres grups folklòrics que havien de festejar els reunits als quals van convèncer perquè no actuessin -i així ho van dir públicament- si hi era present l'ex-governador civil de Barcelona. D'aquest Informe en reproduïx una còpia (Document 101) que no és ben bé igual a l'original, sinó feta després. En efecte, l'anunci del diari anava signat per Josep Maria Murià i no pas pels "Catalans de Guadalajara", al mateix temps que no existia la nota a peu de pàgina.

Per als interessats en conèixer més detalls de la vida d'aquest personatge, s'han publicat en català dues breus biografies seves (6).

Ressò internacional

La tasca d'extensió de tots aquests fets fou realitzada a dos nivells. Per una banda, els corresponents de la premsa internacional a Madrid van informar de les fites més importants del procés: destitució de Galinsoga, fets del Palau, Consell de Guerra, tortures i maltractes. Per una altra, des de l'interior es van divulgar els pormenors dels esdeveniments de cara les comunitats de catalans exiliats perquè aquests se'n fessin ressò a cada país de residència.

Com a exemple del primer cas hi ha desenes de notícies dels principals diaris occidentals. Com a botó de mostra del segon cas, parlarem de diversos documents. La Confederació Internacional de Sindicats Lliures va dedicar un número sencer del seu butlletí informatiu "sobre les dictadures", "Lumières", als fets i a les tortures (Document 102). Es tractava d'una transcripció força àmplia del document elevat pel Col·legi d'Advocats a l'Audiència de Barcelona.

Pel que fa als catalans de l'exili, els de l'èxil feien circular per Sud-amèrica i també per Catalunya un targetó sobre els fets del Palau (Document 103). El Centre Català de Caracàs en va parlar en el seu butlletí Nº 99-102, ^{amb} una nota dedicada a Pujol (Document 104). El butlletí interior del Secretariat de Catalunya d'UGT, en el seu número d'agost 1960, ens informa que ha estat creat un Comitè de Defensa dels catòlics perseguits pel franquisme, entre els quals esmenta a Pujol i a Pizon (Document 105). El primer número de "Diàleg", revista d'UDC publicada a París, saluda a

47

Jordi Pujol amb motiu del seu alliberament (Document 106). Pel maig de 1961, a Mèxic era publicat un fulletó de quatre planes tot recordant el primer aniversari dels fets i contenint una sèrie de fotografies de pintades de les quals parlarem més endavant (Document 107).

L'acció internacional va arribar fins i tot a l'ONU, gràcies a la decisió del Consell Nacional Català del Dr. Josep M. Batista i Roca. En efecte, en un document adreçat a la "Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides", signat per Miquel Ferrer, Secretari General del CNC, es demanava "que sigui designada una Comissió Internacional que s'encarregui d'obrir una informació sobre els fets denunciats i controli la tramitació de la denúncia feta pel Col·legi d'Advocats de Barcelona, per tal que els servidors del règim totalitari espanyol no puguin eludir l'acció de la Justícia que mereixen pel seu comportament inhumà" (7). No hi va haver resposta a aquesta carta (Document 108). Sobre el mateix tema, el CNC també va adreçar sengles notes al President i a la Conferència Latino Americana Pro amnistia dels empresonats i Exiliats Polítics d'Espanya i Portugal, que es va celebrar a Montevideo el gener de 1961 (Documents 109 i 110). En aquesta ocasió, fou aprovada per unanimitat una resolució que deia textualment: "Hacer llegar un saludo de solidaridad a los presos políticos y a sus familiares de España y Portugal, y otro especial para el Colegio de Abogados de Barcelona y demás asociaciones profesionales de España y Portugal por la conducta que vienen observando en la defensa de los derechos humanos que están en el cumplimiento de su deber profesional" (8).

Sobresseiment de la querrela als policies

La querrela criminal presentada pel pare de Jordi Pujol contra Vicente Juan Creix, inspector de la Social, i contra el cap de Policia de Barcelona, Juan Estévez González, de la qual ja hem parlat (Document 58) constituí el Sumari 290-1960. A la querrela, s'hi va afegir un complet dossier elaborat pel Col·legi d'Advocats. Com ja s'ha vist, l'advocat era Salvador Casanovas al qual s'hi va afegir Enric Vila Casas, ja que el detingut Lluís Maria Sunyer va presentar al seu torn una altra querrela contra Creix, i dos policies més: José Olmedo i Gregorio Martín Guijarro, igualment per maltractes. El Jutjat número 14 de Barcelona fou l'encarregat de l'esmentat Sumari.

Tant l'advocat Casanovas com l'advocat Vila Casas expliquen les greus dificultats que van tenir per a tirar endavant la querrela. En aquest sen-

R

tit especificquen que no tots els querellats es van presentar a les sessions de "careo" i que, a més a més, el jutge impedia que els lletrats els fessin preguntes directament: ell s'encarregava de transmetre-les després d'haver canviat el sentit si ho creia convenient. Finalment, amb data de 10 de febrer de 1961, ambdós advocats foren notificats que el Jutjat 14 sobreseïa lliurament els policies. Es per això, que Vila Casas va adreçar una carta a la Junta del Col·legi d'Advocats ^(Document 112) notificant-los el fet, ja que amb un sobreseïment lliure hi ha la possibilitat que el querellat al seu torn presenti una querella per calúmia al querellant, cosa que no va succeir.

La notícia del sobreseïment lliure fou publicada a la premsa de Barcelona, llevat de "La Vanguardia española", i també a la de Madrid. Com es pot llegir en la nota adjunta (Document 112), que la majoria de lectors no sabrien a que es referia, la resolució fou feta en base "de la no existencia de indicios racionales de haberse perpetrado el hecho que dio motivo a la formación de la causa [!!]". Aquest sobreseïment provocaria diverses reaccions com veurem a continuació.

La Junta del Col·legi d'Advocats, en la seva reunió del dia 21 de febrer, va fer "constar en acta el desagrado por la nota publicada en la prensa comentando el auto de sobreseïmineto", com així consta en la Circular 300 del Col·legi d'Advocats de Barcelona (Document 113).

Per a l'acció clandestina, disposem de tres documents al respecte. El primer, signat per la Unió dels Universitaris Catalans (U) de la qual en desconeixem la seva línia. Hi llegim: "Quan tothom esperava una pública sanció contra els autors materials d'aquells insults sacrílegs i d'aquelles violències corporals, vergonya dels funcionaris encarregats de vetllar l'ordre públic, i l'indult dels valerosos ciutadans defensors de l'honor de Catalunya, ofès per En Galinsoga, s'ha fet pública la declaració que constitueix un escarni a la veritat, a la Justícia i a la decència pública, i un nou testimoni que les Institucions oficials espanyoles no són cap garantia per al respecte dels drets de la persona humana, reconeguts en totes les nacions del món cristià, doncs en els seus actes segueixen fidels als procediments dels règims totalitaris que les engendrà i que amb les seves armes les imposà a Espanya. (...) Catalans! No us deixeu enganyar, les coces segueixen com en els temps dels Acedo i Galinsoga, i no oblideu que els defensors del nostre honor nacional segueixen empresonats a Saragossa i tractats com els més perillosos criminals". (Document 114).

Document 114.

Un altre paper, aquest sense signatura, és una crida a la mobilització estudiant a una campanya de protesta contra els torturadors. S'hi diu que "aquesta és la justícia de l'Espanya franquista! Aquesta és la justícia dels "piadosos" ministres de l'Opus Dei", i que "la nova joventut té suficient coratge per enfrontar-se amb la tirania i la iniquitat" (Document MS).

L'altre full, imprès i titulat "No s'ha fet justícia!" (Document 116), refà la història dels fets tot posant l'accent amb la figura del nou director de "La Vanguardia", Manuel Aznar, el qual havia dit que es faria justícia (Document 84). En aquest sentit, ~~es diu~~ es diu: "Si s'ha fet justícia, quin inconvenient hi ha en publicar-la? ^[La Vanguardia?] A nosaltres no ens fa por la veritat". El paper acaba amb un "No oblidem, ciutadans, els nostres presos", reflex de la situació del moment, limitada a alguns fulls i això sí a moltes, moltíssimes pintades arreu de Catalunya.

La campanya d'un francotirador

Com és de suposar, en la campanya a favor de la llibertat de Pujol hi van intervenir moltes persones, la majoria de les quals d'una forma anònima. Per una casualitat de la vida ens ha estat possible de conèixer a un d'aquests francotiradors: l'amic R.S.T., militant del Front Nacional de Catalunya. Ramon, home d'acció, va actuar pel seu compte i es va inventar un nom "Resistència Catalana", sense saber que aquest grup existia realment: vegeu els dos fulls de la campanya Galinsoga fets a l'Argentina, així com el Document 102, on hi veiem un tampó amb el nom de Jordi Arquer -antic dirigent del PCUM- com a delegat a l'exterior d'aquesta organització. Tant se val, la qüestió és que l'amic Ramon va fer bona feina, de la qual en donava notícia escrita i gràfica a gent de l'interior i a grups de l'exili. En efecte, muntat en la motocicleta o amb el cotxe dels sogres es dedicà a pintar Catalunya tot fent la competència a Xavi Polo (Documents 11 a 11). També va concebir la idea de fer autoadhesius. En aquest sentit, encarregà un tampó a nom d'un bar suposadament existent a Mollet (Document 102). A continuació el va retallar eliminant les paraules sobreres de tal manera que quedava "CATALUNYA Pujol" (Document 116). Tot seguit va comprar fulls i més fulls amb pegatines rodones, els va imprimir a mà i els anava enganxant per tot arreu. També va tenir l'ocurrència de posar l'eslògan esmentat a bitllets de Banc i els va fer circular. Com a mínim, sabem de dues publicacions ^{que} ~~se van~~ es van fer ressò d'aquests treballs: el document mexicà ja es-

mentat amb el número ¹²⁷ i la revista "Foc Nou", òrgan de la Joventut del Casal Català de París, Nº 6, d'abril de 1961, p. 10.

El company R.S.T. també és l'autor de la bandereta que il·lustra la coberta d'aquest llibre, ~~així com de diverses monedes gravades amb xxxxxxxx el nom "Pujol" (Document 111)~~. Finalment, i d'acord amb la idea general d'escampar al màxim l'eslògan "Catalunya Pujol", en Ramon va escriure i publicar dos comunicats, signats "La Resistència Catalana". En el primer (Document ¹¹¹), demanava que "dels dies 10 al 20 [de desembre de 1960] envieu-li [a Jordi Pujol, a la presó de Saragossa] targetes, cartes, postals, etc. com a homenatge i solidaritat amb el seu gest". L'altre comunicat (Document ¹²⁰), escrit en el primer aniversari dels fets del Palau, constituïa una crida per a popularitzar arreu de Catalunya l'eslògan "Catalunya Pujol", "com a expressió de la vostra protesta". Aquest segon escrit fou publicat a "Veu Catalana", de Mèxic, Nº 35, datat de maig de 1961.

Altres documents

L'octubre o novembre de 1960 era distribuït un full (Document ¹²¹), en el qual es parla de la prohibició d'una conferència de tipus religiós a Igualada per part de l'alcalde. L'escrit, que comença amb la frase "Els mots de Jordi Pujol van tenint conseqüències", és una crida a l'acció, però en el sentit de divulgar notícies i fets, ja que "la força de les dictadures és la falta d'informació de la gent que ens torna mesells i incapaces de reaccionar". Per la qual cosa, es demana que "a màquina, amb multicopieta, informeu, informeu. I llavors tot sacrifici serà fecund".

Els Nadals de 1960 i de 1961 foren les dates escollides per a iniciar una campanya de solidaritat envers Pujol i Pizon. En aquest sentit, es van distribuir sengles "Felicitacions de Catalunya" (Documents ¹²² i ¹²³), en les quals es demanava d'enviar obsequis i felicitacions als familiars d'ambdós presos, als quals es dona les gràcies pels seus gestos en defensa de la nostra dignitat col·lectiva. En cada cas s'inclouia l'adreça dels familiars.

Marta Ferrusola recorda que aquestes Felicitacions foren idea de Xavi Polo i d'altres companys del grup i que el seu resultat va ser positiu: "Llegaron centenares y centenares de regalos anónimos. Lo que más había era comida: galletas, chorizos, vino, longanizas... Llené una habitación de la casa. Durante los dos años y medio de prisión, acudía cada sábado, acompañada de los suegros, a Zaragoza. Entonces le entregaba absolutamente todo. El hijo mayor me pedía a veces una galleta y yo le decía que no, que eran

95

para el padre. Jordi lo repartía con los compañeros de la cárcel" (9). Per la seva banda, la família del senyor Pizon va rebre cartes (Document 125), així com alguns diners i visites de gent que volia conèixer la casa ~~xix~~ on vivia un patriota.

El febrer de 1961 apareixia un llarg escrit titulat "Un testimoni: Jordi Pujol" (Document 126), que començava dient que "l'any 1961 assenyala els vint-i-cinc anys del començament de la guerra civil", tot afegint que "la joventut d'aquest país, en canvi, no tindrà cap oportunitat "legal" de donar publicitat al seu balanç". I continuava: "contra aquest estat de coses s'hi oposen les noves generacions conscients del que passa. Els testimonis personals són cada dia més freqüents. Darrerament a Catalunya en Jordi Pujol s'ha constituït en el símbol d'una joventut que no ha perdut la fe i l'esperança en el redreçament del pobal". Després de fer llargues referències a les paraules de Pujol davant el Consell de Guerra, s'afegeix que "cada dia que passa la figura d'en Jordi Pujol s'ageganta als ulls de la joventut que veu en ell l'exemple que l'esperona a prendre posicions actives. Cada dia, cada hora, cada minut d'empresonament d'en Jordi Pujol són un crit d'esperança que neix en uns i creix en altres. El seu sacrifici és fecund". I acaba: "Cal que la figura i el pensament d'en Jordi Pujol sigui coneguda; no perdeu l'oportunitat per a difondre el seu coneixement".

Una altra mostra de solidaritat envers Pujol la constituí una carta enviada per uns tres-cents metges barcelonins a Saragoosa amb motiu del dia de Nadal. Aquest text que no hem vist, comptava amb les signatures del Dr. Agutí Pedro i Pons i dels caps dels principals serveis dels hospitals de Barcelona. Juntament amb la carta, ~~xx~~ ~~la~~ van regalar les obres completes del Dr. Torras i Bages (10).

Per Sant Jordi de 1961, es va organitzar una missa a Santa Maria del Mar (Document 127), a la qual hi van assistir unes 2.000 persones (11). Amb aquest motiu es va repartir un full Recomanant de celebrar misses en les quals en l'ofertori es recités com "oratio fidelum" deprecacions sobre el tema (Document 128).

Coincidint amb Sant Jordi, el vell patriota català Daniel López, de la Unió Catalanista, feia imprimir i distribuïa un poema dedicat a Pujol amb el títol de "Sant Jordi, patró de Catalunya", (Document 129). Una altra poesia dedicada a Jordi Pujol fou "El Sant Jordi del Captiu", escrita per Ventura Gassol i que resultà guanyadora de l'Englantina d'Or en els Jocs Florals de la Llengua Catalana celebrats el dia ~~Dia~~ de Setembre de 1961 a

L'Alguer. L'ex-Conseller de Cultura de la Generalitat, en recitar el poema (Document 130) va dir públicament que era dedicat a Pujol. Durant la Setmana Santa d'aquell any, "el Pare Abat [de Montserrat, Dom Aureli Escarré], en fer el sermó, digué als fidels que les tovalles de l'altar foren regalades per un que està empresonat injustament i, després, a l'hora de les pregàries, un monjo, a més de demanar "pregueu pels pecadors, els sofrents, els exiliats...", afegí "i pels qui no estimen Catalunya, pels que la desconeixen i pels qui la persegueixen". També amb motiu d'una nota oficiosa que publicà la premsa franquista i que confonia malèvolament el fet que la festa de Sant Jordi hagi tinguts canvis litúrgics amb la inexistència del Sant, el Pare Abat va clamar indignadíssim: "Ens el volien prendre, ens el volien prendre, i no a Roma, sinó ja sabeu qui..." (12).

En commemoració del primer aniversari del Consell de Guerra, els amics de Pujol van repartir un full (Document 131) recordant aquell fet: "Merceixen els catalans aquest tracte? Es cap delictes defensar la dignitat dels catalans? Hi ha dret a tot això?". Igualment, es feia una crida a no assistir a cap espectacle aquell 13 de juny de 1961, com a "prova de solidaritat que ens honorarà una vegada més".

Punt final

A la presó tant Pujol com Pizon van treballar: el primer a la infermeria i el segon com a relligador. Segons la llei, qui treballi complint una penes veurà reduïda a la meitat la seva condemna. D'altra banda, en tractar-se de la primera condemna i si el penat observa bona conducta, pot complir l'última tercera part en llibertat condicional com a desterrat. En considerar-se aquests factors en els casos de Pujol i de Pizon, s'explica el per què sortissin abans de completar els 7 i 3 anys que respectivament els havien caigut. Així, pel març de 1962 sortia el senyor Francesc Pizon (Document 132), essent desterrat sis mesos a Tarragona. Pel novembre, sortia Jordi Pujol (Document 133, amb la notícia a "Le Monde"), el qual al seu torn viviria ~~xxx~~^{no} mesos desterrat a Girona (13).

A la presó, Pujol, tot i "la sensació que havia de fer coses, que n'estaven passant, i que no podia fer-ne cap" (14), va aprofitar el temps llegint i també escrivint, aconseguint de treure fora els originals gràcies a una monja (15). Una part d'aquests textos ha estat publicada ja: es tracta del llibre "Des dels turons a l'altra banda del riu" del qual ja hem parlat en la introducció d'aquest llibre. Voldríem acabar, també, amb unes frases escrites per Pujol, unes frases que ens obrin el camí a l'esperança. He

triat aquestes:

"Eredament, i des del fons del fons, sota d'un cel quadriculat i estrany, el qui escriu afirma que hi ha una joventut que puja i que no és una joventut vulgar. Una joventut que, evidentment, es pot perdre, com una bella collita que la calamarsa fa malbé. O que els veïns enemistats cremen. O que els mals pagesos deixen podrir per indolència. I cal no oblidar ni un sol instant que hi ha veïns que ens espïen i que hi ha, dintre de casa, pagesos desnaturalitzats que no estimen la terra ni els fruits de la terra. De l'un i dels altres cal defensar-se.

Però, de moment, dia rera dia el blat creix i les espigues comencen a granar. S'anuncia -no per a demà encara, però sí per a un futur ja no llunyà- una collita esplèndida" (16).

Que així sigui.

Notes

- (1) De l'opuscle anònim que comença "L'Església, l'humanisme i la legalitat al banc dels acusats del Tribunal d'Ordre Públic a Madrid", imprès a multicopista el 1965 a Barcelona, p. 2.
- (2) Idem.
- (3) Mossèn Josep Dalmau, "Catalunya i l'Església en el banquet dels acusats (El TCP a porta tancada)". Editorial Pòrtic. Barcelona 1979.
- (4) Teniente general Francisco Franco Salgado-Araujo, op. cit., p. 301.
- (5) Idem., p. 298.
- (6) Josep Maria Colomer a "L'Avenç" Nº 12, gener 1979, p. 41. I a l'obra ja citada de Fabra-Huertás-Ribas, pp. - .
- (7) Aquest document fou publicat a "Veu Catalana", del CNC, Mèxic, Nº 27-28, 15 setembre a 15 octubre de 1960, p. 7.
- (8) Documents publicats a "Veu Catalana", Nº 33, març de 1961, pp. 2-3.
- (9) Entrevista ja citada d'Albert Viladot a "El Periódico" del 16 de maig de 1980.
- (10) Pere de Creixell..., article "Síntomes de distensió i eleccions", datat per Albert Manent del 6 de març de 1961.
- (11) Pere de Creixell..., article datat de 17 de maig de 1961 i del qual el mateix Albert Manent no en disposa d'un original sencer.
- (12) Idem.
- (13) Segons Pujol a Baltasar Porcel, op. cit., p. 43, li van demanar a on volia anar, mentre no fos a Barcelona, i ell va triar a Girona. Sobre la seva estada a aquesta ciutat, vegeu també "Punt Diari" del 29 de maig de 1960, en el qual es parla amb les famílies que el van acollir aquells mesos.
- (14) Baltasar Porcel, op. cit., p. 43.
- (15) Vegeu entrevista d'Enric Company al "Tele/express" del 14 de novembre de 1978.
- (16) Jordi Pujol, op. cit., p. 90, text datat de desembre de 1961.

Apèndix documental

S U M A R I

Introducció.	3
<u>Capítol I</u>	
L'afer Galinsoga o "Todos los catalanes son una mierda".	8
<u>Capítol II</u>	
Febrer, març i abril, un trimestre més aviat tranquil.	37
<u>Capítol III</u>	
L'"Operación Cataluña" i els fets del Palau	48
<u>Capítol IV</u>	
El Consell de Guerra i-IV-1960	69
<u>Epíleg</u>	
Pel camí d'una década decisiva	86
Apèndix documental	99

DOCUMENT 1

CONDUCTA BARROERA DE LUIS DE GALINSOGA A LA PARROQUIA DE SANT IL - DEFONS DE BARCELONA (Travessera, entre Muntaner i Aribau).

ANTECEDENT.- El dia 14 de juny, a la missa parroquial de les 9, en la qual, d'alguns anys ençà, diuen en català la plàtica i les oracions del poble, cridà l'atenció un individu inquiet, que s'aixecava i s'asseia a destemps, i que, quan el poble deia "Amén", cridava "Así sea".

EL DIA DE L'ESCANDOL.- El diumenge següent, 21 de juny del 1959 i a la missa de la mateixa hora, mentre el senyor Rector, mossèn Narcís Sagués, predicava des de l'altar, Luis de Galinsoga, que era el qui tant s'havia neguitejat el diumenge abans, s'alçà ostentosaament del lloc i avançà amb pas enèrgic pel passadís central del temple fins a arribar davant de l'altar, des d'on, sense fer genuflexió per al Santíssim ni cap altre senyal de veneració, ~~mentre~~ decantà cap a la sagristia. Immediatament els que eren a l'església sentiren un discussió molt forta.

En entrar a la sagristia Galinsoga s'adreçà iradament al sagristà:

GALINSOGA: "Vengo a protestar porque se dice la misa en catalán"

SAGRISTÀ: "No señor. Aquí se dice la misa en latín".

Un sacerdot, fill de la província de Biscaia i que s'estava a la sagristia, s'aixecà i es dirigí cap a Galinsoga:

SACERDOT: "¿Qué es lo que desea el señor?"

GALINSOGA: "Vengo a protestar porque aquí se predica en catalán y estamos en España".

SACERDOT: "Es que los feligreses catalanes lo han pedido".

GALINSOGA: "Pues dígame al señor cura párroco que todos los catalanes son una mierda. Y sepa que Uds. son los responsables de que hoy no oiga misa."

Acte seguit va treure una tarja, en la qual figurava el seu nom i els càrrecs de "Procurador en Cortes" i "Director de La Vanguardia Española", mentre afegia: "Iré a quejarme al Obispo".

Sortí de la sagristia sense més explicacions, i pel passadís lateral se n'anà cap a la porta, tot repetint amb veu alta plena d'indignació: "Catalán de la mierda..." "Catalán de la mierda..." Una senyora s'alçà indignada.

SENYORA: "Para quien dice eso".

GALINSOGA: "Para quien sea".

SENYORA: "Eso lo será usted, grosero".

Galinsoga sortí del temple i pujà al seu cotxe, que, per cert, no estava tancat, la qual cosa fa sospitar que entrà a l'església només que per promoure l'escàndol que no havia gosat fer el diumenge abans.

INTERCANVI DE LETRES ENTRE EL SENYOR RECTOR I GALINSOGA.- El senyor Rector escriví al director de "La Vanguardia Española" en aquests termes:

"Exmo. Sr.: El pasado domingo, mientras estaba predicando en la misa parroquial, se presentó en la sacristía un individuo que, utilizando una tarjeta de Ud., que adjunto, se permitió proferir unas frases groseras y soeces contra los feligreses.

Como debe tratarse de un caso de suplantación de personalidad, que atenta contra la fama de honorabilidad de Ud., me permito comunicárselo para que Ud. evite que se vuelvan a repetir esos lamentables sucesos:

+ + +

Contesta inmediata de Galinsoga:

"Muy señor mío: Recibo su carta con devolución de mi tarjeta. En este caso no hay suplantación. La tarjeta es mía y fui yo en verdad quien protestó por una plática en lenguaje que no entiendo.

Ser español y asistir a un sermón en una iglesia de una ciudad española que se oiga en una lengua que un español no tiene la obligación de conocer, es un absurdo.

Por esto protesté en forma no grosera ni soez, sino vehemente. Entiendo de buena fe que mi conciencia, acrisolada por seis años de educación en un colegio de jesuitas, me da la razón.

Marché de viaje y pude oír misa en un pueblecito de Lérida, donde tuve la satisfacción de que me dieran una hojita editada en español. Aunque el uso de otra lengua en un pueblecito de Lérida puede tener un motivo más aceptable.

Otra significación y otro retintín tiene el uso de una lengua que no es la oficial del Estado Español en una ciudad cosmopolita como Barcelona.

Ya en otra ocasión he notado un marcado antiespañolismo de esta parroquia al desarrollarse en lengua no oficial. Lo cual por fuerza tiene que hacer reaccionar a quienes no nos avergonzamos de ser españoles.

Se despide...".

No cal referir-ho

El dia següent d'haver rebut l'anterior el Sr. Rector va escriure una segona lletra a Galinsoga:

Exmo. Sr.: Siento mucho que ~~fuera~~^{fuese} Ud. verdaderamente quien fuera a protestar en la sacristía y usara frases poco corrientes y académicas. A todos nos ocurre en momentos de vehemencia pronunciar frases de acritud que luego nos pesan.

Permítame que con toda sinceridad conteste a sus razones con los siguientes puntos:

1º. En nuestra parroquia se celebran los días festivos ocho misas, de las cuales sólo en dos se emplea el catalán.

2º. El hecho de emplear el catalán no significa desprecio para el castellano.

3º. Recientemente el obispado ha publicado directorios para la misa, en castellano y en catalán. No me diga Ud, que sólo en los pueblecitos, también en la ciudad se tiene derecho a oír la palabra de Dios en lenguaje materno.

4º. Todos hemos escuchado actos religiosos en lenguas desconocidas. En el Santuario de Loyola se emplea mucho más el vascuence que el castellano. Allí oí predicar en vascuence y no me quejé.

5º. No crea que el uso del catalán sea exclusivo de esta parroquia sino que es general de casi todas las misas parroquiales que se celebran en Barcelona. Si alguna otra vez tiene necesidad de oír misa en nuestra parroquia, venga a la misa de las ocho de la mañana, con varias partes en castellano y un padrenuestro en tono mozárabe que es pura delicia.

6º. Menéndez y Pelayo ha dicho del catalán que es una lengua que no es extranjera ni exótica, sino española y limpia de toda bastardía.

No pretendo convencerle, pues supongo que tiene sus ideas muy arraigadas, sólo le pido comprensión para quien no comparte su criterio. Pero permítame que le diga que creo que si lleváramos nuestra cuestión ante un tribunal independiente, éste me daría la razón".

+ + +

Cal advertir que l'incident que hem transcrit és només un dels molts que ha provocat Galinsoga. Diverses vegades, en una barbería que hi ha prop de "La Vanguardia Española", ha dit expressions com aquesta: "No hablen en esta mierda de catalán".

NO CAL CORRIGIR-LO

LUIS DE GALINSOGA, VANDALO Y FRANQUISTA

El 14 de junio, durante la misa parroquial de las nueve, en la cual se predica normalmente en catalán, llamó la atención de algunos feligreses un individuo inquieto, frenético e inconveniente, que se levantaba y se sentaba sin ton ni son, y que, cuando el pueblo respondía "Amén", chillaba "Así sea".

El domingo siguiente y en la misma misa, mientras el párroco, mosén Narciso Seguer, predicaba desde el altar, Luis de Galinsoga, nuestro personaje del domingo anterior, se levantó ostentadamente de su sitio y se dirigió, sin hacer la genuflexión de costumbre delante del Santísimo, hacia la Sacristía. Se oyó en seguida una fuerte discusión.

Al entrar, el flamante director de "La Vanguardia Española", fiel panaguado del dictador, ~~mmmmmm~~ increpó airadamente al sacristán:

GALINSOGA: "Vengo a protestar porque se dice la misa en catalán".

SACRISTAN: "No señor. Aquí se dice la misa en latín".

Un sacerdote vasco que también estaba en la sacristía se levantó y dijo:

SACERDOTE: "¿Qué es lo que desea el señor?"

GALINSOGA: "Vengo a protestar porque aquí se predica en catalán y estamos en España.

SACERDOTE: "Es que los feligreses catalanes lo han pedido".

GALINSOGA: "Pues dígame al señor cura párroco que todos los catalanes son una mierda. Y sepan que Uds. son los responsables de que hoy seguramente no oiga misa".

Acto seguido ~~me~~ sacó una tarjeta donde figuraban sus apellidos y los cargos de "Procurador en Cortes" y "Director de La Vanguardia Española", y añadió: "Iré a quejarme al Obispo".

Salió sin más explicaciones y por el pasadizo central repetía obsesivamente: "Catalán de la mierda... Catalán de la mierda". Una buena señora se levantó indignada.

SEÑORA: "¿Para quien dice eso?"

GALINSOGA: "Para quien sea".

SEÑORA: "Eso lo será usted, grosero".

Galinsoga salió del templo y subió a su coche que, por cierto, no estaba cerrado, lo cual hace suponer que entró en la iglesia sólo para promover el escándalo que no se había atrevido a hacer el domingo antes.

CARTAS CRUZADAS ENTRE EL PARROCO DE SAN ILDEFONSO Y LUIS DE GALINSOGA

Aquí transcriban, por favor, las tres cartas completas que les adjunto

CONCLUSION

Me parece que la anécdota y los textos - ambos fidedignos y recogidos de la mejor fuente - no merecen una réplica. Galinsoga, símbolo de la opresión franquista en Cataluña, ha demostrado ser digno descendiente de los vándalos que ~~hmmmm~~ todo lo basaban en el derecho de conquista. Sabe que Cataluña estuvo - activa o pasivamente - contra el "Movimiento" y no se lo perdona. Y hasta quiere quitarle lo último que no se dejará arrancar: su lengua, expresión viva y pura del espíritu catalán.

Adelantándose a Galinsoga, mosén Seguer visitó al Dr. Modrego, Obispo de Barcelona, el cual aprobó su actuación en el caso. Diferentes en ciclos, las tres cartas han llegado a miles de hogares catalanes y han fortalecido la combatividad de los grupos más alertados. ¡Magnífica propaganda para la resistencia! Ah, y parece que desde Ciudad Trujillo el "Padre y Renovador de la Patria Nueva" ha escrito a Galinsoga proponiéndole, para cuando ~~mm~~ se exile - y será pronto - , que acepte el cargo de caballero oficial de la "corte" de Rafael Leónidas Trujillo.

JORGE DE TAMARIT

PARROQUIA DE SAN ILDEFONSO
Travesera de Gracia, 55
Tel. 37 00 68
Barcelona

25 de Junio de 1959

Exmo. Sr. D. Luis de Galinsoga

Honorable señor:

El pasado domingo día 21, mientras se celebraba en esta iglesia la misa parroquial, se presento en la sacristia un individuo que utilizando esta tarjeta que lleva el nombre de V.S., y que le ad junto, en forma incorrecta y grosera se permitio proferir unas frases soeces contra el infrascrito y contra sus feligreses.

Como debe tratarse, indudablemente, de un caso de suplantación de personalidad, pongo el hecho en conocimiento de V.S., para que pueda tomar las medidas pertinentes y evitar en lo sucesivo que ocurran esconas de esta indole que podrían redundar en menoscabo de la fama, honorabilidad y cabelloridad que goza V.S. entre los ciudadanos de Barcelona.

Con el mayor afecto.

firmado: Narciso Seguer, parroco.

EL DIRECTOR DE
LA
VANGUARDIA

Barcelona, 26 de Junio de 1959

Sr. D. Narciso Seguer

Muy Sr. Mio:

Recibo su carta con la devolución de mi tarjeta.

Agradezco su buena intención de prevenir posibles suplantaciones de mi personalidad, pero, en este caso, esta usted equivocado.

La tarjeta es, en efecto mia y fui yo, en verdad quien protestó en la sacristia por tener que oír en la Misa una platica en lenguaje que no entiendo. Ser Español y asistir en una Iglesia de una ciudad española a cultos en que, aparte del latin naturalmente, se oiga una lengua, - como vehiculo del pensamiento, que un español no tiene la obligación de entender; Me parece absurdo y así lo manifeste en la sacristia en forma no grosera y soez a que usted se refiere, sino vehemente como correspondia a la indignación que el caso me produjo. Añadi entonces, que no iria ciertamente sobre mi pensamiento de catolico, de una formación religiosa profunda, acrisolada a través de seis años de Colegio de Jesuitas, y no sabia si podria cumplir con el precepto, pues me marchaba de viaje en aquel momento. Gracias a Dios, pude oirla en un pueblecito de la provincia de Lerida en donde, por cierto, tuve la satisfacción de ver la hoja parroquial escrita en castellano, a pesar de tratarse como digo, de un pueblecito en donde la lengua catalana puede tener mas uso aceptable, como la gallega es en los pueblos de Galicia, por ejemplo. Pero en Barcelona, ciudad cosmopolitana, me parece que el caso tiene otra significación y tal vez otra retintin.

Perdóneme la sinceridad con que hablo. Ya en otra ocasión he observado la tendencia de esta Parroquia a estas expresiones que no me parecen apropiadas a una feligresía en donde no dejamos de abundar los españoles que nos honramos en serlo y creemos tener derecho a que se nos hable en el idioma oficial de la nación a que gracias a Dios pertenecemos.

De usted afectísimo q.b.s.m.,

Firmado: Luis de Galinsoga

Barcelona, 27 de Junio de 1959

Excmo. Sr. D. Luis de Galinsoga

Muy Sr. mio:

Siento mucho que fuera usted la persona que entro en nuestra sacristia el pasado domingo para protestar de un hecho que Ud. considera absurdo. Tal vez la forma vehemente con que se expreso Ud. no le permitio advertir que le salian disparadas y disparatadas unas frases muy poco academicas y poco corrientes en nuestro lenguaje cotidiano. lo cual causo el mas grande asombro a los dos interlocutores de Ud. Pero en fin, a todos nos ha ocurrido alguna vez que en un momento determinado de intensa vehemencia proferimos palabras que después estimamos a todo punto exageradas y deseamos rectificar.

Y ahora hablándole con la misma franqueza y sinceridad con que me habla y que yo le agradezco, permitame le manifieste unos puntos de vista sobre el asunto que ha promovido este contacto epistolar.

1.- En nuestra Iglesia parroquial se celebran todos los domingos ocho misas; de ellas, solamente en dos se predica en lengua catalana y en las seis restantes en castellano.

2.- El hecho de hablar en catalan no supone de ninguna manera desprecio para la lengua hermana; es simplemente la continuidad de una tradición de la Iglesia que se ha dirigido siempre en la propia lengua maternal a los fieles.

3.- Recientemente nuestro Sr. Arzobispo-Obispo, ha publicado un directori de la misa con moniciones para los fieles, y ha editado uno en catalan y otro en castellano para que puedan utilizarlo indistintamente uno y otro según se crea conveniente. Y no me diga que el catalan ya está bien en los pueblecitos para aquellas gentes incultas, los que viven en la ciudad tienen el mismo derecho que los pueblerinos a oír la palabra de Dios en su propia lengua, este derecho lo ha reconocido siempre la Iglesia.

4.- Todos nos hemos encontrado oyendo un sermón en lengua desconocida para nosotros, Sin salir de España, todos los años pase unos días de vacaciones en el santuario de Loyola y allí en las misas de los días festivos los padres Jesuitas, predicaban exclusivamente en lengua vasca de la cual no entiendo una palabra, pero comprendo que las gentes de aquellos caserios tienen derecho a que se los instruya en su lengua nativa.

5.- No crea que sea exclusivamente de esta parroquia el uso moderado de la lengua catalana; en casi todas las parroquias de Barcelona se predica en catalán por lo menos en la misa parroquial y en algunas, en más de dos y tres misas, a criterio del parroco y según las circunstancias de la feligresia.

6.- Si alguna otra vez tiene Ud. necesidad de ir a misa a primera hora, venga Ud. a misa a las ocho; una misa explicada en castellano con varios canticos y oira el Padrenuestro en tono Mozarabe que es una pura delicia.

7.- Si recordamos la frase de Menendez Pelayo cuando dice que la lengua catalana no es una lengua bastarda sino una lengua hermana de la castellana y de las demás lenguas ibericas, hijas todas de una misma madre comun, tal vez moderaríamos nuestros impetus, hijos de un celo exajerador una unidad que no se menoscaba con la variedad de expresiones lingüísticas antes bien, se enriquece con ellas como se enriquece por la variedad de sus paisajes, de sus costumbres y de sus tradiciones.

Comprendera Ud. que no he intentado en esta carta convencerle Tiene, Ud. ya formado y arraigado su criterio y es natural que lo sostenga con sinceridad.

He intentado unicamente pedirle un poco de comprensión para los que en este punto concreto disientimos de opinion y criterio de Ud., tal vez si examinamos los dos criterios con las reglas de la logica en la materia y ante un tribunal independiente, la razón se inclinaria de nuestra parte.

Le saluda atentamente, Firmado: Narciso Saurer

Catòlics catalans:

Malgrat el silenci total de la premsa del règim, es va conèixer arreu la justa i enèrgica resposta del P. Abat de Montserrat a l'inqualificable discurs del Governador Civil de Barcelona, pronunciat a Granollers, davant la "Falange Española" i publicat a la premsa barcelonina dels dies 1 i 2 de desembre.

Ens adonem, amb gust, que el nostre poble es felicita de l'actitud coratjosa del Prelat montserratí, en defensa de l'Església, de la veritat i de la llibertat. Podem afirmar que, en aquests moments, tots sentim que Montserrat és relament el centre espiritual de la nostra terra, que Montserrat és, com sempre, el nostre Sinal.

Ara bé: seria una mostra de covardia col·lectiva que, en aquestes hores greus, deixéssim sol al P. Abat en la defensa de l'Església. Tots els cristians en formem part i, per tant, tots hem estat ofesos per les paraules del Governador i tots hem de manifestar públicament la nostra protesta més enèrgica.

L'incident actual té una transcendència especial. Demuestra, una vegada més, que dins aquest règim tampoc els ciutadans catòlics disfrutem de les més elementals llibertats, encara que el règim pregoni el contrari, encara que existeixi el Concordat. El règim es serveix de l'Església, no serveix l'Església, com falsament diu. Es per això que les paraules del P. Abat no han pogut ésser publicades en la premsa, des de la qual s'ha ofès l'Església, ni divulgades per la ràdio com es faria en qualsevol país de règim democràtic. Es per això que continuen els atacs contra els escoltes cristians, contra els grups de la J. O. C. i l'HOAC, en un mot, contra tot allò, espiritual, que no es doblega a la voluntat de l'Estat Totalitari. Es per això que no s'ha pogut crear una Universitat Catòlica. Es per això que els centenars i centenars de periòdics catòlics que en llengua catalana es publicaven abans de la guerra civil, ni un sol ha pogut tornar a editar-se sota aquest règim. Es per això que continuen els atacs contra la predicació en català.

Davant d'aquesta situació i del discurs del Governador, ens preguntem: Com haurien reaccionat els catòlics en un temps passat? I, ens preguntem, també: Com hem reaccionat ara? Hem fet tot el que ens imposa el nostre deure de cristians?

Catòlica catalana: Hi ha timidesa, hi ha falses prudències que són, simplement, traicions. La història d'aquests darrers anys en diversos països, és allisonadora. Meditem, doncs, sobre l'enorme responsabilitat que recau sobre cadascú de nosaltres en aquests moments. No n'hi ha prou de felicitar-nos privadament del gest del P. Abat. Cal quelcom més. El poble ho necessita per a seguir creient en nosaltres. Dirigents de les associacions catòliques: El defraudarem una vegada més? Recordeu que hi ha omissions que es pogueu cares.

Vivim uns moments en que l'acció s'imposa. Ja que la premsa del règim es nega a publicar les paraules nobles del P. Abat i dels nostres Prelats diocesans; reproduïu-les en els butlletins dels Centres d'A. C.; escampeu-les arreu, difonent-les per tots els mitjans al vostre abast. Adreceu-vos als vostres Prelats diocesans i als senyors rectors palesant-los la vostra adhesió; escriviu al P. Abat felicitant-lo per la seva actitud... Enginyeu-vos per fer conèixer a tot el poble la vostra protesta.

I, sobretot, pregueu, perquè encara que dolgui al senyor Acedo Colunga, nosaltres creiem que l'oració és quelcom superior "al mundo puramente biológico, al mundo puramente animal". (1)

Res de timideses i de falsa prudència en aquesta hora. Donem exemple de coratge al nostre poble. No oblidem que si bé la prudència és una virtut cardinal, també ho és la fortalesa.

Barcelona, 1 de gener del 1959.

(1) Paraules textuales del Governador. Cfr. el fragment del discurs on diu, entre altres coses dignes de un "gauleiter" nazi: "Los rezo, los amores, ... el mismo idioma... Pero todo esto, todo está dentro del mundo puramente biológico, puramente animal;..." a l'apartat titulat: "El Presente de España".

NINGUN CATALAN ES ESPAÑOL

EL FET

El dia 25 d'abril Ràdio Nacional d'Espanya, en la seva emissió de les 14'30, va retransmetre l'acte de clausura del «Consejo Social». El «camarada» Solís, Ministre del «Movimiento», va tenir el desencert de llegir una carta que un grup de treballadors catalans, de tendència democrata-cristiana, havia dirigit als delegats estrangers assistents a l'acte. La carta, molt ponderada, deia que a Espanya no hi ha llibertat sindical, i que per tant en el «Consejo Social» no hi havia una autèntica representació de la classe treballadora espanyola, sinó, només, gent triada pel Govern.

Naturalment, els congregats varen protestar sorollosament, i el «camarada» Solís, teatralment, va haver de dir diverses vegades: «Dejódmela leer». Es de suposar que era justament el que el «camarada» buscava: donar als delegats estrangers una impressió d'unanimitat i d'entusiasme franquista. Això, i alguna cosa més: estimular el sentiment anticatalà que en certs sectors castellans cova sempre, fins quan el foc sembla apagat. Altrement no, es comprèn la insistència amb què subratllava que la carta era obra d'uns «trabajadores catalanes».

Però la cosa va anar més enllà: al final de la carta, quan el ministre deia: «Estos trabajadores catalanes son traidores a la Patria», un que estava molt aprop del micròfon, —i que per tant, pel que es veia en les fotografies de la premsa de l'endemà, havia de ser algú de la presidència del «Consejo»— va cridar: «¡Ningún catalán es español!». I es va endur, naturalment, una formidable, una entusiasta, una realment unànim ovació.

Això passava poc abans de migdia. Gairebé tres hores més tard Ràdio Nacional, en l'emissió de les 14'30, retransmitia, per cinta magnetofònica, la sessió del «Consejo Social» sense retallar-ne res. En un país de censura tan dura i vigilant com Espanya no hi solen haver lapsus informatius: si de la retransmissió no s'en va retallar ni la carta ni les manifestacions anticatalanes és perquè la gent del Règim sap que el sentiment anticatalà els pot ser útil. Però algú es devia adonar que en aquest cas el càlcul era equivocada, perquè la premsa de l'endemà ja va silenciar totalment tant la carta com la unànim reacció anticatalana dels pretesos representants de la classe obrera.

Aquest és el fet.

LA NOSTRA PRESA DE POSICIÓ

Els obrers catalans democrata-cristians deien en la seva carta que el «Consejo Social» no representava la classe treballadora espanyola. Es evident que no la podia representar, perquè en un país sense llibertat sindical mai no pot haver-hi una autèntica representació obrera. Això és tan evident que no necessita cap mena de demostració. Però potser val la pena recordar que el decret del 17 de juliol del 1953 instituí un servei de control dels sindicats; que no es pot ser enllaç sindical sense abans passar pel sedàs que fan els elements encarregats pel Govern de controlar el Sindicat; i que finalment aquests «representants» obrers, generalment tant poc representatius, no tenen cap influència, perquè les decisions d'una certa importància les pren totes la burocràcia sindical designada pel Govern i el «Movimiento».

Aquest és el primer punt. Després hi ha l'altre, el de que «ningún catalán es español». La nostra resposta és que hi estem totalment d'acord. Els catalans ens considerem totalment estranys a una Espanya anticatalana, antisocial i per essència antidemocràtica.

L'Espanya dels delegats del «Consejo Social» i dels homes que els paguen és opressora de Catalunya, és perseguidora de la nostra llengua, de la nostra cultura, de les nostres institucions. L'Espanya d'aquesta gent ha deixat Catalunya en un estat d'indefensió total, en tots els ordres: econòmic, polític, cultural... Ens ha enviat governadors civils gairebé sempre ineptes i sempre profundament anticatalans. Fa vuit anys que un home, que fou fiscal d'Astúries i fiscal dels capellans bascos assassinats pel franquisme, un home que compensa la manca d'intel·ligència amb l'excés de duresa, un home anticatalà fins a l'arrel és governador civil de Barcelona. Pel Règim franquista homes així són, evidentment, ideals per a fer de governadors civils de Barcelona. L'Espanya del general Franco ens ha enviat alguns bisbes més preocupats per descatalanitzar el país i per ofegar les organitzacions catòliques de signe obrerista que per fer de pastor. A aquesta Espanya devem des de les pitjors carreteres del país fins a una Universitat abandonadíssima que només manté viva l'enyorança per la nostra Universitat autònoma. Catalunya és un país que viu en una impressió, constantment confirmada, d'ésser un país vençut i ocupat.

L'Espanya franquista és opressora de la classe treballadora. Es una Espanya de sindicats de farsa i de salaris totalment insuficients, que s'aguanten només per una situació de força i per la manca d'informació sobre els progressos que durant aquests últims anys s'han fet arreu d'Europa. Es una Espanya que ha suprimit tots els organismes autènticament obrers i que ha decapitat tots els esforços de promoció obrera, tant en l'ordre social com en el cultural; que ha decretat que els obrers són menors d'edat, capaçs només d'apassionar-se pel futbol.

L'Espanya franquista es defineix com essencialment contrària a una sèrie de drets elementals de la persona humana. Es sobretot contrària a la llibertat.

L'Espanya franquista està governada per la corrupció.

SI ESPAÑA HA D'ÉSSER SEMPRE AIXÒ NOSALTRES, ELS CATALANS, DECIDIDAMENT NO SOM NI SEREM ESPANYOLS.

Nosaltres no serem espanyols de qualsevulla Espanya, sinó homes d'una Espanya, que ens agradi i que ens respecti com a catalans i com a ciutadans, d'una Espanya que respecti l'estructura plural dels pobles peninsulars, i en la que concretament Catalunya vegi reconeguda la seva personalitat en tots els ordres: cultural, econòmic, administratiu, i també polític. D'una Espanya que no sigui sinònim de dictadura, d'antiofrerisme, d'antidemocràcia, de misèria desigualment repartida.

Que siguem o no siguem espanyols, que vulguem ésser-ne o no, que col·laborem a l'esforç col·lectiu d'Espanya o que el boicotegem, depèn d'això. Avui som el que serem sempre: som i serem gent catalana tant si es vol com si no es vol; diu una cançó que cada cop es canta més a Catalunya. Avui som, simplement, catalans, víctimes, com tant altres, d'un Estat dictatorial que no és el nostre.

Els enemics d'aquesta Espanya d'estil europeu, democràtica, socialment ben constituïda, de riquesa més ben repartida, d'esperit progressiu i reformista, els enemics d'aquesta Espanya són també els enemics de Catalunya. I això no en nom de la «unida sagrada de la Patria», sinó perquè sabem que Catalunya té una tendència invencible i insubornable a la llibertat, a l'equilibri social i al progrés. Temen una Catalunya forta i temen sobretot la seva intervenció en els afers espanyols. Saben perfectament que Catalunya desitja ardentment la reforma agrària del camp andalús i que ha presiat sempre el seu suport a totes les iniciatives que en aquest sentit hi hagué; saben que per Catalunya va entrar la democràcia a Espanya, i que si la guerra civil no hagués estat precipitada per extremismes de dreta i d'esquerra, Catalunya hauria ajudat poderosament, decidivament a deixar ben afermat a Espanya un règim de llibertat i de justícia; saben que avui tot Catalunya — obrers, estudiants, classe mitja, patrons, eclesiàstics — és obertament antifranquista; saben que som enemics de l'esperit de casta, del monopoli del poder i de la riquesa en mans d'uns quants, del desordre i de la corrupció administratius, de les façanes grandiloqüents que amaguen buits absoluts. Saben finalment que Catalunya té la vocació d'ésser desvetlladora dels pobles hispànics, capdavantera de la llibertat i de la justícia.

I per això, intenten crear fora de Catalunya un sentiment anticatalà. D'aquest intent forma part l'episodi del «Consejo Social». Que aquesta mena de gent intenti això honora Catalunya.

Però cal posar en guàrdia els no catalans. Han de tenir ben present el que la Història ensenya repetidament: l'ensorrada de Catalunya coincideix sempre amb l'enrunament, a Espanya, de la democràcia, de la justícia social, de la llibertat espiritual i intel·lectual. Catalunya és una peça fonamental per la futura reforma d'Espanya, tant social com política i econòmica. Destruir-la és posar-se definitivament a mercè dels que volen sempre més una Espanya com l'actual.

Llibertat i justícia per a tothom voldrà dir també llibertat i justícia per a Catalunya, que ha de tenir garanties de que la seva personalitat com a poble serà integralment respectada. En la mentalitat unitarista de molts castellans això pot ser dur d'admetre, però tot té un prev en el món, i la justícia i la llibertat tenen a Espanya aquest prev. La justícia i la llibertat són sempre totalitàries: una justícia a mitges no s'aguanta, i una llibertat a mitges tampoc. No s'aguantaria un règim que intentés ser just amb uns quants i no amb tothom. En tot cas ha de quedar clar que Catalunya, que desitja que Espanya sigui un país de justícia, de llibertat, de progrés i d'igualtat en l'essencial, aspira per damunt de tot a ser plenament catalana, i només complint-se aquesta condició col·laborarà a fer d'Espanya un país millor.

Agraïm que el «camarada» Solís ens hagi donat l'oportunitat de dir què som i què no som, i què de nosaltres es pot esperar. Que sàpiga tothom que Catalunya és viva, malgrat els vint anys de duríssima persecució. I que segueix essent l'aliada natural i entusiasta de la classe treballadora, de les masses rurals abandonades, dels homes d'esperit democràtic, dels homes oberts a l'esperança d'un demà millor.

Maig 1959.

Document 8

"TODOS LOS CATALANÉS SON UNA MIERDA!"

(Luis de Galinsoga)

El 21 de juny de l'any actual, a la parròquia de Sant Ildefons de Barcelona, situada a la Travessera de Gràcia, núm. 55, durant el sermó de la missa de les 9 del matí, que es predica en català, un individu es va aixecar i en forma ostensible i incorrecta es va dirigir a la sagristia. A la sagristia hi havia, entre altres persones, un sacerdot, al qual es va dirigir l'individu en qüestió protestant en forma airada i improcedent del fet de que el sermó es fes en català. Va allargar una targeta que deia:

LUIS DE GALINSOGA

Procurador en Cortes
Director de "La Vanguardia"

i va acabar amenaçant amb fer una denúncia. El sacerdot va contestar que de les vuit misses que es celebren cada diumenge a Sant Ildefons en sis es predica en castellà, i només en dues en català (que ja és ben poc!). El sacerdot va afegir que la majoria de feligresos de la parròquia són de parla catalana, i que per tant tenen dret a ser instruïts religiosament en català, com alguns d'ells ja havien reclamat en diverses ocasions. La resposta devia indignar a l'il·lustre "procurador en Cortes" perquè va contestar: "Pues diga al Sr. Cura que él y todas sus feligreses son una mierda!"

Però la cosa no va acabar aquí, perquè tot sortint el Sr. Galinsoga va seguir repetint a mitja veu "Catalanes de la mierda!", fins que en ésser interpellat ja a prop de la sortida per una senyora indignada el Sr. Galinsoga va deixar anar, tallant i absolut, el seu "Todos los catalanes son una mierda!"

L'endemà d'aquest fet el Sr. Rector de Sant Ildefons va escriure al Sr. Galinsoga la carta que transcribim, i que posa de manifest un sentit de la ironia remarcable. D'aquesta carta n'han circulat còpies cicloestilades.

25 de junio de 1959

Honorable Señor: El pasado domingo día 21, mientras se celebraba en esta iglesia la misa parroquial, se presentó en la sacristía un individuo que utilizando esta tarjeta que lleva el nombre de V. y que le adjunto, en forma incorrecta y grosera se permitió proferir unas frases soeces contra el infrascrito y contra sus feligreses.

Como debe tratarse indudablemente de un caso de suplantación de personalidad, pongo el hecho en conocimiento de V. para que pueda tomar las medidas pertinentes y evitar que en lo sucesivo ocurran escenas de esta índole que podrían redundar en menoscabo de la buena fama de honorabilidad y caballerosidad de que goza V. entre los ciudadanos de Barcelona.

Con el mayor afecto,

Firmado: EL PARRACO

El Sr. Galinsoga va contestar que no es tractava de cap suplantació de personalitat, i que havia estat ell mateix el protagonista del fet en qüestió. El Sr. Galinsoga afirmava, a més d'això, que era indignant i absurd que a una parròquia de Barcelona es prediqués en català. El Sr. Galinsoga oblidà, es veu, que un home com ell que fa vint anys que viu a Catalunya, i que en viu (director de «La Vanguardia», procurador en Cortes, director del Port Franc de Barcelona...), té l'obligació moral, per poc intel·ligent que sigui, per un deure elemental de convivència i de cortesia envers el país que l'acull, d'entendre el català i de no obligar, abusant d'una posició de força, a que en tota reunió la seva sola presència imposi a tothom, inclús si tots són catalans, l'ús d'una llengua que no és la nostra.

Segons sembla posteriorment el Sr. Rector de la Parròquia va tornar a escriure al Sr. Galinsoga, explicant-li tots els motius pels quals no ell sinó l'Església Catòlica vol que als fidels s'els prediqui en la pròpia llengua.

Posem el poble català al corrent d'aquest fet no sols per la gravetat de l'ofensa, sinó també pel caràcter representatiu del Sr. Galinsoga. És un fet que ve a confirmar, una vegada més, l'odi que contra Catalunya senten el Règim i els seus homes representatius. Homes i fets com aquests ens recorden, inclús als catalans que no ho volen recordar, que en l'Espanya actual som un poble arreconat i mal tractat. Mal tractat en tot: en els nostres valors espirituals més alts, en la nostra parla, en la nostra cultura, en la nostra economia, en els nostres drets més elementals.

El fet que hem donat a conèixer és tan greu i denota tan poca categoria per part del seu protagonista, que potser a alguns els costarà de creure. Ara bé, tot el que es diu en aquest escrit és fàcilment comprovable. La parròquia de Sant Ildefons està a la Travessera de Gràcia, n.º 55. Als incrèduls els serà fàcil, si volen, la comprovació.

Juliol del 1959.

Estimat compatriota:

Estem segurs de la vostra participació en la campanya cívica que es desenvolupa a tot Catalunya per tal d'aconseguir que ens sigui donada la satisfacció a que tenim dret tots el catalans amb motiu dels grollers insults que s'ha permes pronunciar en Galin-soga. Procureu que els fulls siguin repartits el més ràpidament, amplia i diversa possible i que s'en facin forces còpies del full més breu.

Barcelona, 8 de desembre del 1959

Al revers:

NOTA:

En cas de enviar-ne per correu afegiu un full de paper per tal que el sobre no transparenti el seu contingut. Distribuïu la remesa entre sis o set bústies.

DOCUMENT 10

~~1007~~

«¡Todos los catalanes son una mierda!»

(Luis de Galinsoga)

Per dignitat personal,
deixeu de comprar «La Vanguardia» i
donar-vos de baixa si en sou subscrip-
tor, mentres en **GALINSOGA** en
sigui director.

(Fer-ne còpies i fer-les córrer)